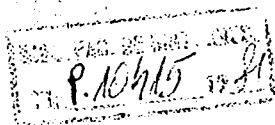

STUDIA UNIVERSITATIS BABEŞ-BOLYAI

MATHEMATICA

4
1980

CLUJ-NAPOCA

REDACTOR ȘEF: Prof. I. VLAD

REDACTORI ȘEFI ADJUNCȚI: Prof. I. HAIDUC prof. I. KOVÁCS prof. I. A. RUS

**COMITETUL DE REDACȚIE MATEMATICĂ: Prof. C. KALIK prof. I. MARUȘCIAC, prof.
P. MOCANU, prof. I. MUNTEAN, prof. A. PÁL (redactor responsabil), prof. D. D. STANCI
conf. M. RĂDULESCU (secretar de redacție)**

STUDIA

UNIVERSITATIS BABEȘ-BOLYAI

MATHEMATICA

4

Redacția: 3400 CLUJ-NAPOCA, str. M. Kogălniceanu, 1 • Telefon 1 34 50

SUMAR - CONTENTS - SOMMAIRE

T. PETRILA, Asupra mișcării fluide tridimensionale produse de rototranslația în masa de fluid a unui corp rigid în prezența unui perete nemărginit • Sur l'écoulement fluide tridimensionnel produit par la rototranslation, dans la masse de fluide d'un corps rigide en présence d'une paroi illimitée	3
S. K. NAG, N. DATTA, Flow of a dusty gas in a rotating channel • Mișcarea unui praf de gaz în rotație	11
I. STAN, C. GHEORGHIU, Considerații numerice pentru mișcări cu reacții chimice peste un disc în rotație • Numerical methods for the flows with chemical reactions over a rotating disk	24
C. MANOLE, Asupra aproximării funcțiilor de două și mai multe variabile prin operatori liniari și pozitivi • On the approximation of functions of two and several variables by positive linear operators	32
D. I. DUCA, Saddlepoint optimality criteria of nonlinear programming in complex space without differentiability • Criterii nediferențiale de tip punct șa, de optim, în programarea neliniară în domeniul complex	39
I. A. RUS, Aplicații cu iterate φ -contracții • Maps with φ -contractive iterates	47
L. BITAY, Sur la torsion des courbes qui sont tracées sur une surface • Asupra torsiunii curbelor trasate pe o suprafață	52
A. B. NÉMETH, Nonlinear operators that transform a wedge • Operatori neliniari care transformă un con	55
D. D. STANCU, A study of the remainder in an approximation formula using a Favard-Szász type operator • Un studiu al restului într-o formulă de aproximare care folosește un operator de tip Favard-Szász	70
M. C. ALICU, O. MARK, Some properties of the fixed points set for multifunctions • Unele proprietăți ale mulțimii punctelor fixe pentru aplicații multivoce	77
Recenzii - Books - Livres parus	
H. Freund, Elemente der Zahlentheorie (N. BOTH)	80
B. Rauhut, N. Schmitz, E. W. Zachow, Spieltheorie (V. RĂDULESCU)	80

1977

1978

ASUPRA MIȘCĂRII FLUIDE TRIDIMENSIONALE PRODUSE DE ROTOTRANSLAȚIA ÎN MASA DE FLUID A UNUI CORP RIGID ÎN PREZENȚA UNUI PERETE NEMĂRGINIT

T. PETRILA

Studiul influenței pereților nelimitați în mișcarea plană, ideală, incompresibilă și potențială a constituit obiectul cercetărilor noastre anterioare [1], [2], [3], [4], [5].

Prezenta lucrare își propune extinderea metodelor, elaborate pentru mișcări plane, la cazul tridimensional, generalizare firească cerută de realitatea înconjurătoare. Desigur ea nu epuizează toate aspectele problemei, o aprofundare teoretică, cu trecerea în revistă a tuturor detaliilor, impunându-se pe viitor.

În prima parte a lucrării, utilizând pentru soluția Neumann corespunzătoare o reprezentare prin potențiale newtoniene, se ajunge la un sistem corespunzător de ecuații Fredholm cărui se pot aplica, cel puțin teoretic, metode de lucru valabile și în cazul plan.

În partea doua a lucrării este utilizată metoda cuplului de profile pentru cazul peretelui plan nemărginit. În cazul particular când profilul rigid este o sferă, soluția se poate da prin teorema sferei a lui P. Weiss [6], generalizare a importante teoreme a cercului din cazul plan.

1. Formularea matematică. Ecuațiile integrale atașate problemei. Să considerăm un corp solid rigid tridimensional, limitat de suprafața S , mobil într-un fluid ideal în prezența peretelui nemărginit π ; suprafețele S și π vor satisface condițiile lui Liapunov.

Vom raporta mișcarea solidului și mișcarea corespunzătoare a fluidului, atât față de un sistem de axe fixe $O_1x_1y_1z_1$, cât și în raport cu reperul mobil $Oxyz$, legat rigid de corp. Mișcarea solidului va fi definită, la fiecare moment t , prin viteza $\vec{v}_0(t)$ a punctului O și prin viteza instantanee de rotație $\vec{\omega}(t)$.

Condițiile la limită ale problemei vor fi:

$$\vec{V} \cdot \vec{n}|_S = 0 \quad \text{sau} \quad \vec{V} \cdot \vec{n}|_S = \vec{V}_t \cdot \vec{n}|_S$$

$$\vec{V} \cdot \vec{n}|_\pi = 0$$

ceea ce exprimă alunecarea fluidului ideal de-a lungul suprafețelor S și π , presupuse impermeabile.

Vom avea apoi condițiile asimptotice, cum ar fi, de exemplu, condiția exprimând faptul că fluidul este animat de o viteză dată $\vec{V}_\infty(t)$ la mari distanțe adică

$$\lim_{r=OM \rightarrow \infty} \vec{V}(M, t) = \vec{V}_\infty(t);$$

În ceea ce ne privește, vom presupune că $\vec{V}_\infty = 0$, adică fluidul este în repaus la infinit; în plus se admite continuitatea funcției $\vec{V}(x, y, z, t)$, precum și a derivatelor sale de ordinul întâi, în întregul domeniu al mișcării fluide D .

În privința condițiilor inițiale, care trebuiesc și ele atașate acestei probleme nestaționare, ele sînt date, de obicei, astfel încît mișcarea fluidă să fie irotațională. Această circumstanță se realizează dacă, de exemplu, solidul S și fluidul încep mișcarea, la momentul inițial t_0 , din repaus.

Să presupunem, în cele ce urmează, că mișcarea fluidă are un caracter irotațional, fluidul ideal fiind considerat și incompresibil. Existența atunci a unui potențial al vitezelor $\Phi(x_1, y_1, z_1, t) \equiv \Phi(x, y, z, t)$, funcție armonică atît în raport cu coordonatele reperului fix, cît și față de cele ale reperului mobil, ne va permite următoarea reformulare a problemei la limită de mai sus (în raport cu reperul mobil $Oxyz$):

$$\left\{ \begin{array}{l} \Delta \Phi = 0 \text{ în } D; \\ \left. \frac{d\Phi}{dn} \right|_s = (\vec{v}_0 + \vec{\omega} \times \vec{r})\vec{n}|_s; \\ \left. \frac{d\Phi}{dn} \right|_\pi = 0; \\ \text{grad } \Phi \rightarrow 0, \\ \quad \quad \quad r \rightarrow \infty \end{array} \right. \quad (I)$$

ultima condiție fiind în acord cu repausul fluidului la mari distanțe.

Sîntem astfel conduși la rezolvarea unei probleme Neumann, atașată operatorului lui Laplace, pentru domeniul tridimensional nemărginit D .

Se verifică imediat îndeplinirea condiției necesare de existență a soluției acestei probleme, adică

$$\iint_s (\vec{V}_0 + \vec{\omega} \times \vec{r})\vec{n} d\sigma = 0,$$

oricare ar fi vectorii $\vec{V}_0(t)$ și $\vec{\omega}(t)$. Introducînd de asemenea notațiile următoare:

- V_1, V_2, V_3 pentru componentele lui $\vec{V}_0$ pe axele Ox, Oy, Oz și
 - V_4, V_5, V_6 pentru cele ale lui $\vec{\omega}$ pe aceleași axe;
 - n_1, n_2, n_3 pentru componentele versorului normalei $\vec{n}$ și n_4, n_5, n_6 pentru cele ale lui $\vec{r} \times \vec{n}$ față de aceleași axe,
- condiția la limită pe S se va putea scrie:

$$\frac{d\Phi}{dn} = \sum_{p=1}^6 n_p V_p,$$

unde n_p sînt mărimi geometrice depinzînd de punctul P al lui S , dar și de t , în timp ce V_p sînt funcții de timp cunoscute, independente de punctul P al lui S

Admițind acum că există funcții $\Phi^{(p)}(x, y, z)$ armonice în D astfel ca $\frac{d\Phi^{(p)}}{dn} = n_p$ pe S și $\frac{d\Phi^{(p)}}{dn} = 0$ pe π , în timp ce grad $\Phi^{(p)}$ se anulează la infinit, dacă se pune

$$\Phi(x, y, z, t) = \sum_{p=1}^6 V_p(t) \cdot \Phi^{(p)}(x, y, z),$$

atunci această funcție Φ va satisface tuturor condițiilor problemei, definind deci mișcarea fluidă în exteriorul obstacolului S , în prezența peretelui nemărginit π .

Prin analogie cu cazul bidimensional, soluția problemei Neumann tridimensionale de mai sus se poate reprezenta sub forma unei sume de potențiale Newtoniene de simplu strat

$$\Phi(x, y, z, t) = \iint_S \frac{v(Q; t)}{r_{MQ}} d\sigma_Q + \iint_{\pi} \frac{\mu(Q; t)}{r_{MQ}} d\tau_Q,$$

unde r_{MQ} este distanța de la punctul $M(x, y, z)$ la punctul de integrare Q iar $v(Q; t)$ și $\mu(Q; t)$ desemnează densitatea stratului respectiv. Derivatele normale ale acestui potențial, calculate într-un punct $P \in S$ și respectiv $P \in \pi$ (prin continuitate exterioară) vor fi:

$$\begin{aligned} \left(\frac{d\Phi}{dn} \right)_{P \in S} &= 2\pi v(P; t) + \iint_S v(Q; t) \frac{\cos(\vec{n}_P, \vec{PQ})}{r_{PQ}^2} d\sigma_Q + \\ &+ \iint_{\pi} \mu(Q; t) \frac{\cos(\vec{n}_P, \vec{PQ})}{r_{PQ}^2} d\tau_Q, \end{aligned}$$

pentru $P \in S$, respectiv

$$\begin{aligned} \left(\frac{d\Phi}{dn} \right)_{P \in \pi} &= 2\pi \mu(P; t) + \iint_S v(Q; t) \frac{\cos(\vec{n}_P, \vec{PQ})}{r_{PQ}^2} d\sigma_Q + \\ &+ \iint_{\pi} \mu(Q; t) \frac{\cos(\vec{n}_P, \vec{PQ})}{r_{PQ}^2} d\tau_Q, \text{ pentru } P \in \pi^1. \end{aligned}$$

¹ S-a presupus că atât suprafața nemărginită π cât și densitatea μ satisfac condiții de „tip D. Przeworska-Rolewicz” suficiente atât pentru existența integralelor singulare cât și pentru aplicabilitatea formulelor de salt [7].

Rezolvarea problemei la limită de mai sus revine atunci la satisfacerea, de către densitățile ν și μ , a următorului sistem de ecuații integrale singulare Fredholm de speța a II-a:

$$\begin{cases} 2\pi\nu(P; t) + \iint_S \nu(Q; t) \frac{\cos(\vec{n}_P, \vec{PQ})}{r_{PQ}^2} d\sigma_Q + \iint_\pi \mu(Q; t) \frac{\cos(\vec{n}_P, \vec{PQ})}{r_{PQ}^2} d\tau_Q = \\ \quad = (\vec{V}_0(t) + \vec{\omega}(t) \times \vec{OP}) \vec{n}_P, \quad P \in S \\ 2\pi\mu(P; t) + \iint_S \nu(Q; t) \frac{\cos(\vec{n}_P, \vec{PQ})}{r_{PQ}^2} d\sigma_Q + \iint_\pi \mu(Q; t) \frac{\cos(\vec{n}_P, \vec{PQ})}{r_{PQ}^2} d\tau_Q = \\ \quad = 0, \quad P \in \pi. \end{cases} \quad (2)$$

Acestui sistem i se pot aplica metode de studiu analoage cu cele dezvoltate de noi în [1], [5]. Soluția sa va genera soluția problemei propuse inițial care, avînd în vedere reprezentarea sa prin potențiale newtoniene, va satisface și condiția la infinit.

2. Cazul peretelui plan nemărginit. Să presupunem acum că suprafața π este o suprafață plană nemărginită; fie ea chiar planul $z_1 = 0$ în reperul fix $Ox_1y_1z_1$.

Problema determinării influenței prezenței peretelui nelimitat π asupra mișcării fluide generate de rototranslația rigidului S , ar putea fi atunci abordată și prin metoda cuplului de profile dezvoltată de noi, pentru cazul bidimensional, în lucrările [2], [3], [5].

Să considerăm, pentru aceasta, alături de rigidul $S \equiv S_1$, și simetricul său S_2 , simetric care execută, în masa de fluid ideal, o „deplasare simetrică” comparativ cu cea a lui S_1 ; peste tot „simetria” trebuie înțeleasă în raport cu planul fix π . Odată rezolvată problema determinării mișcării fluide generate de rototranslația simetrică a cuplului de solide simetrice S_1 și S_2 , va fi soluționată și problema, propusă inițial de noi, a mișcării fluide generate de deplasarea obstacolului tridimensional $S \equiv S_1$ în prezența peretelui plan nelimitat π .

Acceptînd atunci ipotezele făcute deja în paragraful precedent, potențialul vitezelor Φ , în domeniul Ω , exteriorul obstacolelor S_1 și S_2 , poate fi căutat sub forma

$$\Phi = \Phi_1 + \Phi_2.$$

unde funcțiile Φ_1 și Φ_2 satisfac respectiv, următoarele probleme la limită:

$$\begin{cases} \Delta \Phi_1 = 0 \text{ în } \Omega \\ \left. \frac{d\Phi_1}{dn_1} \right|_{S_1} = (\vec{V}_0' + \vec{\omega}' \times \vec{r}') \vec{n}_1 = \sum_{p=1}^6 V_p^{(1)}(t) \vec{n}_p^{(1)} \\ \left. \frac{d\Phi_1}{dn_1} \right|_{S_2} = 0 \\ \text{grad } \Phi_1 \rightarrow 0 \\ (r' \rightarrow \infty) \end{cases} \quad (3')$$

și

$$\begin{cases} \Delta \Phi_2 = 0 \text{ în } \Omega \\ \left. \frac{d\Phi_2}{dn_1} \right|_{S_1} = 0 \\ \left. \frac{d\Phi_2}{dn_2} \right|_{S_2} = (\vec{V}_0'' + \vec{\omega}'' \times \vec{r}'') \vec{n}_2 = \sum_{p=1}^6 V_p^{(2)}(t) n_p^{(2)} \\ \text{grad } \Phi_2 \rightarrow 0 \\ (r'' \rightarrow \infty) \end{cases} \quad (3'')$$

În formularea de mai sus, cele două probleme la limită au fost raportate la reperele mobile corespunzătoare, adică la $O'x'y'z'$, reperul mobil legat rigid de S_1 , și respectiv la $O''x''y''z''$, reperul mobil legat rigid de S_2 . De asemenea, remarcăm că semnificația tuturor funcțiilor din membrii drepti este identică cu cea introdusă deja în paragraful precedent; este evident că, din considerențele existente de simetrie, oricare din aceste funcții, prezente de pildă în prima problemă, se pot exprima cu ajutorul omoloagelor sale din a doua problemă și reciproc.

Interpretarea mecanică a acestor ultime două probleme la limită ar fi următoarea: prima ar corespunde mișcării fluide generate de deplasarea profilului mobil S_1 în prezența profilului simetric fix S_2 , în timp ce, în a doua problemă, S_1 și S_2 își vor schimba rolurile între ele.

Este evident că odată soluționată una din aceste probleme soluția celeilalte se va obține imediat prin considerente de simetrie. În sfârșit dacă $\Phi_p^{(i)}$, $i = 1, 2$, $p = \overline{1, 6}$ sînt soluțiile armonice ale problemelor Neumann „atașate”, corespunzător datelor $n_p^{(i)}$, $i = 1, 2$, $p = \overline{1, 6}$, pe frontiere, atunci, raționînd ca și în paragraful precedent, funcția Φ căutată va admite reprezentarea

$$\Phi = \sum_{i=1}^2 \sum_{p=1}^6 V_p^{(i)}(t) \Phi_p^{(i)}$$

Să considerăm acum cazul simplificat, cînd obstacolele S_1 și S_2 sînt sfere de rază R . Fixîndu-ne atunci asupra primei probleme la limită (3'), vom căuta să o rezolvăm aplicînd o tehnică care generalizează pe cea inspirată din aplicarea teoremei cercului, din cazul plan.

Fie deci φ_0 un potențial al vitezelor, a unei mișcări fluide ideale, incompresibile, irotaționale, raportat la reperul fix $O''x''y''z''$ și care este o funcție armonică și regulată în S_2 . Se știe atunci [6], că, oricare ar fi un astfel de potențial „original” φ_0 , potențialul

$$\begin{aligned} \varphi &= \varphi_0 + \varphi_1 = \varphi_0 + \frac{R}{r} \varphi_0 \left(\frac{R^2 x}{r^3}, \frac{R^2 y}{r^3}, \frac{R^2 z}{r^3} \right) - \\ &- \frac{2}{Rr} \int_0^R \lambda \varphi_0 \left(\frac{\lambda^2 x}{r^3}, \frac{\lambda^2 y}{r^3}, \frac{\lambda^2 z}{r^3} \right) d\lambda \end{aligned}$$

(unde am omis pentru simplificarea scrierii dublul accent „pentru coordonatele în reperul $O''x''y''z''$) este o funcție armonică ce satisface condiției de alunecare

pe sfera fixă impermeabilă, S_2 în timp ce $\varphi - \varphi_0$ se comportă la mari distanțe ca și $\frac{1}{r^n}$. Dar atunci, dacă am reuși să-l alegem pe φ_0 astfel încît potențialul φ să satisfacă și problemei (raportată față de reperul mobil $O'x'y'z'$)

$$\begin{cases} \Delta\varphi = 0 \text{ în } \Omega^2 \\ \frac{d\varphi}{dn_1} \Big|_{S_1} = \vec{V}'_{O'} \cdot \vec{n}_1|_{S_1} \\ \text{grad } \varphi \rightarrow 0 \\ r \rightarrow \infty \end{cases} \quad (4)$$

am avea soluția căutată a problemei (3').

Cum însă soluția problemei (4) este

$$\varphi(M, t) = -\frac{R^3}{2r^3} \vec{V}'_{O'} \cdot \vec{r}', \text{ ea fiind unic determinată, abstractic făcînd de o}$$

constantă aditivă, determinarea lui φ_0 revine la rezolvarea unei ecuații integrale liniare. Abordarea acestei ecuații s-ar putea face considerînd pentru funcția armonică φ_0 o dezvoltare după polinoamele armonice omogene $H_n(x, y, z)^{2)}$; într-adevăr se verifică prin calcul direct că dacă $\varphi_0 = H_n(x, y, z)$ avem

$$\varphi_1 = \frac{n}{n+1} \frac{R^{2n+1}}{r^{2n+1}} H_n(x, y, z),$$

iar dacă

$$\varphi_0 = \frac{H_n(x, y, z)}{r^n}$$

va rezulta

$$\varphi_1 = \frac{n+1}{n} \frac{1}{R^{2n+1}} H_n(x, y, z).$$

Construind atunci și pentru soluția φ , a problemei (4), dezvoltarea corespunzătoare în seria de polinoame armonice omogene, problema revine la rezolvarea unui sistem algebric în coeficienții numerici ai dezvoltării funcției φ_0 .

Problema ar putea fi rezolvată mai direct observînd că condițiile impuse asupra funcției φ_0 , în teorema sferei a lui P. Weiss [6], ar putea fi „slăbite” dacă l-am defini pe φ_0 prin următoarele condiții:

- φ_0 este o funcție armonică regulată în interiorul sferei S_2 ;
- $\varphi_0|_{S_2} = f(\theta, \varphi)$, unde f este o funcție continuă dată pe S_2 ;
- φ_0 este o funcție armonică regulată în exteriorul sferei S_2 (domeniu conținînd și punctul de la infinit).

²⁾ În cazul rotației unei sfere, fluidul fiind ideal, ω nu joacă un rol efectiv.

³⁾ Principala dificultate ar consta în imposibilitatea realizării simultane pentru φ_0 atât a regularității în vecinătatea originii, cerută de enunțul teoremei sferei [6], cît și a constanței la mari distanțe, cerută de sensul fizic al problemei. Am putea depăși acest obstacol considerînd pe φ_0 ca o funcție armonică în stratul sferic de raze ε și A , unde ε este suficient de mic iar A suficient de mare, ceea ce ar implica o dezvoltare de forma $\varphi = \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{1}{A^n} + \frac{\varepsilon^{n+1}}{r^{2n+1}} H_n(x, y, z) \right]$.

O funcție φ_0 astfel definită ar reprezenta deci soluția unei probleme Dirichlet interioare și a unei probleme Dirichlet exterioare, racordate continuu prin datele comune $f(\theta, \varphi)$ pe frontiera S_2 ; cu alte cuvinte φ_0 ar fi armonică și regulată în întregul spațiu, mai puțin suprafața S_2 unde ea este doar continuă. Dar atunci, cu un φ_0 astfel definit, urmînd procedeul lui P. Weiss, vom putea determina o funcție φ_1 , armonică și regulată atît în interiorul cît și în exteriorul sferei S_2 și care satisface pe suprafața S_2 (unde este doar continuă) condiția:

$$\left. \frac{d\varphi_1}{dn} + \frac{d\varphi_0}{dn} \right|_{S_2} = 0.$$

Fie acum $f(\theta, \varphi)$, restricția lui φ , soluția problemei (4), la sfera S_2 . Rezolvînd atunci problema Dirichlet interioară pentru sfera S_2 , cu datele $f(\theta, \varphi) = \varphi|_{S_2}$, sîntem conduși, în mod univoc, la o funcție $\tilde{\varphi}_0$ armonică și regulată în S_2 . Considerînd atunci prelungirea prin continuitate a funcției $\tilde{\varphi}_0$ în exteriorul sferei S_2 (de fapt soluția problemei Dirichlet exterioare cu aceleași date pe contur), funcția

$$\Phi_1 = \tilde{\varphi}_0 + \frac{R}{r} \tilde{\varphi}_0 \left(\frac{R^2 x}{r^2}, \frac{R^2 y}{r^2}, \frac{R^2 z}{r^2} \right) - \frac{2}{Rr} \int_0^R \lambda \tilde{\varphi}_0 \left(\frac{\lambda^2 x}{r^2}, \frac{\lambda^2 y}{r^2}, \frac{\lambda^2 z}{r^2} \right) d\lambda \quad (5)$$

va satisface condițiile la limită cerute atît pe sfera S_1 cît și pe sfera S_2 , fiind soluția căutată a problemei (3').

Rezolvînd analog și problema la limită (3'') vom avea imediat potențialul vitezelor Φ al mișcării fluide generate de rototranslația simetrică a cuplului de sfere simetrice și deci al mișcării fluide induse de deplasarea unei sfere $S \equiv S_1 \equiv S_2$ în prezența peretelui nelimitat π .

În cazul particular al mișcărilor fluide ideale, incompresibile, irotaționale, axial simetrice, mișcarea fluidă poate fi determinată prin funcția de curent a lui Stokes, ψ_0 . Considerînd atunci, de pildă, mișcarea fluidă, axial simetrică în jurul unei sfere rigide în prezența peretelui plan, nemărginit, fix π , perpendicular pe axa de simetrie a configurației (un diametru al sferei), funcția de curent a acestei mișcări va fi căutată în clasa funcțiilor [8]

$$\psi = \psi_0(r, \theta) - \frac{r}{R} \psi_0 \left(\frac{R^2}{r}, \theta \right)$$

unde ψ_0 poate fi construită analog, ca soluția unei probleme Dirichlet relativ la sferă, datele pe suprafața sferei fiind restricții ale soluției unei alte probleme Dirichlet pentru semispațiul superior $z_1 > 0$ (admițînd că domeniul fizic ocupă chiar acest semispațiu).

BIBLIOGRAPHIE

1. Petrila, T., *Sur le mouvement général d'un profil dans un fluide idéal en présence d'une paroi infini*, C. R. Acad. Sc. Paris, **270** (1970), 1048.
2. Petrila, T., *Sur la méthode du couple des profils pour l'étude d'un mouvement général d'un obstacle dans un fluide idéal en présence d'une paroi rectiligne*, C. R. Acad. Sc. Paris, **272** (1971), 818.
3. Petrila, T., *Sur la méthode du couple de profils pour l'étude de l'écoulement d'un fluide idéal autour d'un profil arbitraire fixe*, C. R. Acad. Sc. Paris, **272** (1971), 908.
4. Petrila, T., *Une nouvelle méthode pour l'étude de l'influence des parois sur l'écoulement fluide plan*, Riv. Mat. Univ. Parma, **3**, 2 (1973), 47.
5. Petrila, T., *Asupra influenței pereților în mișcarea fluidelor ideale*, St. Cerc. Mat., **24**, 5 (1972), 369.
6. Weiss, P., *On Hydrodynamical Images*, Arbitrary Irrotational Flow Disturbed by a Sphere, Proc. of Cambr. Phil. Soc., **40** (1944), 259.
7. Przeworska-Rolewicz, D., *Sur l'intégrale de Cauchy pour un arc fermé à l'infini*, Ann. Polonici Mathem., **VIII** (1960), 155.
8. Butler, S. F. J., *A Note on Stokes's Stream Function for Motion with Spherical Boundary*, Proc. of Cambr. Phil. Soc., **49** (1953), 169.
9. Iacob, C., *Introduction mathématique à la mécanique des fluides*, Gauthier—Villars, Ed. Acad. R.P.R., Paris-Bucharest, 1959.

SUR L'ÉCOULEMENT FLUIDE TRIDIMENSIONNEL PRODUIT PAR LA
ROTOTRANSLATION DANS LA MASSE DE FLUIDE D'UN CORPS RIGIDE EN
PRÉSENCE D'UNE PAROI ILLIMITÉE

(Résumé)

On donne un bref aperçu sur des possibilités d'étude pour l'influence des parois illimitées dans le cas des écoulements fluides idéaux tridimensionnels, en utilisant des techniques introduites déjà par l'auteur pour les mêmes problèmes mais dans le cas plan.

Dans la première partie du travail, utilisant pour la solution du problème Neumann, auquel on est conduit, une représentation par des potentiels newtoniens on obtient un système correspondant d'équations Fredholm de deuxième espèce, auquel on peut appliquer les méthodes de travail valables dans le cas plan.

Dans la deuxième partie on développe la méthode du couple des profils pour le cas de la paroi illimitée plane. Dans le cas particulier où le profil rigide est une sphère, la solution s'obtient directement par le théorème de la sphère dû à P. Weiss.

FLOW OF A DUSTY GAS IN A ROTATING CHANNEL

S. K. NAG* and N. DATTA*

1. **Introduction.** Soo [1] initiated the study of the flow of Dusty Gases taking some assumptions regarding dust particles which considerably simplified the equations for velocity fields of the fluid and dust particles.

In the present investigation, we have studied the flow of a dusty gas through a channel with arbitrary time varying pressure gradient in a rotating frame of reference. The flow of a dusty gas in a rotating medium has some bearing on the pollution problems as well as on the motion of aerosol over the rotating earth. We have discussed the results for two particular cases, e.g. when the pressure gradient changes impulsively and when it changes in an accelerated manner. It is found that the velocities of the gas and the dust particles decrease with increase in either rotation or mass concentration of dust. However, the secondary velocity components increase with increase in mass concentration of dust when the pressure gradient changes in an accelerated manner.

2. **Equations of the Problem.** Consider the motion of a dusty gas within a parallel plate channel $Z = \pm L$ in a rotating frame of reference such that the channel and the gas are rotating in unison with a uniform angular velocity Ω about the z -axis. The channel is considered to be infinite, so that the physical variables are functions of Z and t only. The equation of continuity for the incompressible gas is $\vec{\nabla} \cdot \vec{q} = 0$ which gives $w = 0$ everywhere in the gas; $\vec{q} \equiv (u, v, w)$ being the velocity of the gas. The equation of conservation of mass for the dust particles is given by (Saffman [2])

$$\frac{\partial N}{\partial t} + \vec{\nabla} \cdot (N\vec{q}_p) = 0,$$

where N is the number-density of the dust particles, and $\vec{q}_p \equiv (u_p, v_p, w_p)$ is the velocity of a dust particle. This is satisfied, if we take $N = N_0$, a constant (cf. Saffman [2]) and $w_p = 0$. The equations of conservation of momentum for the gas and the dust particles in a rotating frame of reference are given by (cf. Gupta and Pop [3])

$$\frac{\partial u}{\partial t} = -\frac{1}{\rho} \frac{\partial p}{\partial x} + \nu \frac{\partial^2 u}{\partial z^2} + 2\Omega v + \frac{KN_0}{\rho} (u_p - u), \quad (1)$$

$$\frac{\partial v}{\partial t} = \nu \frac{\partial^2 v}{\partial z^2} - 2\Omega u + \frac{KN_0}{\rho} (v_p - v), \quad (2)$$

$$\frac{\partial u_p}{\partial t} = \frac{K}{m} (u - u_p) + 2\Omega v_p, \quad (3)$$

$$\frac{\partial v_p}{\partial t} = \frac{K}{m} (v - v_p) - 2\Omega u_p. \quad (4)$$

* Department of Mathematics, Indian Institute of Technology, Kharagpur, India.

In the above equations, m is the mass of a dust particle, K is the Stoke's resistance coefficient, p is the pressure of the gas, ν and ρ are respectively kinematic viscosity and density of the gas.

Introducing non-dimensional variables

$$\left. \begin{aligned} u_1 &= \frac{uL}{\nu}, \quad v_1 = \frac{vL}{\nu}, \quad u_{p_1} = \frac{U_p L}{\nu}, \quad v_{p_1} = \frac{v_p L}{\nu}, \\ T &= \frac{t\nu}{L^2}, \quad \eta = \frac{z}{L}, \quad \xi = \frac{x}{L}, \quad p^* = \frac{pL^2}{\rho\nu^2}, \end{aligned} \right\} \quad (5)$$

the above equations (1) – (4) become

$$\frac{\partial u_1}{\partial T} = F(T) + \frac{\partial^2 u_1}{\partial \eta^2} + 2Ev_1 + f\nu(u_{p_1} - u_1), \quad (6)$$

$$\frac{\partial v_1}{\partial T} = \frac{\partial^2 v_1}{\partial \eta^2} - 2Eu_1 + f\nu(v_{p_1} - v_1), \quad (7)$$

$$\frac{\partial u_{p_1}}{\partial T} = \nu(u_1 - u_{p_1}) + 2Ev_{p_1}, \quad (8)$$

$$\frac{\partial v_{p_1}}{\partial T} = \nu(v_1 - v_{p_1}) - 2Eu_{p_1}, \quad (9)$$

$$\left. \begin{aligned} \text{where } E &= \frac{\Omega L^2}{\nu} \text{ (rotation parameter),} \\ f &= \frac{mN_0}{\rho} \text{ (mass concentration of the dust),} \\ \nu &= \frac{KL^2}{m\nu} \text{ (relaxation time parameter of the dust),} \end{aligned} \right\} \quad (10)$$

$$\text{and} \quad -\frac{\partial p^*}{\partial \xi} = F(T), \quad (11)$$

$F(T)$ being an arbitrary function of the time representing the sudden change in the pressure gradient which causes the motion.

Initial and boundary conditions can be written as

$$\left. \begin{aligned} u_1 &= v_1 = u_{p_1} = v_{p_1} = 0 \quad \text{for } T = 0, \\ u_1 &= v_1 = 0 \quad \text{at } \eta = \pm 1 \quad \text{for } T > 0, \\ \frac{\partial u_1}{\partial \eta} &= \frac{\partial v_1}{\partial \eta} = 0 \quad \text{at } \eta = 0. \end{aligned} \right\} \quad (12)$$

3. **Solution of the Problem.** Multiplying the equations (6) — (9) by $\cos a_n \eta$ where

$$a_n = (2n + 1) \frac{\pi}{2}, \quad (13)$$

and the integrating within the limit 0 to 1, using the conditions (12), we get

$$\frac{d\bar{u}_1}{dT} = \frac{(-1)^n}{a_n} F(T) + 2E\bar{v}_1 - a_n^2 \bar{u}_1 + f_v(\bar{u}_{p_1} - \bar{u}_1), \quad (14)$$

$$\frac{d\bar{v}_1}{dT} = -2E\bar{u}_1 - a_n^2 \bar{v}_1 + f_v(\bar{v}_{p_1} - \bar{v}_1), \quad (15)$$

$$\frac{d\bar{u}_{p_1}}{dT} = v(\bar{u}_1 - u_{p_1}) + 2E\bar{v}_{p_1}, \quad (16)$$

$$\frac{d\bar{v}_{p_1}}{dT} = v(\bar{v}_1 - \bar{v}_{p_1}) - 2E\bar{u}_{p_1}, \quad (17)$$

where the finite cosine transforms are defined as

$$\left. \begin{aligned} \bar{u}_1(n, T) &= \int_0^1 u_1 \cos a_n \eta \, d\eta, & \bar{v}_1(n, T) &= \int_0^1 v_1 \cos a_n \eta \, d\eta, \\ \bar{u}_{p_1}(n, T) &= \int_0^1 u_{p_1} \cos a_n \eta \, d\eta, & \bar{v}_{p_1}(n, T) &= \int_0^1 v_{p_1} \cos a_n \eta \, d\eta. \end{aligned} \right\} \quad (18)$$

The inversion formula for the transform $\bar{u}_1 = \int_0^1 u_1 \cos a_n \eta \, d\eta$ can be shown to be

$$u_1 = 2 \sum_{n=0}^{\infty} \bar{u}_1(n, T) \cos a_n \eta, \quad (19)$$

and similary for v_1, u_{p_1}, v_{p_1} .

From (14), (15),

$$\frac{dH}{dT} = \frac{(-1)^n}{a_n} F(T) - (a_n^2 + 2iE)H - f_v(H - h), \quad (20)$$

and similarly from (16), (17),

$$\frac{dh}{dT} = v(H - h) - 2iEh, \quad (21)$$

$$\text{where } H = \bar{u}_1 + i\bar{v}_1, \quad h = \bar{u}_{p_1} + i\bar{v}_{p_1}. \quad (22)$$

Taking Laplace Transforms of (20) and (21), we get

$$(s + a_n^2 + 2iE)\bar{H} = \frac{(-1)^n}{a_n} \bar{F} - fr(\bar{H} - \bar{h}), \quad (23)$$

$$(s + v + 2iE)\bar{h} = v\bar{H}, \quad (24)$$

where

$$\left. \begin{aligned} \bar{H} &= \int_0^\infty H e^{-sT} dT, \quad \bar{h} = \int_0^\infty h e^{-sT} dT, \\ \bar{F} &= \int_0^\infty F e^{-sT} dT. \end{aligned} \right\} \quad (25)$$

From (23), (24),

$$\bar{H} = \frac{(-1)^n(s + v + 2iE)}{a_n(s - a)(s - b)}, \quad (26)$$

$$\bar{h} = \frac{(-1)^n v \bar{F}}{a_n(s - a)(s - b)}, \quad (27)$$

where

$$\left. \begin{aligned} a \\ b \end{aligned} \right\} = -\frac{1}{2} \left[(a_n^2 + v + fv + 4iE) \mp \{(a_n^2 + v + fv)^2 - 4a_n^2 v\}^{\frac{1}{2}} \right]. \quad (28)$$

Using convolution theorem for obtaining inverse Laplace Transforms of (26), (27), we get

$$H = \frac{(-1)^n}{a_n(b - a)} \int_0^T F(T - \lambda) [(b + v + 2iE)e^{b\lambda} - (a + v + 2iE)e^{a\lambda}] d\lambda, \quad (29)$$

$$h = \frac{(-1)^n v}{a_n(b - a)} \int_0^T (e^{b\lambda} - e^{a\lambda}) F(T - \lambda) d\lambda. \quad (30)$$

Applying inversion formula (19) for the cosine transforms, equations (29), (30) become

$$u_1 + iv_1 = 2 \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n}{a_n(b-a)} \left\{ \int_0^T F(T-\lambda) [(b+v+2iE)e^{b\lambda} - (a+v+2iE)e^{a\lambda}] d\lambda \right\} \cos a_n \eta, \quad (31)$$

$$u_{p_1} + iv_{p_1} = 2 \sum_{n=0}^{\infty} \frac{(-1)^n}{a_n(b-a)} \left\{ \int_0^T F(T-\lambda) (e^{b\lambda} - e^{a\lambda}) d\lambda \right\} \cos a_n \eta. \quad (32)$$

The velocities given by (31) and (32) has been examined in detail for two particular cases of initial pressure gradient.

4. Particular Cases. *Case I.* Pressure gradient changes impulsively. Here we let

$$F(T) = \Delta H(T), \quad (33)$$

where Δ is a constant and $H(T)$ is Heaviside unit function defined by

$$\begin{aligned} H(T) &= 0 \quad \text{for } T < 0, \\ &= 1 \quad \text{for } T > 0. \end{aligned} \quad (34)$$

Substituting the function F in (31) and (32) and evaluating the integrals, we get

$$u_1 + iv_1 = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n(b-a)ab} \{a(b+v+2iE)e^{bT} - b(a+v+2iE)e^{aT} + (b-a)(v+2iE)\} \cos a_n \eta \right], \quad (35)$$

$$u_{p_1} + iv_{p_1} = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n(b-a)ab} \{ae^{bT} - be^{aT} + (b-a)\} \cos a_n \eta \right]. \quad (36)$$

Separating real and imaginary parts from (35) and (36), we obtain

$$\begin{aligned} u_1 &= 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n R} \{ (e^{-bT} a_3 - e^{-aT} a_4) \cos 2ET - \right. \\ &\quad \left. - (e^{-bT} b_3 - e^{-aT} b_4) \sin 2ET + Ra_2 \} \cos a_n \eta \right], \end{aligned} \quad (37)$$

$$\begin{aligned} v_1 &= -2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n R} \{ (e^{-bT} b_3 - e^{-aT} b_4) \cos 2ET + \right. \\ &\quad \left. + (e^{-bT} a_3 - e^{-aT} a_4) \sin 2ET - Rb_2 \} \cos a_n \eta \right], \end{aligned} \quad (38)$$

$$u_{p_1} = -2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n R} \left\{ \left(\frac{B e^{-BT}}{B^2 + 4E^2} - \frac{A e^{-AT}}{A^2 + 4E^2} \right) \cos 2ET - \right. \right. \\ \left. \left. - 2E \left(\frac{e^{-BT}}{B^2 + 4E^2} - \frac{e^{-AT}}{A^2 + 4E^2} \right) \sin 2ET - \frac{R a_1}{a_1^2 + b_1^2} \right\} \cos a_n \eta \right], \quad (39)$$

$$v_{p_1} = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n R} \left\{ \left(\frac{B e^{-BT}}{B^2 + 4E^2} - \frac{A e^{-AT}}{A^2 + 4E^2} \right) \sin 2ET + \right. \right. \\ \left. \left. + 2E \left(\frac{e^{-BT}}{B^2 + 4E^2} - \frac{e^{-AT}}{A^2 + 4E^2} \right) \cos 2ET - \frac{R b_1}{a_1^2 + b_1^2} \right\} \cos a_n \eta \right], \quad (40)$$

where

$$\left\{ \begin{array}{l} R = b - a = -\{(a_n^2 + v + fv)^2 - 4a_n^2 v\}^{\frac{1}{2}}, \\ A = \frac{1}{2} \left[(a_n^2 + v + fv) - \{(a_n^2 + v + fv)^2 - 4a_n^2 v\}^{\frac{1}{2}} \right], \\ B = \frac{1}{2} \left[(a_n^2 + v + fv) + \{(a_n^2 + v + fv)^2 - 4a_n^2 v\}^{\frac{1}{2}} \right], \\ a_1 = a_n^2 v - 4E^2, \quad b_1 = 2E(a_n^2 + v + fv), \\ a_2 = \frac{a_1 v + 2Eb_1}{a_1^2 + b_1^2}, \quad b_2 = \frac{2Ea_1 - vb_1}{a_1^2 + b_1^2}, \\ a_3 = 1 - Aa_2 + 2Eb_2, \quad b_3 = 2Ea_2 + Ab_2, \\ a_4 = 1 - Ba_2 + 2Eb_2, \quad b_4 = 2Ea_2 + Bb_2. \end{array} \right. \quad (41)$$

The non-dimensional components of shear stress on the wall $\eta = 1$ in the x - and y - directions are respectively by

$$\tau_x = -2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{1}{R} \{ (e^{-BT} a_3 - e^{-AT} a_4) \cos 2ET - \right. \\ \left. - (e^{-BT} b_3 - e^{-AT} b_4) \sin 2ET + R a_2 \} \right], \quad (42)$$

$$\tau_y = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{1}{R} \{ e^{-BT} b_3 - e^{-AT} b_4 \} \cos 2ET + \right. \\ \left. + (a_3 e^{-BT} - a_4 e^{-AT}) \sin 2ET - R b_2 \right]. \quad (43)$$

The non-dimensional resultant shear stress on the wall is given by

$$\tau = \sqrt{\tau_x^2 + \tau_y^2}. \quad (44)$$

Case II. Pressure gradient changes in an accelerated manner. Here we let $F(T) = \Delta TH(T)$. (45)

In (31) and (32), substituting for the function F and integrating, we get

$$\begin{aligned} u_1 + iv_1 = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} & \left(\frac{(-1)^n}{a_n(b-a)a^2b^2} \{(\nu + 2iE)T(b-a)ab \right. \\ & + a^2(b + \nu + 2iE)e^{bT} - b^2(a + \nu + 2iE)e^{aT} \\ & \left. + (b-a)[ab + (a+b)(\nu + 2iE)]\} \cos a_n \eta \right), \end{aligned} \quad (46)$$

$$u_{p_1} + iv_{p_1} = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n(b-a)a^2b^2} \{Tab(b-a) + a^2e^{bT} - b^2e^{aT} + (b^2 - a^2)\} \cos a_n \eta \right]. \quad (47)$$

Separating real and imaginary parts from (46) and (47), we obtain

$$u_1 = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n R} \{RTa_2 + a_5 - a_6 + Ra_7\} \cos a_n \eta \right], \quad (48)$$

$$v_1 = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n R} \{RTb_2 - b_5 + b_6 - Rb_7\} \cos a_n \eta \right], \quad (49)$$

$$u_{p_1} = 2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n R} \left\{ \frac{RTa_1}{a_1^2 + b_1^2} + a_8 - a_9 + a_{10} \right\} \cos a_n \eta \right], \quad (50)$$

$$v_{p_1} = -2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{(-1)^n}{a_n R} \left\{ \frac{RTb_1}{a_1^2 + b_1^2} + b_8 - b_9 + b_{10} \right\} \cos a_n \eta \right], \quad (51)$$

where

$$\begin{aligned} a_5 &= \frac{(\nu - B)e^{-BT}}{(B^2 + 4E^2)^2} \{(B^2 - 4E^2) \cos 2ET - 4BE \sin 2ET\}, \\ b_5 &= \frac{(\nu - B)e^{-BT}}{(B^2 + 4E^2)^2} \{(B^2 - 4E^2) \sin 2ET + 4BE \cos 2ET\}, \\ a_6 &= \frac{(\nu - A)e^{-AT}}{(A^2 + 4E^2)^2} \{(A^2 - 4E^2) \cos 2ET - 4AE \sin 2ET\}, \\ b_6 &= \frac{(\nu - A)e^{-AT}}{(A^2 + 4E^2)^2} \{(A^2 - 4E^2) \sin 2ET + 4AE \cos 2ET\}, \\ a_7 &= \frac{a_1}{(a_1^2 + b_1^2)} \{1 - (A + B)a_2 + 4Eb_2\} - \frac{b_1}{(a_1^2 + b_1^2)} \{(A + B)b_2 + 4Ea_2\}, \\ b_7 &= \frac{b_1}{(a_1^2 + b_1^2)} \{1 - (A + B)a_2 + 4Eb_2\} + \frac{a_1}{(a_1^2 + b_1^2)} \{(A + B)b_2 + 4Ea_2\}, \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
a_8 &= \frac{e^{-BT}}{(B^2 + 4E^2)^2} \{ (B^2 - 4E^2) \cos 2ET - 4BE \sin 2ET \}, \\
b_8 &= \frac{e^{-BT}}{(B^2 + 4E^2)^2} \{ 4BE \cos 2ET + (B^2 - 4E^2) \sin 2ET \}, \\
a_9 &= \frac{e^{-AT}}{(A^2 + 4E^2)^2} \{ A^2 - 4E^2 \cos 2ET - 4AE \sin 2ET \}, \\
b_9 &= \frac{e^{-AT}}{(A^2 + 4E^2)^2} \{ 4AE \cos 2ET + (A^2 - 4E^2) \sin 2ET \}, \\
a_{10} &= \frac{A^2 - 4E^2}{(A^2 + 4E^2)^2} - \frac{B^2 - 4E^2}{(B^2 + 4E^2)^2}, \\
b_{10} &= \frac{4AE}{(A^2 + 4E^2)^2} - \frac{4BE}{(B^2 + 4E^2)^2}.
\end{aligned} \tag{52}$$

The non-dimensional components of shear stress on the wall $\eta = 1$ in the x - and y - directions are given respectively by

$$\tau_x = -2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{1}{R} \{ RTa_2 + a_5 - a_6 + Ra_7 \} \right], \tag{53}$$

$$\tau_y = -2\Delta H(T) \sum_{n=0}^{\infty} \left[\frac{1}{R} \{ RTb_2 - b_5 + b_6 - Rb_7 \} \right]. \tag{54}$$

The non-dimensional resultant shear stress τ on the wall is given by

$$\tau = \sqrt{\tau_x^2 + \tau_y^2}. \tag{55}$$

5. Discussion. In order to discuss the effects of the concentration of the dust particles and of the rotation, we have presented the dimensionless velocities at the non-dimensional time $T = 0.2$ in figs. 1 to 8. The results for the first case, when the pressure-gradient changes impulsively, are given in figs. 1 to 4. It is observed that for fixed value of the rotation parameter E , the velocities of the gas and the dust particles decrease with increase in mass concentration f on the dust particles. For a fixed f , the velocities of the gas as well as dust particles decrease with increase in rotation parameter E .

Figs. 5 to 8 present the velocity profiles for the second case, when the pressure-gradient changes in an accelerated manner. It is observed that the effect of the rotation parameter E is to decrease the velocity as in the first case. The secondary velocity components increase with increase in the mass concentration of the dust particles. On the other hand, the primary velocity components decrease with the increase in f as in the first case.

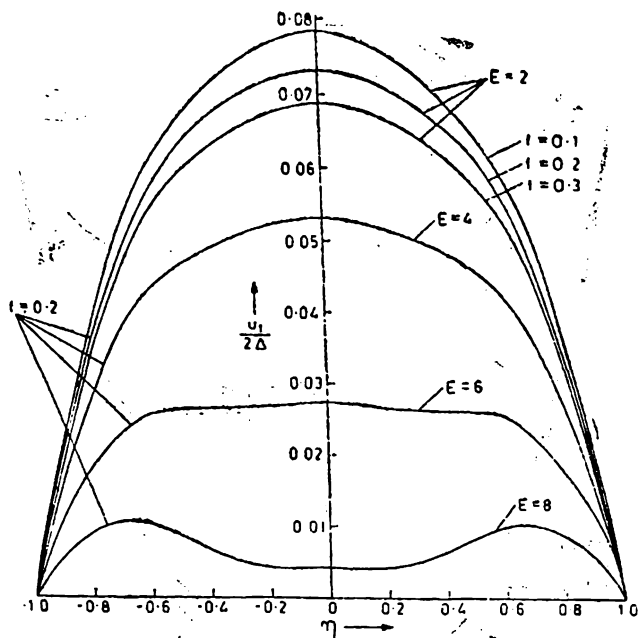

Fig. 1. Primary Velocity Profiles of gas when pressure gradient changes impulsively, for different values of f , E at $T = 0.2$.

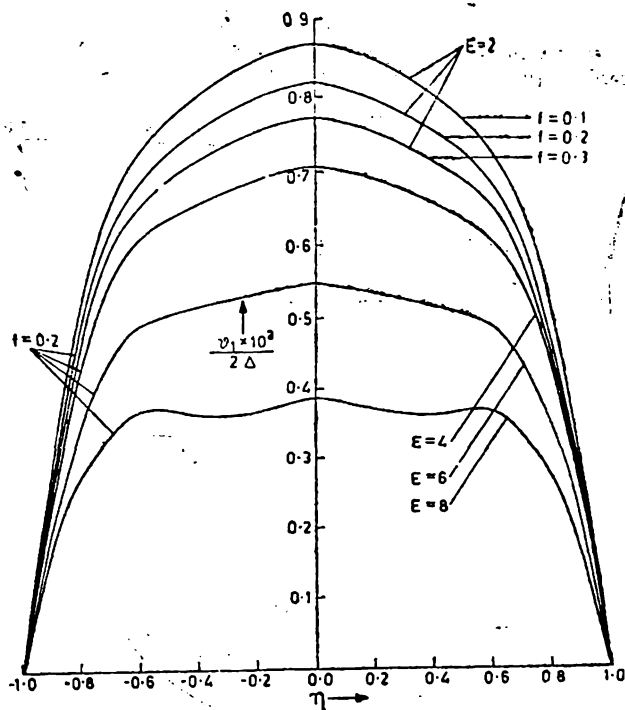

Fig. 2. Secondary Velocity Profiles of gas when pressure gradient changes impulsively, for different values of f , E at $T = 0.2$.

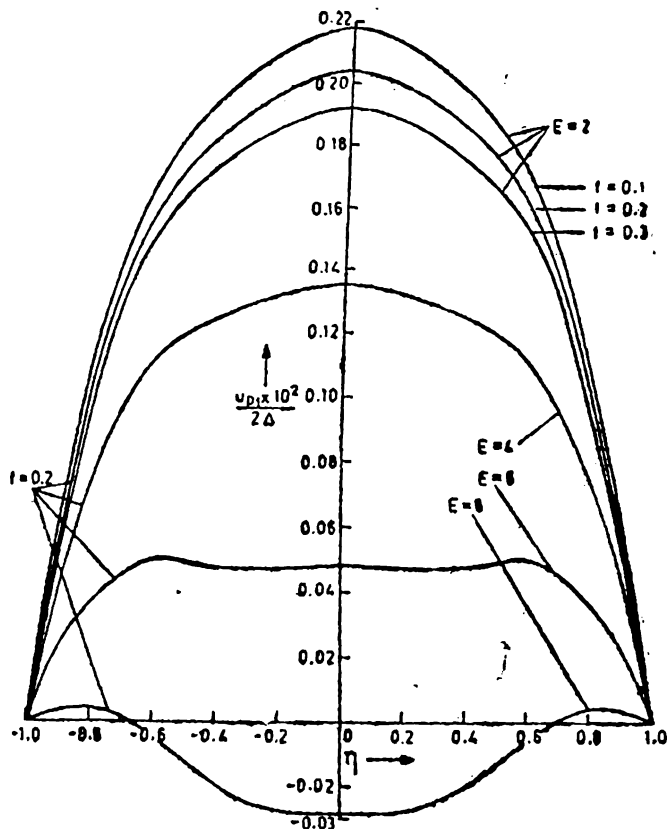

Fig. 3. Primary Velocity Profiles of particles when pressure gradient changes impulsively, for different values of f , E at $T = 0.2$.

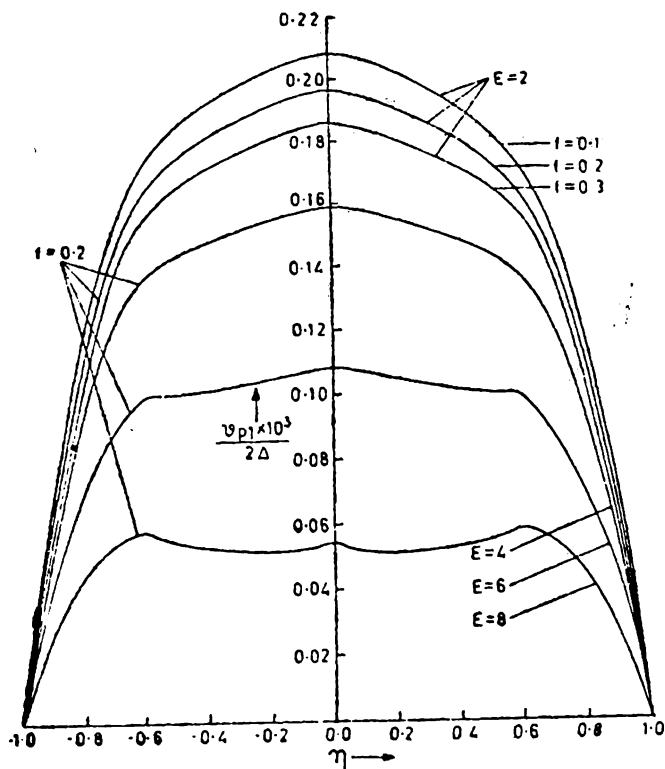

Fig. 4. Secondary Velocity Profiles of particles when pressure gradient changes impulsively, for different values of f , E at $T = 0.2$.

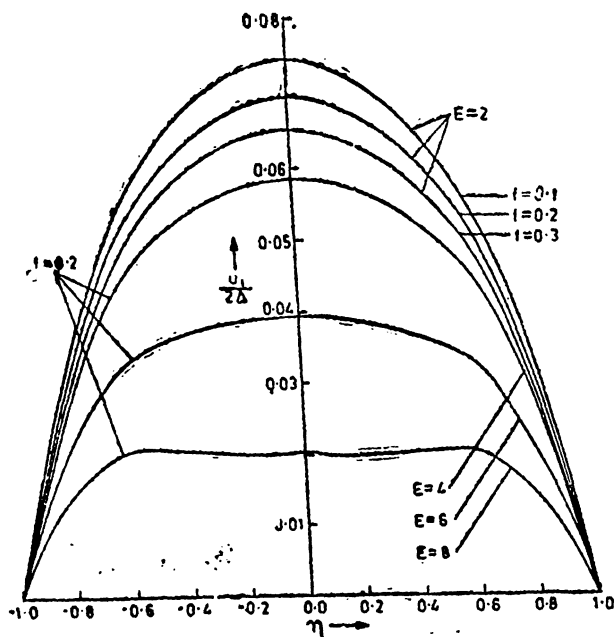

Fig 5. Primary Velocity Profiles of gas when pressure gradient changes in an accelerated manner, for different values of f , E at $T = 0.2$.

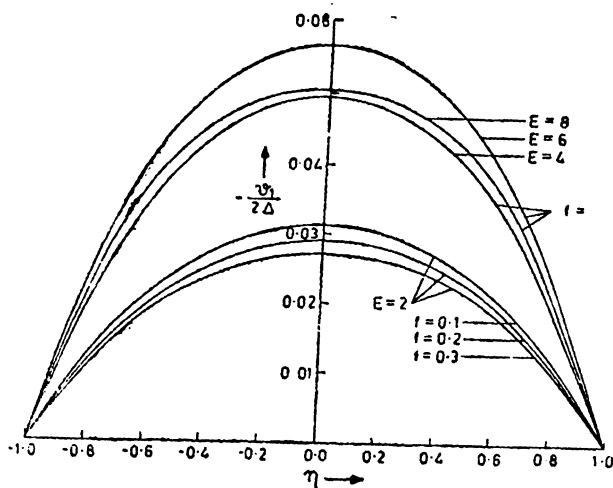

Fig. 6. Secondary Velocity Profiles of gas when pressure gradient changes in an accelerated manner, for different values of f, E at $T = 0.2$.

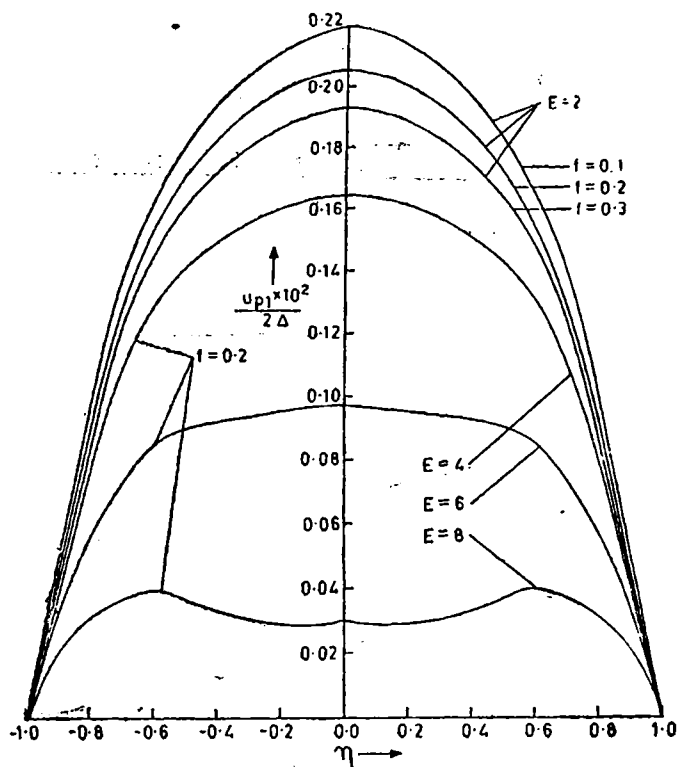

Fig. 7. Primary Velocity Profiles of particles when pressure gradient changes in an accelerated manner, for different values of f , E at $T = 0.2$.

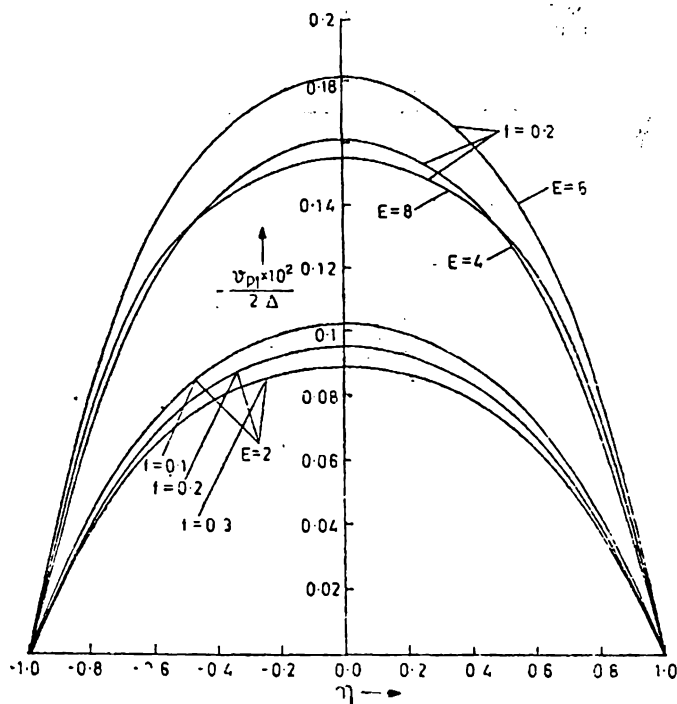

Fig. 8. Secondary Velocity Profiles of particles when pressure gradient changes in an accelerated manner, for different values of f , E at $T = 0.2$.

The non-dimensional resultant shear stress τ at the wall $\eta = 1$ have been presented in tables 1 and 2 corresponding to the two cases. In either case, it is found that τ decreases with increase in either f or E .

Table 1

The non-dimensional resultant shear stress τ for various values of f and E ($T = 0.2$)

$E = 2.0$				$f = 0.2$			
f	0.1	0.2	0.3	E	4.0	6.0	8.0
τ	0.20328	0.19396	0.18565	τ	0.18109	0.16110	0.13600

Table 2

The non-dimensional resultant shear stress τ for various values of f and E ($T = 0.2$)

$E = 0.2$				$f = 0.2$			
f	0.1	0.2	0.3	E	4.0	6.0	8.0
τ	0.02551	0.02442	0.02344	τ	0.02350	0.02206	0.02023

Acknowledgement. Authors are thankful to Prof. A.S. Gupta for this constant encouragement. One of the authors (S.K.N.) also wishes to express his thanks to U.G.C. for granting F.I.P. Fellowship and to Bolpur College for granting leave.

(Received August 30, 1979)

REFERENCES

1. S. L. Soo, *Fluid Dynamics of Multiphase Systems*, Blaisdell Publishing Company, Boston, U.S.A., 1971.
2. P. G. Saffman, *On the Stability of Laminar Flow of a Dusty Gas*, J. Fluid Mech., 13 (1962), 120-128.
3. A. S. Gupta, I. Pop, *Boundary Layer Growth in a Rotating Liquid with Suspended Particles*, Bull. Sci. Math., 19 (1975), 291-297.

MIȘCAREA UNUI PRAF DE GAZ ÎN ROTAȚIE

(Rezumat)

În lucrare se prezintă o soluție exactă a mișcării unui fluid, de genul prafului de gaz, într-un canal în rotație datorită unui gradient de presiune care variază arbitrar în timp, folosind metoda transformatei Laplace.

CONSIDERAȚII NUMERICE PENTRU MIȘCĂRI CU REACȚII CHIMICE
PESTE UN DISC ÎN ROTAȚIE

IOAN STAN și CĂLIN GHEORGHIU*

În două lucrări anterioare [1] și [2] am încercat stabilirea prin metode numerice a profilului concentrației pentru scurgeri cu reacții chimice peste un disc în rotație.

Lucrarea de față are drept scop studiul comparativ al metodelor descrise în [1] și [2].

Astfel, scurgerea peste o suprafață este deseori însoțită de procese fizico-chimice în timpul cărora, în general, corpul își păstrează forma și structura. În aceste condiții difuzia componentilor către și de la suprafață are o mare importanță. Reacțiile chimice pot avea loc numai la limita de separare a celor două faze — reacții eterogene, sau în masa de fluid — reacții omogene, datorită cărora concentrația variază rapid în această zonă, difuzia reactanților printre produșii de reacție avînd aici un rol foarte important.

Unele lucrări recente investighează scurgerea peste o suprafață cu reacții chimice, luînd în considerație numai difuzia moleculară în stratul limită. Așa cum am arătat în [3, 4] barodifuzia este un agent mecanic care împreună cu difuzia moleculară cauzează modificări în profilul concentrației reactanților.

Vom stabili profilul concentrației pentru scurgeri peste un disc în rotație, cu ajutorul unei metode cu diferențe finite și comparativ și cu metoda tirului cu pas variabil, luînd în considerare efectul barodifuziei, pentru un amestec fluid bicomponențial atît în cazul reacțiilor eterogene cît și omogene.

1. Ecuațiile ce guvernează fenomenul. Fluidul fiind considerat incompresibil ecuația continuității are forma :

$$\nabla \cdot \vec{v} = 0 \quad (1.1)$$

unde $\vec{v}$ reprezintă viteza scurgerii. Presupunînd scurgerea permanentă a unui fluid viscos ecuația mișcării a lui Navier-Stokes este :

$$\frac{d\vec{v}}{dt} = -\frac{1}{\rho} \nabla p + \nu \Delta \vec{v} \quad (1.2)$$

unde p presiunea, ν viscozitatea cinematică iar ρ densitatea.

Dacă notăm cu c concentrația unui component, ecuația continuității acestui component este

$$\frac{dc}{dt} = -\nabla \cdot \vec{c} \quad (1.3)$$

* Institutul Politehnic, Cluj-Napoca.

unde $\vec{i}$ este fluxul de masă al componentului și este dat de relația

$$\vec{i} = -[D\nabla c - k\nabla p] \quad (1.4)$$

D fiind coeficientul de difuzie moleculară iar k de barodifuzie. Presupunind coeficienții fizici constanți înlocuirea lui (1.4) în (1.3) ne dă:

$$(\vec{v} \cdot \nabla)c = D\Delta c - k\Delta p \quad (1.5)$$

ecuația difuziei unui component cu luarea în considerare a efectului barodifuziei.

Alegând axa Oz în lungul axei de rotație a unui disc plan infinit, ce se rotește cu viteza unghiulară constantă ω , condiția de aderență la suprafața discului impune următoarele condiții la limită, considerând coordonate cilindrice

$$\begin{aligned} z = 0, \quad v_r = 0, \quad v_\theta = r\omega, \quad v_z = 0 \\ z = \infty, \quad v_r = 0, \quad v_\theta = 0, \quad v_z = -m \end{aligned}$$

unde m este o constantă ce se va determina ulterior.

Scurgerea hidrodinamică în jurul unui disc a fost studiată de W. G. Cochran [5]. El a căutat soluții de forma

$$v_r = r\omega F(\zeta), \quad v_\theta = r\omega G(\zeta), \quad v_z = \sqrt{v\omega} H(\zeta), \quad p = -\rho\omega v P(\zeta) \quad (1.6)$$

unde

$$\zeta = \sqrt{\frac{\omega}{v}} z \quad (1.7)$$

În vecinătatea discului F, G, H sint de forma

$$\begin{aligned} F &= a_0 \zeta - \frac{1}{2} \zeta^2 - \frac{1}{3} b_0 \zeta^3 - \frac{1}{12} b_0^2 \zeta^4 - \frac{1}{60} a_0 \zeta^5 + \left(\frac{1}{360} - \frac{a_0 b_0}{90} \right) \zeta^6 + \dots \\ G &= 1 + b_0 \zeta + \frac{1}{3} a_0 \zeta^3 + \frac{1}{12} (a_0^2 b_0 - 1) \zeta^4 - \frac{b_0}{15} \zeta^5 - \left(\frac{a_0^2}{90} + \frac{b_0}{45} \right) \zeta^6 + \dots \quad (1.8) \\ H &= -a_0 \zeta^2 + \frac{1}{3} \zeta^3 + \frac{1}{6} b_0 \zeta^4 + \frac{1}{30} b_0 \zeta^5 + \frac{1}{180} a_0 \zeta^6 + \dots \end{aligned}$$

unde $a_0 = 0,510$ iar $b_0 = -0,616$.

Grosimea stratului limită hidrodinamic este

$$\delta_H = 3,6 \sqrt{\frac{v}{\omega}} \quad (1.9)$$

astfel că extremități superioare a stratului limită hidrodinamic creat peste un disc în rotație uniformă îi corespunde coordonata adimensională $\zeta = 3,6$.

2. Ecuatiile difuziei. Ecuatia (1.5) în coordonate cilindrice se scrie [6]

$$v_r \frac{\partial c}{\partial r} + \frac{v_\theta}{r} \cdot \frac{\partial c}{\partial \theta} + v_z \frac{\partial c}{\partial z} = D \left(\frac{\partial^2 c}{\partial z^2} + \frac{\partial^2 c}{\partial r^2} + \frac{1}{r} \cdot \frac{\partial c}{\partial r} + \frac{1}{r} \cdot \frac{\partial^2 c}{\partial \theta^2} \right) - k \frac{\partial^2 p}{\partial z^2} \quad (2.1)$$

cu condițiile la limită

$$z = 0, \quad c = 0; \quad z = \infty, \quad c = c_0 \quad (2.2)$$

considerînd că ecuația chimică este rapidă.

Presupunînd că soluția este de forma

$$c = c(z)$$

și introducînd noua variabilă ζ , obținem ecuația diferențială

$$c'' - Sc \cdot H(\zeta) \quad c' + KSc \cdot f(\zeta) = 0 \quad (2.3)$$

unde $K = k\rho\omega$ iar $Sc = \frac{\nu}{D}$ și

$$f(\zeta) = P''_{\zeta} = H'^2(\zeta) + H(\zeta) \cdot H''(\zeta) - H'''(\zeta)$$

Încăzul în care luăm în considerare și o reacție omogenă care are loc în masa fluidului, în membrul stîng al ecuației (2.3) apare un termen de forma $-M \cdot c(\zeta)$, unde $0,01 \leq M \leq 0,1$ este un termen ce caracterizează apariția reacțiilor chimice omogene. Avem astfel ecuația reacțiilor omogene

$$c'' - Sc \cdot H(\zeta) \cdot c' - M \cdot c_{\zeta}^2 + K \cdot Sc \cdot f(\zeta) = 0 \quad (2.4)$$

Grosimea stratului limită de difuzie este dat de relația [7]

$$\delta_0 = 1,61 \left(\frac{D}{\nu} \right)^{1/3} \sqrt{\frac{\nu}{\omega}},$$

care pentru numere Schmidt cuprinse între 0,1 și 10^3 poate fi aproximată de valoarea

$$\delta_0 = 0,05 \cdot \delta_H$$

care arată că grosimea stratului limită de difuzie creat la scurgerea peste un disc în rotație uniformă reprezintă 5% din grosimea stratului limită hidrodinamic. Ținînd cont de relația (1.9) avem

$$\delta_0 = 0,18 \sqrt{\frac{\nu}{\omega}}$$

deci extremității superioare a stratului limită de difuzie îi corespunde coordonata adimensională

$$\zeta_0 = 0,18$$

Limitîndu-ne la studiul profilului concentrației în stratul limită de difuzie, condițiile la limită (2.2) devin

$$\zeta = 0, \quad c = 0; \quad \zeta = 0,18, \quad c = c_0 \quad (2.5)$$

astfel că scurgerea unui fluid vîscos peste un disc în rotație uniformă conduce, în ceea ce privește reacțiile chimice, la o problemă bilocală liniară.

3. O metodă cu diferențe pentru calculul profilului concentrației. Problemei bilocale liniare (2.4)–(2.5) i se atașează schema cu diferențe

$$\frac{c_{j+1} - 2c_j + c_{j-1}}{h^2} - Sc \cdot H(\zeta_j) \frac{c_{j+1} - c_{j-1}}{2h} - Mc_j + K \cdot Sc \cdot f(\zeta_j) = 0, \quad (3.1)$$

unde $j = \overline{1, N}$, $h = 0,18/(N + 1)$ pasul rețelei iar $H(\zeta)$ este dat de (1.8) trunchiat la termenul în ζ^6 .

Condițiile la limită (2.5) se transcriu în forma

$$c_0 = 0, \quad c_{N+1} = 1 \quad (3.2)$$

Schema cu diferențe (3.1) cu condițiile (3.2) se scrie în forma matricială astfel

$$A \cdot C = r, \quad (3.3)$$

unde

$$C = \begin{pmatrix} C_1 \\ C_2 \\ \vdots \\ C_N \end{pmatrix}, \quad r = \begin{pmatrix} f(\zeta_1) \\ f(\zeta_2) \\ \vdots \\ f(\zeta_N) \end{pmatrix} \left(-K \cdot Sc \right) \left(-\frac{h^2}{2} \right) + \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \\ \vdots \\ -2 + H(\zeta_N) \end{pmatrix} \quad (3.4)$$

$$A = \begin{pmatrix} a_1 & -d_1 & 0 & \dots & 0 & 0 & 0 \\ -b_1 & a_2 & -d_2 & \dots & 0 & 0 & 0 \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ 0 & 0 & 0 & \dots & -b_{N-1} & a_{N-1} & -d_{N-1} \\ 0 & 0 & 0 & \dots & 0 & -b_N & a_N \end{pmatrix}$$

iar elementele a_j , b_j și d_j ale matricii A au forma

$$a_j = 1 + \frac{h^2}{2} M, \quad b_j = \frac{1}{2} \left(1 + \frac{h}{2} H(\zeta_j) \right), \quad d_j = \frac{1}{2} \left(1 - \frac{h}{2} H(\zeta_j) \right) \quad (3.5)$$

Pentru $h = 0,02$, numărul Schmidt $Sc = 1$, constantele $K = 0,01$, $M = 0,1$ sînt satisfăcute condițiile [8]

$$\frac{h}{2} |H(\zeta_j)| > 1, \quad j = \overline{1, N} \quad (3.6)$$

și

$$\begin{aligned} |a_j| &> |d_j| > 0, \\ |a_j| &> |b_j| + |d_j| \quad 2 \leq j \leq N-1 \\ |a_N| &> |b_N| > 0 \end{aligned} \quad (3.7)$$

deci schema cu diferențe are o soluție unică.

Pentru diferențele dintre soluția exactă și aproximarea teoretică (eroarea de trunchiere) respectiv soluția exactă și aproximarea numerică (eroarea locală de rotunjire) au loc majorările

$$|c(\zeta_j) - c_j| \leq h^2 \left(\frac{M_4 + 2p^* M_3}{12 \cdot Q^*} \right) \quad j = \overline{0, N+1}$$

$$|c(\zeta_j) - C_j| \leq h^2 \frac{M_4 + 2p^* M_3}{12 \cdot Q^*} + \frac{1}{h^2} \left(\frac{2}{Q^*} \right) \quad j = \overline{1, N+1}$$

unde $Q = 0,1$; $p = 0,03$; $M_3 = \max_{\zeta \in [0,1]} |c^{III}(\zeta)|$, $M_4 = \max_{\zeta \in [0,1]} |c^{IV}(\zeta)|$, $c(\zeta)$ soluția problemei (2.4)–(2.5), c_j soluția ecuației cu diferențe (3.1)–(3.2) iar C_j aproximația numerică a soluției $c(\zeta)$ pe nodurile ζ_j $j = \overline{1, N}$.

Schema cu diferențe folosită are deci ordinul doi de exactitate.

Sistemul (3.3) devine în condițiile de mai sus un sistem algebric liniar de 8 ecuații cu 8 necunoscute. El a fost rezolvat fiind programat astfel încât să se apeleze în programul principal, scris în limbaj FORTRAN, la două subprograme aflate în biblioteca matematică a calculatorului FELIX C256 și anume RESOL și REBAN. Calculele au fost repetate apoi pentru $M = 0$, cazul reacțiilor omogene.

Tabel 1

Concentrația c/c_0 pentru seurgeri cu reacție

η	eterogenă	omogenă
0,00	0,000000	0,000000
0,02	0,110985	0,111044
0,04	0,222050	0,222164
0,06	0,333186	0,333346
0,08	0,444375	0,444569
0,10	0,555596	0,555803
0,12	0,666812	0,667011
0,14	0,777983	0,778149
0,16	0,889064	0,889165
0,18	1,000000	1,000000

Valorile concentrației pe cele 10 noduri folosite la integrare sînt date în tabelul 1, ele reprezentînd concentrația în diferite puncte ale stratului limită de difuzie, cînd în acest strat nu au loc decît reacții eterogene (prima coloană), spre deosebire de valorile din a doua coloană care semnifică concentrația în aceleași puncte ale stratului limită de difuzie, dar în care au loc reacții atît omogene cît și eterogene.

Se observă că, deși mare coeficientul M ($M = 0,1$), reacția omogenă influențează foarte puțin profilul concentrației în stratul limită de difuzie, valorile corespunzătoare ale concentrației pentru cele două cazuri diferind doar de la zecimala a patra din cele șase exacte obținute.

4. Metoda tirului cu pas variabil pentru calculul profilului concentrației.
Această metodă constă în a rezolva problema bilocală liniară neomogenă (2.4)–(2.5) transformând-o în două probleme cu condiții inițiale

$$\begin{cases} c'' - Sc \cdot H(\zeta) \cdot c' - M \cdot c = -K \cdot Sc \cdot f(\zeta) \\ c(0) = 0, \quad c'(0) = 0 \end{cases} \quad (4.1)$$

și

$$\begin{cases} c'' - Sc \cdot H(\zeta) \cdot c' - M \cdot c = 0 \\ c(0) = 0, \quad c'(0) = 1 \end{cases} \quad (4.2)$$

(4.2a)

care integrate numeric ne dau pe $C_{pj} + 0 \cdot C_{ij}$ respectiv C_{2j} , $j = 0, N$; soluția problemei (2.4)–(2.5) pe nodurile

$$\zeta_0 = 0, \quad \zeta_j = \zeta_0 + j \cdot h; \quad j = 0, 1, \dots, N \quad h = (0,18 - 0)/N \quad (4.3)$$

fiind dată de relația

$$C_j = C_{pj} + 0 \cdot C_{ij} + S_h \cdot C_{2j} \quad j = \overline{0, N} \quad (4.4)$$

unde

$$S_h = (1 - C_{pN} - 0 \cdot C_{1N})/C_{2N} \quad (4.5)$$

Condițiile la limită se reflectă asupra aproximațiilor numerice în forma

$$C_0 = 0, \quad C_N = 1,$$

Metoda tirului cu pas variabil [2] constă în continuare în a rezolva cele două probleme cu valori inițiale (4.1)–(4.1a) și (4.2)–(4.2a) transformându-le în câte un sistem de două ecuații diferențiale cu două funcții necunoscute de ordinul întâi. Pasul rețelei va varia (se va înjumătăți) în așa fel încât în nodurile în care la un moment dat procedura se oprește soluția să fie aflată cu precizia dorită, impusă apriori. În acest fel se poate întâmpla ca nodurile pe care s-au calculat soluțiile celor două sisteme de ecuații diferențiale provenind din transformarea lui (4.1)–(4.1a) și respectiv (4.2)–(4.2a) să nu coincidă.

– Dificultatea se poate înlătura folosind formule de interpolare cu un grad de exactitate (dorit) potrivit pentru a găsi valorile aproximative ale soluțiilor pe nodurile ce nu coincid.

Cu relația (4.4) se poate afla atunci valoarea aproximativă a soluției problemei (2.4)–(2.5) cu gradul de exactitate dorit.

Pentru rezolvarea unui sistem de două ecuații diferențiale cu două funcții necunoscute căruia i se atașează condiții inițiale se poate folosi, de exemplu, un program existent în biblioteca matematică a calculatorului Felix C256, program ce rezolvă o astfel de problemă printr-o metodă Runge-Kutta modificată de Gill, folosind pasul variabil pentru obținerea preciziei dorite.

Cazul în care în masa de fluid nu au loc reacții omogene se prezintă ca un caz particular al celui discutat mai sus ($M = 0$).

Pentru a rezolva ecuațiile stratului limită de difuzie cu și fără reacții omogene avem de rezolvat următoarele patru sisteme de ecuații diferențiale:

$$\begin{cases} C_1'(\zeta) = C_2(\zeta) \\ C_2'(\zeta) = Sc \cdot H(\zeta) \cdot C_2(\zeta) + M \cdot C_1(\zeta) - K \cdot Sc \cdot f(\zeta) \end{cases}$$

cu condiții inițiale

$$C_1(0) = 0, \quad C_2(0) = 0$$

$$\begin{cases} C_1'(\zeta) = C_2(\zeta) \\ C_2'(\zeta) = Sc \cdot H(\zeta) \cdot C_2(\zeta) + M \cdot C_1(\zeta) \end{cases}$$

cu

$$C_1(0) = 0, \quad C_2(0) = 1$$

$$\begin{cases} C_1'(\zeta) = C_2(\zeta) \\ C_2'(\zeta) = Sc \cdot H(\zeta) \cdot C_2(\zeta) - K \cdot Sc \cdot f(\zeta) \end{cases}$$

cu

$$C_1(0) = 0, \quad C_2(0) = 0$$

și în fine

$$\begin{cases} C_2'(\zeta) = Sc \cdot H(\zeta) \cdot C_2(\zeta) \\ C_1'(\zeta) = C_1(\zeta) \end{cases}$$

cu

$$C_1(0) = 0, \quad C_2(0) = 1$$

Rezultatele obținute în urma rulării programelor sînt date mai jos.

Tabel 2

Concentrația c/c_0 pentru surgeri cu reacție

ζ	eterogenă	omogenă
0,00	0,000000	0,000000
0,02	0,110004	0,110004
0,04	0,220016	0,220022
0,06	0,330036	0,330055
0,08	0,440064	0,440111
0,10	0,550100	0,550193
0,12	0,660144	0,660303
0,14	0,770201	0,770454
0,16	0,880267	0,880631
0,17	0,935300	0,935751
0,18	1,000000	1,000000

Comparînd tabelele 1 și 2 se remarcă o bună coincidență a rezultatelor obținute prin cele două metode.

De asemenea se observă încă o dată influența mică a reacției omogene asupra profilului concentrației în stratul limită de difuzie.

(Intrat în redacție la 12 noiembrie 1979)

BIBLIOGRAFIE

1. I. Stan, C. Gheorghiu, *Metode numerice la stabilirea profilului concentrației pentru scurgeri cu reacții chimice peste un disc în rotație*. Studia Univ. Babeș-Bolyai, Math., 22, 1 (1977), 73.
2. I. Stan, C. Gheorghiu, *Metoda tirului la stabilirea profilului concentrației în stratul limită de difuzie*, Stud. și cercet. de mec. apl. 37, 3 (1978), 353.
3. I. Stan, *Sullo scorrimento nello strato limite con reazioni chimiche*, Atti del 1° Congresso nazionale di mec. teor. ed applic., Udine, vol. IV. (1971), 343.
4. I. Stan, *Efectul barodifuziei în stratul limită*, Stud. și cercet. de mec. apl. 34, 4 (1975), 593.
5. W. G. Cochran, *The flow due to rotating disk*, Proc. Cambr. Phil. Soc., T., 30, 3 (1934), 354.
6. I. Stan, *Establishment of concentration profile for the flow near a rotating disk with chemical reactions*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, ser. Phys., 17, 1 (1972), 71.
7. V. G. Levici, *Fizico-himicescaia gidrodinamica*, Moskva, 1959.
8. F. Isaacson, H. B. Keller, *Analysis of numerical methods*, John Wiley & Sons, New York, 1966.

NUMERICAL METHODS FOR THE FLOWS WITH CHEMICAL REACTIONS OVER A ROTATING DISK

(Summary)

Numerical methods are applied to the establishment of concentration profile in boundary layer. Barodiffusion equations are applied in the boundary layer of a rotating disk and the presence of a chemical reaction between fluid and disk are considered. Heterogene and homogeneous reactions are discussed.

ASUPRA APROXIMĂRII FUNCȚIILOR DE DOUĂ ȘI MAI MULTE VARIABLE PRIN OPERATORI LINIARI ȘI POZITIVI

C. MANOLE

1. Fie $R_+ = (0, \infty)$ și $R^+ = [0, \infty)$. Să notăm cu $\mathfrak{E}$, spațiul liniar al funcțiilor $f: R_+^s \rightarrow R$, de tip exponențial. Mai precis, $f \in \mathfrak{E}$, dacă și numai dacă există constantele $A \in R_+$ și $B \in R_+^s$ astfel încît pentru orice $x \in R_+^s$ să avem

$$|f(x)| < A \cdot e^{Bx}$$

Prin $S_n: \mathfrak{E}_1 \rightarrow \mathfrak{E}_1$ notăm operatorul lui Favard-Szász

$$(S_n f)(x) = e^{-nx} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{(nx)^k}{k!} f\left(\frac{k}{n}\right) \quad (1)$$

iar prin $S_{m,n}: \mathfrak{E}_2 \rightarrow \mathfrak{E}_2$ notăm operatorul

$$(S_{m,n} f)(x, y) = e^{-(mx+ny)} \sum_{i=0}^{\infty} \sum_{j=0}^{\infty} \frac{(mx)^i}{i!} \frac{(ny)^j}{j!} f\left(\frac{i}{m}, \frac{j}{n}\right) \quad (2)$$

În [4] se dau expresii ale restului din formulele de aproximare ale funcțiilor de una și două variabile prin operatorii S_n și $S_{m,n}$. Unul dintre rezultatele găsite în lucrarea citată este reprezentarea restului din formula de aproximare

$$f(x) = (S_n f)(x) + (R_n f)(x)$$

cu diferențe divizate. Mai precis,

$$(R_n f)(x) = -\frac{x}{n} \cdot e^{-nx} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{(nx)^k}{k!} \left[x, \frac{k}{n}, \frac{k+1}{n}; f \right]. \quad (3)$$

Extinderea la două variabile se poate face în modul următor:

TEOREMA 1. Restul $(R_{m,n} f)(x, y)$ din formula de aproximare

$$f(x, y) = (S_{m,n} f)(x, y) + (R_{m,n} f)(x, y)$$

este dat de

$$\begin{aligned} (R_{m,n} f)(x, y) = & -\frac{x}{m} \cdot e^{-mx} \sum_{i=0}^{\infty} \frac{(mx)^i}{i!} \left[x, \frac{i}{m}, \frac{i+1}{m}; f \right]_x \\ & -\frac{y}{n} \cdot e^{-ny} \sum_{j=0}^{\infty} \frac{(ny)^j}{j!} \left[y, \frac{j}{n}, \frac{j+1}{n}; f \right]_y \\ & -\frac{xy}{mn} \cdot e^{-(mx+ny)} \sum_{i=0}^{\infty} \sum_{j=0}^{\infty} \frac{(mx)^i}{i!} \frac{(ny)^j}{j!} \left[x, \frac{i}{m}, \frac{i+1}{m}; y, \frac{j}{n}, \frac{j+1}{n}; f \right] \end{aligned} \quad (4)$$

unde

$$\left[x, \frac{i}{m}, \frac{i+1}{m}; y, \frac{j}{n}, \frac{j+1}{n}; f \right] = \left[x, \frac{i}{m}, \frac{i+1}{m}; \left[y, \frac{j}{n}, \frac{j+1}{n}; f(x, y) \right]_y \right]_x$$

este diferența divizată bidimensională a funcției $f(x, y)$ pe punctele puse în evidență.

Această reprezentare rezultă din (3) și din formula (11.3) dată de către D. D. Stancu (a se vedea [3] p. 159).

TEOREMA 2. Operatorul $S_{m,n}$ se poate reprezenta prin

$$(S_{m,n}f)(x, y) = \sum_{i=0}^{\infty} \sum_{j=0}^{\infty} \left[0, \frac{1}{m}, \frac{2}{m}, \dots, \frac{i}{m}; f \right] x^i y^j \quad (5)$$

Demonstrarea acestui rezultat se poate face dezvoltând în serie funcția $e^{-(mx+ny)}$ și punind în evidență coeficientul lui $x^i y^j$ din produsul seriilor.

Menționăm că în cazul operatorului lui Favard-Szász, S , un rezultat analog cu cel de la (5) a fost stabilit de către A. Lupăș în [1].

2. În lucrarea [2] a fost introdus operatorul

$$(L_n f)(x) = \sum_{k=0}^{\infty} \left[0, \frac{1}{n}, \frac{2}{n}, \dots, \frac{k}{n}; f \right] \cdot A_{k,n}(x)$$

atașat unei funcții $f \in \mathcal{S}_1$, unde pentru fiecare n fixat, polinoamele $A_{k,n}(x)$ verifică relația

$$A_{k,n}(x) = k \cdot A_{k-1,n}(x) \quad n = 1, 2, \dots$$

Acest operator s-a folosit apoi pentru aproximarea funcției f presupusă continuă pe $[0, a]$, a fiind arbitrar, dar pozitiv. Ne propunem, în continuare, să dăm o extindere la două variabile a unor rezultate stabilite în lucrarea citată.

Pe spațiul liniar $\mathcal{S}_2$ se definesc operatorii

$$L_{m,n}: f \rightarrow L_{m,n}f$$

prin

$$(L_{m,n}f)(x, y) = \sum_{i=0}^{\infty} \sum_{j=0}^{\infty} \left[0, \frac{1}{m}, \frac{2}{m}, \dots, \frac{i}{m}; f \right] A_{m,n}^{i,j}(x, y) \quad (6)$$

unde $A_{m,n}^{i,j}(x, y)$ sînt polinoame de două variabile.

Fie $K(t,s)$ o funcție nenegativă, definită și integrabilă pe $D = [0,1] \times [0,1]$ cu proprietatea că

$$\iint_D K(t,s) dt ds = 1$$

În cele ce urmează

$$A_{m,n}^{i,j}(x,y) = \iint_D K(t,s) \left(x + \frac{t}{m}\right)^i \left(y + \frac{s}{n}\right)^j dt ds \quad (7)$$

Șirul $(A_{m,n}^{i,j})_{i,j=1}^{\infty}$ este un șir de polinoame Appell de două variabile în sensul că

$$\frac{\partial A_{m,n}^{i,j}(x,y)}{\partial x} = i \cdot A_{m,n}^{i-1,j}(x,y) \quad \text{și} \quad \frac{\partial A_{m,n}^{i,j}(x,y)}{\partial y} = j \cdot A_{m,n}^{i,j-1}(x,y)$$

pentru fiecare n și m numere naturale fixate.

TEOREMA 3. Operatorii $L_{m,n}$ definiți la (6) sint liniari și pozitivi, cu proprietățile:

$$(L_{m,n} e_{0,0})(x,y) = 1 \quad (8)$$

$$(L_{m,n} e_{1,0})(x,y) = x + \frac{1}{m} \iint_D t \cdot K(t,s) dt ds \quad (9)$$

$$(L_{m,n} e_{0,1})(x,y) = y + \frac{1}{n} \iint_D s \cdot K(t,s) dt ds \quad (10)$$

$$\begin{aligned} (L_{m,n} e_{2,2})(x,y) &= x^2 + y^2 + \frac{x}{m} \iint_D (2t+1) K(t,s) dt ds + \\ &+ \frac{y}{n} \iint_D (2s+1) K(t,s) dt ds + \frac{1}{m^2} \iint_D (t+t^2) K(t,s) dt ds + \\ &+ \frac{1}{n^2} \iint_D (s+s^2) K(t,s) dt ds \end{aligned} \quad (11)$$

unde $e_{0,0}(u,v) = 1$, $e_{1,0}(u,v) = u$, $e_{0,1}(u,v) = v$ și $e_{2,2}(u,v) = u^2 + v^2$.

Demonstrație. Din (2), (6) și (7) avem

$$(L_{m,n} f)(x,y) = \iint_D K(t,s) (S_{m,n} f) \left(x + \frac{t}{m}, y + \frac{s}{n}\right) dt ds \quad (12)$$

ceea ce arată că pozitivitatea lui $S_{m,n}$ implică pozitivitatea operatorului $L_{m,n}$.

Deoarece $(S_{m,n} e_{0,0})(x,y) = 1$, $(S_{m,n} e_{1,0})(x,y) = x$, $(S_{m,n} e_{0,1})(x,y) = y$ și $(S_{m,n} e_{2,2})(x,y) = x^2 + y^2 + x/m + y/n$, formulele (8)–(11) se obțin din (12).

TEOREMA 4 Dacă $f \in \mathfrak{S}_2$ este continuă pe $H = [0, a] \times [0, b]$ unde a și b sînt numere pozitive arbitrare fixate, atunci

$$\lim_{m, n \rightarrow \infty} \|f - L_{m, n} f\| = 0$$

unde $\|\cdot\| = \max_H |\cdot|$

Demonstrație. Avînd în vedere că în conformitate cu (8)–(11) avem uniform pe H

$$\lim_{m, n \rightarrow \infty} \|f - L_{m, n} f\| = 0$$

dacă $f(x, y)$ reprezintă pe rînd funcțiile $c_{0,0}(x, y)$, $c_{1,0}(x, y)$, $c_{0,1}(x, y)$ și $c_{2,2}(x, y)$, rezultă, în baza unei teoreme a lui V. I. V o l k o v, (a se vedea [5]) că atunci cînd m, n tind spre infinit șirul operatorilor (6) converge uniform pe H către funcția f .

În continuare ne vom ocupa de evaluarea ordinului de aproximare prin operatorul (6) a unei funcții f presupusă continuă pe H .

În acest scop vom face uz de modulul de continuitate al funcției f care se definește astfel.

$$\omega(f; \delta_1, \delta_2) = \max |f(x_2, y_2) - f(x_1, y_1)|$$

unde $\delta_1 > 0$, $\delta_2 > 0$ iar (x_1, y_1) și (x_2, y_2) sînt puncte din H supuse condițiilor $|x_2 - x_1| < \delta_1$ și $|y_2 - y_1| < \delta_2$. Ne va fi utilă următoarea.

TEOREMA 5. Fie M o mulțime compactă din plan. Dacă $T_n: C(M) \rightarrow C(M)$ este un operator liniar și pozitiv cu proprietatea că $T_n c_{0,0} = c_{0,0}$ atunci

$$\|f - T_n f\| < \left(1 + \frac{1}{\delta_1} \|T_n Q_2\|^{1/2} + \frac{1}{\delta_2} \|T_n R_2\|^{1/2}\right) \omega(f; \delta_1, \delta_2) \quad (13)$$

unde $Q_2(t, x) = (t - x)^2$, $R_2(\tau, y) = (\tau - y)^2$ și $\|\cdot\|$ este norma uniformă din M .

TEOREMA 6. Dacă $f \in \mathfrak{S}_2$ este continuă pe H are loc inegalitatea

$$\|f - L_{m, n} f\| < C_{m, n} \omega\left(f; \frac{1}{\sqrt{m}}, \frac{1}{\sqrt{n}}\right)$$

unde $C_{m, n} = (1 + \sqrt{a + 2/m} + \sqrt{b + 2/n})$.

Demonstrație. Fie $Q_2(t, x) = (t - x)^2$ și $R_2(\tau, y) = (\tau - y)^2$. Din (8) și (9) avem

$$(L_{m, n} Q_2(t, x))(x, y) = \frac{x}{m} + \frac{1}{m^2} \iint_D (t + t^2) K(t, s) dtds$$

iar din (8) și (10)

$$(L_{m, n} R_2(\tau, y))(x, y) = \frac{y}{n} + \frac{1}{n^2} \iint_D (s + s^2) K(t, s) dtds$$

Pentru $(x, y) \in H$, se obține

$$\|L_{m,n} Q_2\| \leq \frac{1}{m} \left(a + \frac{2}{m} \right)$$

și

$$\|L_{m,n} R_2\| \leq \frac{1}{n} \left(b + \frac{2}{n} \right)$$

În conformitate cu (13)

$$\|f - L_{m,n} f\| < \left(1 + \frac{1}{\delta_1} \sqrt{\frac{1}{m} \left(a + \frac{2}{m} \right)} + \frac{1}{\delta_2} \sqrt{\frac{1}{n} \left(b + \frac{2}{n} \right)} \right) \omega(f; \delta_1, \delta_2)$$

Alegerea $\delta_1 = \frac{1}{\sqrt{m}}$, $\delta_2 = \frac{1}{\sqrt{n}}$ conduce la inegalitatea din enunț.

În încheierea acestui paragraf menționăm că există operatori liniari și pozitivi de forma celui de la (6) cu proprietățile enunțate. Astfel, pentru

$$K(t, s) = \frac{e^{t+s}}{(e-1)^2}$$

operatorul corespunzător este

$$(L_{m,n} f)(x, y) = \frac{e^{-(mx+ny)}}{(e-1)^2} \sum_{i=0}^{\infty} \sum_{j=0}^{\infty} \left(\frac{(mx+1)^{i+1} - (mx)^{i+1}}{(i+1)!} \times \right. \\ \left. \frac{(ny+1)^{j+1} - (ny)^{j+1}}{(j+1)!} \right) f\left(\frac{i}{m}, \frac{j}{n}\right)$$

3. Rezultatele stabilite se pot extinde, fără dificultate, la un număr oarecare de variabile.

Astfel, dacă se consideră funcția $f \in \mathbb{S}_s$, operatorul

$$L_{n_1, n_2, \dots, n_s} : \mathbb{S}_s \rightarrow \mathbb{S}_s$$

va fi

$$(L_{i_1, \dots, i_s} f)(x_1, \dots, x_s) = \sum_{i_1=0}^{\infty} \dots \sum_{i_s=0}^{\infty} D_{i_1, \dots, i_s}^f A_{n_1, \dots, n_s}^{i_1, \dots, i_s}(x_1, \dots, x_s) \quad (14)$$

unde

$$D_{i_1, \dots, i_s}^f = \begin{bmatrix} 0, \frac{1}{n_1}, \frac{2}{n_1}, \dots, \frac{i_1}{n_1} \\ \vdots \\ 0, \frac{1}{n_s}, \frac{2}{n_s}, \dots, \frac{i_s}{n_s} \end{bmatrix} ; f$$

este diferența divizată s -dimensională pe punctele puse în evidență, iar $A_{n_1, \dots, n_s}^{i_1, \dots, i_s}(x_1, \dots, x_s)$ sînt polinoamele.

$$A_{n_1, \dots, n_s}^{i_1, \dots, i_s}(x_1, \dots, x_s) = \iint_{D_s} \dots \int K(t_1, \dots, t_s) \left(x_1 + \frac{t_1}{n_1}\right)^{i_1} \dots \left(x_s + \frac{t_s}{n_s}\right)^{i_s} dt_1 \dots dt_s$$

$K(t_1, \dots, t_s) \geq 0$ fiind o funcție definită și integrabilă pe hipercubul $D_s: 0 \leq t_k \leq 1$, ($k = \overline{1, s}$), cu proprietatea

$$\iint_{D_s} \dots \int K(t_1, \dots, t_s) dt_1 \dots dt_s = 1.$$

Se pot enunța teoreme analoge teoremelor 3, 4 și 6. Astfel avem

TEOREMA 3'. Operatorii $L_{n_1, \dots, n_s}$ definiți la (14) sînt liniari și pozitivi, cu proprietățile

$$(L_{n_1, n_s, \dots, n_s, 1})(x_1, x_2, \dots, x_s) = 1$$

$$(L_{n_1, n_s, \dots, n_s, t_j})(x_1, x_2, \dots, x_s) = x_j + \frac{1}{n_j} \iint_{D_s} \dots \int t_j \cdot K(t_1, t_2, \dots, t_s) dt_1 \dots dt_s, j = \overline{1, s}$$

$$\begin{aligned} & \left(L_{n_1, n_s, \dots, n_s, \sum_{j=1}^s t_j^2} \right) (x_1, x_2, \dots, x_s) = \\ &= \sum_{j=1}^s x_j^2 + \sum_{j=1}^s \frac{1}{n_j} \iint_{D_s} \dots \int (2t_j + 1) K(t_1, \dots, t_s) dt_1 \dots dt_s + \\ &+ \sum_{j=1}^s \frac{1}{n_j^2} \iint_{D_s} \dots \int (t_j + t_j^2) K(t_1, \dots, t_s) dt_1 \dots dt_s \end{aligned}$$

TEOREMA 4'. Dacă $f \in \mathfrak{S}_s$ este continuă pe hiperparalelipipedul $H_s = [0, a_1] \times [0, a_2] \times \dots \times [0, a_s]$ unde $a_1, \dots, a_s$ sînt numere pozitive arbitrare fixate, atunci șirul $L_{n_1, \dots, n_s} f$ converge uniform pe H_s către funcția f cînd $n_1, \dots, n_s \rightarrow \infty$.

TEOREMA 6' Dacă $f \in \mathfrak{S}_s$ este continuă pe H_s și $\omega(f; \delta_1, \dots, \delta_s)$ este modul de continuitate al funcției f , atunci are loc inegalitatea

$$\|f - L_{n_1, \dots, n_s} f\| < C_{n_1, \dots, n_s} \omega\left(f; \frac{1}{\sqrt{n_1}}, \frac{1}{\sqrt{n_2}}, \dots, \frac{1}{\sqrt{n_s}}\right)$$

unde

$$C_{n_1, \dots, n_s} = 1 + \sum_{j=1}^s \left(a_j + \frac{2}{n_j}\right)^{\frac{1}{2}}.$$

(Intrat în redacție la 21 decembrie 1979)

BIBLIOGRAFIE

1. Lupăș, A., *Some properties of the linear positive operators* (I), *Mathematica*, **9** (12), 1 (1967), 77–83.
2. Lupăș, A., Manole, C., *Asupra unei metode de aproximare*, *Bul. Șt. Inst. Inv. Sup. Sibiu*, **2** (1979) (sub tipar).
3. Stancu, D. D., *The remainder of certain approximation formulas in two variables*, *Journ. SIAM Numer. Anal. Ser. B*, **1** (1964), 137–164.
4. Stancu, F., *Asupra restului în formula de aproximare prin operatorii lui Mirakyan de una și două variabile*, *Analele Șt. Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, Sect. 1*, **14** (1968), 415–422.
5. Volkov, V. I., *O sbodimosti posledovatelnosti lineinih položitelnih operatorov v prostranstve neprerivnih funcii dvuh peremennih*, *Dokl. Akad. Nauk SSSR*, **115** (1957), 17–19.

ON THE APPROXIMATION OF FUNCTIONS OF TWO AND SEVERAL VARIABLES BY POSITIVE LINEAR OPERATORS

(Summary)

The aim of this paper is to investigate the approximation properties of some linear positive operators. For instance, if $S_{m,n}$ is defined by (2), then the remainder is given by (4). Likewise, $S_{m,n}$ may be represented by means of divided differences as in (5).

Finally, the operators $L_{m,n}$, $m, n = 1, 2, \dots$ defined by (6) and (7) are considered and studied.

SADDLEPOINT OPTIMALITY CRITERIA OF NONLINEAR PROGRAMMING IN COMPLEX SPACE WITHOUT DIFFERENTIABILITY

DOREL I. DUCA

Introduction. Consider the problem

$$\text{Minimize } \operatorname{Re} f(z, \bar{z}) \quad (1)$$

subject to

$$z \in X, g(z, \bar{z}) \in S, h(z, \bar{z}) = 0, \quad (2)$$

where X is a nonempty set in C^n , S is a polyhedral cone in C^m , $f: X \times \bar{X} \rightarrow C$, $g: X \times \bar{X} \rightarrow C^m$, and $h: X \times \bar{X} \rightarrow C^p$.

Abrams R. A. [1] has given Kuhn-Tucker type saddlepoint optimality criteria for a nonlinear programming problem in complex space. In the proof of the necessary optimality condition it is essential that the functions are analytical.

In this paper, some saddlepoint optimality criteria without differentiability are given for Problem (1)–(2).

2. Notation and Preliminary Results. Let $C^n(R^n)$ denote the n -dimensional complex(real) vector space with Hermitian (Euclidean) norm $\|\cdot\|$, $R_+^n = \{x/x = (x_j) \in R^n, x_j \geq 0, j = 1, \dots, n\}$ the non-negative orthant of R^n , and $C^{m \times n}$ the set of $m \times n$ complex matrices.

If A is a matrix or vector, A^T , $\bar{A}$, A^H denote its transpose, complex conjugate and conjugate transpose respectively. For $z = (z_j)$, $w = (w_j) \in C^n$, $\langle z, w \rangle = w^H z$ denotes the inner product of z and w , $\operatorname{Re} z = (\operatorname{Re} z_j) \in R^n$ denotes the real part of z , and $\operatorname{Im} z = (\operatorname{Im} z_j) \in R^n$ denotes the imaginary part of z .

If $X \subseteq C^n$ then $\bar{X} = \{z \in C^n / \bar{z} \in X\}$ and $-X = \{z \in C^n / -z \in X\}$.

The nonempty set S in C^m is a polyhedral cone if it is a finite intersection of closed half-spaces in C^m , each containing 0 in its boundary, i.e.

$$S = \bigcap_{k=1}^q H_{u_k}, \text{ where } H_{u_k} = \{v \in C^m / \operatorname{Re} \langle v, u_k \rangle \geq 0\}, k = 1, \dots, q. \quad (3)$$

The polar S^* of the nonempty set S in C^m is defined by

$$S^* = \{u \in C^m / v \in S \Rightarrow \operatorname{Re} \langle u, v \rangle \geq 0\}.$$

If S is a polyhedral cone (3), then

$$\operatorname{int} S = \{v \in C^m / \operatorname{Re} \langle v, u_k \rangle > 0, k = 1, \dots, q\}.$$

or equivalently,

$$\text{int } S = \{v \in C^m / 0 \neq u \in S^* \Rightarrow \text{Re} \langle v, u \rangle > 0\}$$

and $\text{int } S \neq \emptyset$ iff $S^* \cap (-S^*) = \{0\}$.

Let X be a nonempty convex set in C^n and let S be a closed convex cone in C^m . The function $g: X \times \bar{X} \rightarrow C^m$ is said to be concave with respect to S if for any $z, w \in X$ and $0 \leq \lambda \leq 1$:

$$g[\lambda z + (1 - \lambda)w, \lambda \bar{z} + (1 - \lambda)\bar{w}] - \lambda g(z, \bar{z}) - (1 - \lambda)g(w, \bar{w}) \in S.$$

The function $f: X \times \bar{X} \rightarrow C$ is said to have convex real part with respect to R_+ if it is concave with respect to $-CR_+ = \{x \in C / \text{Re } x \leq 0\}$.

If $x = (x_j)$, $y = (y_j) \in R^n$, we consider

$$x \leq y (x < y) \text{ iff } x_j \leq y_j (x_j < y_j) \text{ for any } j \in \{1, \dots, n\},$$

$$x \leq y \text{ iff } x \leq y \text{ and } x \neq y.$$

LEMMA 1. Let $S = \bigcap_{k=1}^q H_{u_k}$ be a polyhedral cone in C^m , let $k \in \{1, \dots, q\}$ be fixed, and let X be a nonempty convex set in C^n . If $g: X \times \bar{X} \rightarrow C^m$ is concave with respect to S , then the function $h_k: X \times \bar{X} \rightarrow C$ defined by the formula

$$h_k(z, w) = -\langle g(z, w), u_k \rangle \text{ for all } (z, w) \in X \times \bar{X},$$

has convex real part with respect to R_+ .

Proof. The function g being concave with respect to S , we have

$$g[\lambda z + (1 - \lambda)w, \lambda \bar{z} + (1 - \lambda)\bar{w}] - \lambda g(z, \bar{z}) - (1 - \lambda)g(w, \bar{w}) \in S$$

for all $z, w \in X$ and $0 \leq \lambda \leq 1$.

Since $S = \bigcap_{k=1}^q \{v \in C^m / \text{Re} \langle v, u_k \rangle \geq 0\}$, it follows that

$\text{Re} \langle g[\lambda z + (1 - \lambda)w, \lambda \bar{z} + (1 - \lambda)\bar{w}] - \lambda g(z, \bar{z}) - (1 - \lambda)g(w, \bar{w}), u_k \rangle \geq 0$,
or equivalently,

$$\text{Re} \{\lambda h_k(z, \bar{z}) + (1 - \lambda)h_k(w, \bar{w}) - h_k[\lambda z + (1 - \lambda)w, \lambda \bar{z} + (1 - \lambda)\bar{w}]\} \geq 0$$

for all $z, w \in X$ and $0 \leq \lambda \leq 1$. Consequently, h_k has convex real part with respect to R_+ .

LEMMA 2. Let $A \in C^{p \times n}$, $B \in C^{q \times n}$ and $D \in C^{r \times n}$ be given matrices, with A being nonvacuous. Then exactly one of the following two systems has a solution:

$$(I) \quad \text{Re}(Az) > 0, \quad \text{Re}(Bz) \geq 0, \quad Dz = 0, \quad z \in C^n$$

$$(II) \quad \begin{cases} A^H u + B^H v + D^H w = 0, & u \in R^p, \quad v \in R^q, \quad w \in R^r \\ u \geq 0, \quad v \geq 0. \end{cases}$$

Proof. If $z = x + iy$, $A = A' + iA''$, $B = B' + iB''$, $D = D' + iD''$, $(x, y \in R^n; A', A'' \in R^{p \times n}; B', B'' \in R^{q \times n}; D', D'' \in R^{r \times n})$, then the system (I) is equivalent to the real system:

$$\begin{cases} (A' - A'') \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} > 0, & (B' - B'') \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} \geq 0, \\ (D' - D'') \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} = 0, & (D'' D') \begin{pmatrix} x \\ y \end{pmatrix} = 0, \end{cases} \quad x, y \in R^n. \quad (4)$$

By Motzkin's theorem [5], either (4) has a solution $x, y \in R^n$, or

$$\begin{cases} (A')^T u + (B')^T v + (D')^T w^1 + (D'')^T w^2 = 0 \\ -(A'')^T u - (B'')^T v - (D'')^T w^1 + (D')^T w^2 = 0 \\ u \geq 0, v \geq 0, w^1, w^2 \in R^r \end{cases} \quad (5)$$

has a solution (u, v, w^1, w^2) , but never both.

Since the real system (5) is equivalent to the system (II), where $w = w^1 + iw^2$, the lemma is proved.

LEMMA 3. Let X be a nonempty convex set in C^n , let $f_k: X \times \bar{X} \rightarrow C^{m_k}$, $k = 1, 2, 3$ be vector functions having convex real part with respect to $R_+^{m_k}$, $k = 1, 2, 3$, and let $g: C^n \times C^n \rightarrow C^p$ be an affine vector function.

If the system:

$$\operatorname{Re} f_1(z, \bar{z}) < 0, \quad \operatorname{Re} f_2(z, \bar{z}) \leq 0, \quad \operatorname{Re} f_3(z, \bar{z}) \leq 0, \quad g(z, \bar{z}) = 0, \quad (6)$$

has no solution $z \in X$, then there exist $\lambda^k \in R^{m_k}$, $k = 1, 2, 3$ and $\mu \in C^p$ such that

$$(\lambda^1, \lambda^2, \lambda^3, \mu) \neq 0, \quad (7)$$

and

$$\operatorname{Re}[(\lambda^1)^T f_1(z, \bar{z}) + (\lambda^2)^T f_2(z, \bar{z}) + (\lambda^3)^T f_3(z, \bar{z}) + \mu^H g(z, \bar{z})] \geq 0, \quad (8)$$

for all $z \in X$.

Proof. Let $\varphi_k = \varphi_k(x, y)$, $k = 1, 2, 3$ and $\psi_j = \psi_j(x, y)$, $j = 1, 2$ denote the real vector functions of $2n$ variables $x, y \in R^n$, defined by the formulas:

$$\varphi_k(x, y) = \operatorname{Re} f_k(x + iy, x - iy),$$

for all $(x, y) \in Y = \{(x, y) \in R^{2n} / z = x + iy \in X\}$, $k = 1, 2, 3$,

$$\psi_1(x, y) = \operatorname{Re} g(x + iy, x - iy), \quad \text{for all } (x, y) \in R^{2n},$$

and

$$\psi_2(x, y) = \operatorname{Im} g(x + iy, x - iy), \quad \text{for all } (x, y) \in R^{2n}.$$

System (6) has no solution $z \in X$ iff the system

$$\begin{cases} \varphi_1(x, y) < 0, & \varphi_2(x, y) \leq 0, & \varphi_3(x, y) \leq 0, \\ \psi_1(x, y) = 0, & \psi_2(x, y) = 0, \end{cases} \quad (9)$$

has no solution $(x, y) \in Y$.

Since Y is nonempty and convex, the real vector functions φ_k , $k = 1, 2, 3$ are convex on the set Y , and the real vector functions ψ_1 and ψ_2 are affine on R^{2n} , the hypotheses of Corollary 4.2.2 in [5] are satisfied, thus there exist

$$\lambda^k \in R_+^{m_k}, \quad k = 1, 2, 3 \text{ and } \mu^j \in R^p, \quad j = 1, 2 \text{ such that} \\ (\lambda^1, \lambda^2, \lambda^3, \mu^1, \mu^2) \neq 0, \quad (10)$$

and

$$(\lambda^1)^T \varphi_1(x, y) + (\lambda^2)^T \varphi_2(x, y) + (\lambda^3)^T \varphi_3(x, y) + (\mu^1)^T \psi_1(x, y) + (\mu^2)^T \psi_2(x, y) \geq 0$$

for all $(x, y) \in Y$,

or equivalently,

$$\operatorname{Re}[(\lambda^1)^T f_1(z, \bar{z}) + (\lambda^2)^T f_2(z, \bar{z}) + (\lambda^3)^T f_3(z, \bar{z}) + \mu^H g(z, \bar{z})] \geq 0$$

for all $z \in X$, where $\mu = \mu^1 + i\mu^2 \in C^p$.

This proves the inequality (8). From (10) follows (7) and lemma is proved.

3. Results. THEOREM 1. *Let X be a nonempty convex set in C^n , let $S = \bigcap_{k=1}^q H_{u_k}$ be a polyhedral cone in C^m with nonempty interior. Let $f: X \times \bar{X} \rightarrow C$ be a function of convex real part with respect to R_+ , let $g: X \times \bar{X} \rightarrow C^m$ be concave with respect to S , and let $h: C^n \times C^n \rightarrow C^p$ be affine.*

If z^0 is a solution of Problem (1)–(2), then there exists $(\tau, u^0, v^0) \in R_+ \times S^ \times C^p$, $(\tau, u^0, v^0) \neq 0$ such that*

$$\operatorname{Re}\langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle = 0, \quad (11)$$

$$\begin{aligned} \operatorname{Re}[\tau f(z^0, \bar{z}^0) - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v \rangle] &\leq \\ \leq \operatorname{Re}[\tau f(z^0, \bar{z}^0) - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v^0 \rangle] &\leq \\ \leq \operatorname{Re}[\tau f(z, \bar{z}) - \langle g(z, \bar{z}), u^0 \rangle + \langle h(z, \bar{z}), v^0 \rangle], \end{aligned} \quad (12)$$

for all $z \in X$, $u \in S^*$ and $v \in C^p$.

Proof. Let z^0 be a solution of Problem (1)–(2). Then the system

$$\begin{cases} \operatorname{Re}[f(z, \bar{z}) - f(z^0, \bar{z}^0)] < 0 \\ \operatorname{Re}[-\langle g(z, \bar{z}), u_k \rangle] \leq 0, \quad k = 1, \dots, q \\ h(z, \bar{z}) = 0, \end{cases} \quad (13)$$

has no solution $z \in X$.

In view of Lemma 1, the hypotheses of Lemma 3 are satisfied. Then there exist $\tau \in R_+$, $\lambda = (\lambda_k) \in R_+^q$ and $v^0 \in C^p$ such that

$$(\tau, \lambda, v^0) \neq 0 \quad (14)$$

and

$$\operatorname{Re} \left\{ \tau [f(z, \bar{z}) - f(z^0, \bar{z}^0)] - \sum_{k=1}^q \lambda_k \langle g(z, \bar{z}), u_k \rangle + (v^0)^H h(z, \bar{z}) \right\} \geq 0$$

for all $z \in X$.

Since $u^0 = \sum_{k=1}^q \lambda_k u_k \in S^*$, it follows that

$$\operatorname{Re} \{ \tau [f(z, \bar{z}) - f(z^0, \bar{z}^0)] - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle + \langle h(z, \bar{z}), v^0 \rangle \} \geq 0 \quad (15)$$

for all $z \in X$.

By letting $z = z^0 \in X$ in (15), we get that $\operatorname{Re} \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle \leq 0$. But since $u^0 \in S^*$ and $g(z^0, \bar{z}^0) \in S$, we have $\operatorname{Re} \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle \geq 0$. Hence $\operatorname{Re} \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle = 0$, which is the equality (11).

Now, from (15) and (11) and the fact that z^0 is a solution of Problem (1)–(2), it follows that

$$\begin{aligned} \operatorname{Re} [\tau f(z^0, \bar{z}^0) - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v^0 \rangle] &\leq \\ \operatorname{Re} [\tau f(z, \bar{z}) - \langle g(z, \bar{z}), u^0 \rangle + \langle h(z, \bar{z}), v^0 \rangle], \end{aligned}$$

for all $z \in X$, which is the second inequality of (12).

Since $g(z^0, \bar{z}^0) \in S$, we have $\operatorname{Re} \langle g(z^0, \bar{z}^0), u \rangle \geq 0$ for all $u \in S^*$, and since $h(z^0, \bar{z}^0) = 0$, it follows that

$$\begin{aligned} \operatorname{Re} [\tau f(z^0, \bar{z}^0) - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v \rangle] &\leq \\ \leq \operatorname{Re} [\tau f(z^0, \bar{z}^0) - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v^0 \rangle] \end{aligned}$$

for all $u \in S^*$ and $v \in C^p$, which is the first inequality of (12).

It remained to show that $(\tau, u^0, v^0) \neq 0$.

a) If $(\tau, v^0) \neq 0$, we have $(\tau, u^0, v^0) \neq 0$.

b) If $(\tau, v^0) = 0$, from (14) it follows that $\lambda = (\lambda_k) \neq 0$. If $u^0 = 0$, we get that the system

$$\sum_{k=1}^q \lambda_k u_k = 0, \quad \lambda = (\lambda_k) \geq 0,$$

has a solution. Then by Lemma 2, the system

$$\operatorname{Re} \langle t, u_k \rangle > 0, \quad k = 1, \dots, q$$

has no solution $t \in C^m$, which contradicts $\operatorname{int} S \neq \emptyset$. Consequently $u^0 \neq 0$, and the theorem is proved.

THEOREM 2. Consider Problem (1)–(2), and let the hypotheses of Theorem 1 be satisfied.

If in addition

i) there exists $z^1 \in X$ such that $g(z^1, \bar{z}^1) \in \text{int } S$ and $h(z^1, \bar{z}^1) = 0$,

and

ii) $0 \in \text{int } \{h(z, \bar{z}) \mid z \in X\}$,

then a necessary condition for z^0 to be a solution of Problem (1)–(2) is that there exist $u^1 \in S^*$, $v^1 \in C^p$ such that

$$\text{Re}\langle g(z^0, \bar{z}^0), u^1 \rangle = 0 \quad (16)$$

and

$$\begin{aligned} & \text{Re}[f(z^0, \bar{z}^0) - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v \rangle] \leq \\ & \leq \text{Re}[f(z^0, \bar{z}^0) - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^1 \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v^1 \rangle] \leq \\ & \leq \text{Re}[f(z, \bar{z}) - \langle g(z, \bar{z}), u^1 \rangle + \langle h(z, \bar{z}), v^1 \rangle], \end{aligned} \quad (17)$$

for all $z \in X$, $u \in S^*$ and $v \in C^p$.

Proof. In view of Theorem 1, there exists $(\tau, u^0, v^0) \in R_+ \times S^* \times C^p$, $(\tau, u^0, v^0) \neq 0$ such that (11) and (12) are satisfied.

We shall show that if $\tau = 0$, then a contradiction arises. Let $\tau = 0$. Then

$$(u^0, v^0) \neq 0, \quad (18)$$

and from the second inequality of (12) we have

$$0 \leq \text{Re}[-\langle g(z, \bar{z}), u^0 \rangle + \langle h(z, \bar{z}), v^0 \rangle] \text{ for all } z \in X. \quad (19)$$

In view of Condition i), there exists $z^1 \in X$ such that $h(z^1, \bar{z}^1) = 0$ and

$$0 \neq u \in S^* \Rightarrow \text{Re}\langle g(z^1, \bar{z}^1), u \rangle > 0. \quad (20)$$

By letting $z = z^1 \in X$ in (19), we get that

$$0 \geq \text{Re}\langle g(z^1, \bar{z}^1), u^0 \rangle. \quad (21)$$

If $u^0 \neq 0$, from (20) it follows that $\text{Re}\langle g(z^1, \bar{z}^1), u^0 \rangle > 0$, which contradicts (21), therefore $u^0 = 0$.

Since $u^0 = 0$, from (18) we have $v^0 \neq 0$, and from (19) it follows that

$$\text{Re}\langle h(z, \bar{z}), v^0 \rangle \geq 0 \text{ for all } z \in X. \quad (22)$$

Since $0 \in \text{int } \{h(z, \bar{z}) \mid z \in X\}$, there exists $\delta > 0$ such that $B(0; \delta) = \{t \in C^p \mid \|t\| < \delta\} \subseteq \{h(z, \bar{z}) \mid z \in X\}$. Let $0 < a < \delta / \|v^0\|$. Then the point $t^0 = -av^0$ belongs to $B(0; \delta)$, hence exists a $z^2 \in X$ such that $t^0 = -av^0 = h(z^2, \bar{z}^2)$. By letting $z = z^2 \in X$ in (22) we get that

$$\text{Re}\langle h(z^2, \bar{z}^2), v^0 \rangle = \text{Re}\langle -av^0, v^0 \rangle = -a \|v^0\|^2 \geq 0,$$

which contradicts the fact that $v^0 \neq 0$ and $a > 0$. Consequently $\tau > 0$.

Dividing (11) and (12) by $\tau > 0$ and setting $u^1 = (1/\tau)u^0 \in S^*$, $v^1 = (1/\tau)v^0 \in C^p$ we get (16) and (17).

THEOREM 3. Let X be a nonempty set in C^n , let $f: X \times \bar{X} \rightarrow C$, $g: X \times \bar{X} \rightarrow C^m$, $h: X \times \bar{X} \rightarrow C^p$, and let S be a closed convex cone in C^m .

If there exist $z^0 \in X$, $\tau \in R_+$, $u^0 \in S^*$, $v^0 \in C^p$ such that $\tau > 0$ and the inequalities (12) hold for all $z \in X$, $u \in S^*$ and $v \in C^p$, then z^0 is a solution of Problem (1)–(2).

Proof. From the first inequality of (12) we have

$$\operatorname{Re}[\langle g(z^0, \bar{z}^0), u - u^0 \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v^0 - v \rangle] \geq 0 \quad (23)$$

for all $u \in S^*$ and $v \in C^p$.

By letting $u = u^0 \in S^*$ in (23), we get that

$$\operatorname{Re}\langle h(z^0, \bar{z}^0), t \rangle \geq 0 \text{ for all } t \in C^p,$$

therefore

$$h(z^0, \bar{z}^0) = 0. \quad (24)$$

From (23) and (24) we obtain

$$\operatorname{Re}\langle g(z^0, \bar{z}^0), w \rangle \geq 0 \text{ for all } w = u - u^0 \in S^*, \text{ i.e.}$$

$$g(z^0, \bar{z}^0) \in (S^*)^* = S,$$

therefore $z^0 \in X$ is a feasible solution of Problem (1)–(2).

By letting $u = 0 \in S^*$ and $v = v^0 \in C^p$ in (23), we get that

$$\operatorname{Re}\langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle = 0, \quad (25)$$

because $u^0 \in S^*$ and $g(z^0, \bar{z}^0) \in S$, and hence $\operatorname{Re}\langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle \geq 0$.

Let z be a feasible solution of Problem (1)–(2). Then $\operatorname{Re}\langle g(z, \bar{z}), u^0 \rangle \geq 0$ and $h(z, \bar{z}) = 0$. From the second inequality of (12) and from (24) and (25) we have

$$\begin{aligned} \operatorname{Re} \tau f(z, \bar{z}) &\geq \operatorname{Re}[\tau f(z, \bar{z}) - \langle g(z, \bar{z}), u^0 \rangle + \langle h(z, \bar{z}), v^0 \rangle] \geq \operatorname{Re}[\tau f(z^0, \bar{z}^0) - \\ &\quad - \langle g(z^0, \bar{z}^0), u^0 \rangle + \langle h(z^0, \bar{z}^0), v^0 \rangle] = \operatorname{Re} \tau f(z^0, \bar{z}^0). \end{aligned}$$

Since $\tau > 0$, we have $\operatorname{Re} f(z, \bar{z}) \geq \operatorname{Re} f(z^0, \bar{z}^0)$, i.e. z^0 is a solution of Problem (1)–(2).

THEOREM 4. Let X be a nonempty set in C^n , let $f: X \times \bar{X} \rightarrow C$, $g: X \times \bar{X} \rightarrow C^m$, $h: X \times \bar{X} \rightarrow C^p$, and let S be a closed convex cone in C^m .

If there exist $z^0 \in X$, $u^1 \in S^*$, $v^1 \in C^p$ such that the inequalities (17) hold for all $z \in X$, $u \in S^*$, $v \in C^p$, then z^0 is a solution of Problem (1)–(2).

Proof. Apply Theorem 3 with $\tau = 1 > 0$, $u^0 = u^1 \in S^*$ and $v^0 = v^1 \in C^p$.

REFERENCES

1. Abrams, Robert A., *Nonlinear Programming in Complex Space: Sufficient Condition and Duality*, J. Math. Anal. Appl., 38 (1972), 619—632.
2. Abrams, Robert A. and Ben-Israel, A., *Nonlinear Programming in Complex Space: Necessary Conditions*, SIAM J. Control, 9 (1971), 606—620.
3. Duca, Dorel, *Constraint Qualifications in Nonlinear Programming in Complex Space*, Studia Univ. Babeş-Bolyai, Mathematica, 23, 1 (1978), 61—65.
4. Duca, Dorel I., *On Sufficient Optimality Conditions in Nonlinear Programming in Complex Space* (to appear).
5. Mangasarian, O. L., *Nonlinear Programming*, McGraw-Hill Book Co., New York, 1969.

CRITERII NEDIFERENȚIALE DE TIP PUNCT ȘA, DE OPTIM, ÎN PROGRAMAREA
NELINIARĂ ÎN DOMENIUL COMPLEX

(Rezumat)

Se dau criterii nediferențiale de tip punct șa, de optim, pentru problema de programare neliniară în domeniul complex

$$\min \operatorname{Re} f(z, \bar{z})$$

în condițiile

$$z \in X, \quad g(z, \bar{z}) \in S, \quad h(z, \bar{z}) = 0,$$

unde X este o submulțime nevidă a lui C^n , $f: X \times \bar{X} \rightarrow C$, $g: X \times \bar{X} \rightarrow C^m$, $h: X \times \bar{X} \rightarrow C^p$, iar S este un con convex închis din C^m .

APLICAȚII CU ITERATE φ - CONTRACȚII

IOAN A. RUS

0. Introducere. Fie $K \in C([a, b] \times [a, b] \times R)$. Considerăm operat orul integral neliniar de tip Volterra

$$f: C[a, b] \rightarrow C[a, b], x \mapsto f(x)$$

unde

$$f(x)(t) = \int_a^t K(t, s, x(s)) ds, \quad t \in [a, b]$$

În continuare presupunem că funcția K satisface la următoarea condiție Lipschitz în raport cu al treilea argument

$$|K(t, s, u) - K(t, s, v)| \leq L |u - v|, \quad \forall t, s \in [a, b], u, v \in R; L > 0.$$

În aceste condiții aplicația f se bucură de următoarele proprietăți:

a) Operatorul

$$f: (C[a, b], || \cdot ||_C) \rightarrow (C[a, b], || \cdot ||_C)$$

este Lipschitz cu constanta, $\alpha = L(b - a)$. Prin $|| \cdot ||_C$ am notat norma lui Cebîșev.

b) Notăm prin

$$|| x ||_\tau = \max_{t \in [a, b]} |x(t)| e^{-\tau(t-a)}, \quad \tau > 0, t_0 \in R$$

o normă Bielecki.

Operatorul

$$f: (C[a, b], || \cdot ||_C) \rightarrow (C[a, b], || \cdot ||_C)$$

este Lipschitz cu constanta $\frac{L}{\tau}$.

Deci există $\tau > 0$ astfel încît f este contracție.

c) Operatorul f^n , $n \in N$,

$$f^n: (C[a, b], || \cdot ||_C) \rightarrow (C[a, b], || \cdot ||_C)$$

este Lipschitz cu constanta $\alpha_n = \frac{L^n(b-a)^n}{n!}$.

Deci există $n \in N$, astfel încît f^n este contracție.

Acest exemplu a sugerat diverse probleme dintr-un punct de vedere abstract și anume:

Problema 1. Dându-se o mulțime X și $f: X \rightarrow X$ o aplicație. În ce condiții asupra lui X și f există o metrică d pe X astfel încât

$$f: (X, d) \rightarrow (X, d) \text{ să fie contracție}$$

Pentru anumite soluții date acestei probleme a se vedea C. Bessaga [1], R. D. Holmes [5], V. I. Opoițev [7], I. Rosenholdtz [9], I. A. Rus [11] (pag. 83–84).

Problema 2. Fie (X, d) un spațiu metric. O aplicație, $f: (X, d) \rightarrow (X, d)$, se numește tare-contracție dacă pentru orice $\varepsilon > 0$ există pe X o metrică d_ε echivalentă cu d , pentru care avem

$$d_\varepsilon(f(x), f(y)) \leq \varepsilon d_\varepsilon(x, y), \quad \forall x, y \in X$$

Se pune problema studierii proprietăților aplicațiilor tare-contrastive.

Aceste tipuri de aplicații au fost introduse și studiate de K. Goebel [3] și [4].

Problema 3. Fie $f: (X, d) \rightarrow (X, d)$ cu proprietatea că există $p \in N$, astfel încât f^p este contracție. Să se studieze f folosind o metrică de forma

$$d_f(x, y) = d(x, y) + a_1 d(f(x), f(y)) + \dots + a_{p-1} d(f^{p-1}(x), f^{p-1}(y))$$

unde $a_1, \dots, a_{p-1}$ sînt numere reale nenegative.

Pentru rezultate de acest tip a se vedea W. Walter [12]. Menționăm că Walter consideră aplicații de tip Lipschitz cu proprietatea că există o iterată ce este contracție.

În prezenta lucrare ne propunem să studiem, după modelul propus în [10], următoarea teoremă.

TEOREMA 1. Fie (X, d) un spațiu metric complet și $f: X \rightarrow X$ o aplicație. Presupunem că există $p \in N$, $\varphi, \psi: R_+ \rightarrow R_+$ astfel încât

- (a) φ și ψ sînt continue
- (b) φ și ψ sînt monoton crescătoare
- (c) $\varphi(r) < r, \forall r > 0$ și $\psi(r) \leq r, \forall r > 0$ și $\psi(0) = 0$.
- (d) $r - \varphi(r) \rightarrow +\infty$
- (e) pentru orice $x, y \in X$

$$d(f(x), f(y)) \leq \psi(d(x, y))$$

și

$$d(f^p(x), f^p(y)) \leq \varphi(d(x, y))$$

În aceste condiții

- (i) $F_f = \{x^*\}$
- (ii) oricare ar fi $x_0 \in X$, șirul aproximațiilor succesive, $x_n = f^n(x_0), n \in N$, este convergent și are ca limită pe x^*
- (iii) are loc estimarea

$$d(x_n, x^*) \leq \psi^{n-1}(\varphi^{[n/p]}(d(x_0, x^*)))$$

unde prin $[n/p]$ s-a notat partea întreagă a lui n/p .

1. Demonstrația teoremei 1. (i) Pe baza teoremei 2.2.3. din [10], rezultă că f are un punct fix unic. Aplicația f comutînd cu f ([11], Corolarul 1.1.1., pag. 12) rezultă că f are un punct fix unic. Mai mult,

$$F_f = F_{f^p} = \{x^*\}$$

(ii + iii). Fie $x_0 \in X$. Notăm $x_n = f^n(x_0)$. Pe baza teoremei 2.2.3 din [10] rezultă că șirul $(f^{kp}(x_0))_{k \in \mathbb{N}}$ este convergent, are ca limită pe x^* și are loc estimarea

$$d(x_{np}, x^*) \leq \varphi^k(r_{x_0}^{np})$$

unde

$$r_{x_0} = \sup \{r \mid r - \varphi(r) \leq d(x_0, f^p(x_0))\}$$

Folosind acest rezultat și condițiile din teoremă avem

$$d(x_n, x^*) \leq \psi^{n-p} \left[\frac{n}{p} \right] \left(d \left(x_{\left[\frac{n}{p} \right]}, x^* \right) \right) \leq \psi^{p-1} \left(\varphi^{\left[\frac{n}{p} \right]} (d(x_0, x^*)) \right).$$

2. Șiruri de aplicații și puncte fixe. Fie $f: X \rightarrow X$ o aplicație ce are un punct fix unic x^* și f_n un șir de aplicații ce converge uniform către f , $f_n \rightrightarrows f$. Dacă $x_n \in F_{f_n}$, în ce condiții asupra lui f și asupra șirului $(f_n)_{n \in \mathbb{N}}$, avem $x_n \rightarrow x^*$?

Pentru diverse aspecte ale acestei probleme a se vedea [10].

În cazul în care existența și unicitatea punctului fix al lui f este asigurată de teorema 1 avem

TEOREMA 2. Fie (X, d) un spațiu metric complet și $f_n, f: X \rightarrow X$, astfel încît

- (a) $f_n \rightrightarrows f$
- (b) există $p \in \mathbb{N}$, φ și $\psi: R_+ \rightarrow R_+$, astfel încît sînt satisfăcute condițiile din teorema 1.
- (c) $F_{f_n} \neq \emptyset$, pentru orice $n \in \mathbb{N}$

În aceste condiții oricare ar fi $x_n \in F_{f_n}$, șirul $(x_n)_{n \in \mathbb{N}}$ este convergent și are ca limită unicul punct fix, x^* , al lui f .

Demonstrație. Din condiția (a) rezultă că șirul $(f_n^p)_{n \in \mathbb{N}}$ converge uniform către f^p . Se aplică teorema 2.2.3 din [10], aplicației f^p și șirului (f_n^p) .

3. Dependența de parametru. Fie (X, d) un spațiu metric, (Y, τ) un spațiu topologic și $f: X \times Y \rightarrow X$ o aplicație. Presupunem că pentru orice $y \in Y$ aplicația $f(., y)$ are un punct fix unic, x_y^* . Se consideră aplicația

$$P: Y \rightarrow X, \quad y \mapsto x_y^*$$

Se pune problema de a vedea în ce condiții aplicația P este continuă.

Pentru unele soluții ale acestei probleme se poate vedea [10].

În cazul în care existența și unicitatea punctului fix al lui $f(., y)$ este asigurată de teorema 1, avem

TEOREMA 3. Fie (X, d) un spațiu metric complet, (Y, τ) un spațiu topologic și $f: X \times Y \rightarrow X$ o aplicație ce satisface la următoarele condiții

(a) există $p \in \mathbb{N}$, $\varphi, \psi: \mathbb{R}^+ \rightarrow \mathbb{R}^+$, astfel încât aplicația $f(\cdot, y)$ satisface la condițiile teoremei 1, oricare ar fi $y \in Y$ (p, φ și ψ nu depind de y !).

(b) aplicația $f(x, \cdot): Y \rightarrow X$ este continuă, pentru orice $x \in X$.

În aceste condiții aplicația P este continuă.

Demonstrație. Fie y_1 și $y_2 \in Y$, $x_{y_1}^*$ și $x_{y_2}^*$ punctele fixe ale lui $f(\cdot, y_1)$ respectiv $f(\cdot, y_2)$. Din condițiile teoremei avem

$$\begin{aligned} d(x_{y_1}^*, x_{y_2}^*) &= d(f^p(x_{y_1}^*, y_1), f^p(x_{y_2}^*, y_2)) \leq \\ &\leq d(f^p(x_{y_1}^*, y_1), f^p(x_{y_1}^*, y_2)) + d(f^p(x_{y_1}^*, y_2), f^p(x_{y_2}^*, y_2)) \leq \\ &\leq d(f^p(x_{y_1}^*, y_1), f^p(x_{y_2}^*, y_2)) + \varphi(d(x_{y_1}^*, x_{y_2}^*)) \end{aligned}$$

de unde obținem că

$$d(x_{y_1}^*, x_{y_2}^*) - \varphi(d(x_{y_1}^*, x_{y_2}^*)) \rightarrow 0, \text{ dacă } y_1 \rightarrow y_2$$

Prin urmare

$$d(x_{y_1}^*, x_{y_2}^*) \rightarrow 0, \text{ dacă } y_1 \rightarrow y_2.$$

4. Exemplu. Dacă $\psi(r) = \beta r$, $\beta > 1$ și $\varphi(r) = \alpha r$, $\alpha < 1$, atunci avem următorul rezultat.

TEOREMA 4. Fie (X, d) un spațiu metric ^{complet} și $f: X \rightarrow X$ o aplicație. Presupunem că există $p \in \mathbb{N}$, $\alpha \in [0, 1[$, $\beta \in]1, +\infty[$, astfel încât

$$(a) \quad d(f(x), f(y)) \leq \beta d(x, y), \quad \forall x, y \in X$$

$$(b) \quad d(f^p(x), f^p(y)) \leq \alpha d(x, y), \quad \forall x, y \in X$$

În aceste condiții avem

$$(i) \quad F_f = \{x^*\}$$

(ii) oricare ar fi $x_0^* \in X$, șirul aplicațiilor succesive, $x_n = f^n(x_0^*)$, $n \in \mathbb{N}$ este convergent și are ca limită pe x^* .

(iii) are loc estimarea

$$d(x_n, x^*) \leq \beta^{n-1} \frac{\beta^{\lfloor \frac{n}{p} \rfloor}}{1 - \alpha} d(x_0, f(x_0))$$

(iv) Fie $g: X \rightarrow X$, o aproximantă a lui f , adică

$$d(f(x), g(x)) \leq \eta, \quad \forall x \in X$$

Fie $x_n = f^n(x_0)$, $y_n = g^n(x_0)$

Avem estimarea

$$d(y_n, x^*) \leq \eta \frac{\beta^n - 1}{\beta - 1} + \beta \frac{\beta^{\lfloor \frac{n}{p} \rfloor}}{1 - \alpha} d(x_0, f(x_0))$$

5. Probleme deschise. *Problema 1.* Fie $(X, || \cdot ||)$ un spațiu Banach și $f: X \rightarrow X$ o aplicație cu proprietatea că $\exists p \in N, \exists \alpha \in]0, 1[$ astfel încît

$$||f^p(x) - f^p(y)|| \leq \alpha ||x - y||, \quad \forall x, y \in X.$$

În ce condiții aplicația $1_X - f$ este surjecție?

În cazul $p = 1$, a se vedea [10].

Problema 2. Se cunosc la ora actuală o gamă variată de aplicații de tip contracții (a se vedea [10] și [11]). Pentru care din acestea se poate aplica programul realizat în prezenta lucrare? Pentru $p = 1$, a se vedea [10].

(Intrat în redacție la 18 martie 1980)

BIBLIOGRAFIE

1. C. Bessaga, *On the converse of the Banach „fixed point principle”*, Colloq. Math., 7 (1959), 41-43.
2. A. Bielecki, *Une remarque sur la méthode de Banach-Cacciopoli-Tikhonov dans la théorie des équations différentielles ordinaires*, Bull. Acad. Pol. Sc., 4 (1956), 261-264.
3. K. Goebel, *On the θ -contractions*, Bull. Acad. Pol. Sc., 15 (1967), 611-613.
4. K. Goebel, *On strong contraction*, Bull. Acad. Pol. Sc., 15, 5 (1967), 309-312.
5. R. D. Holmes, *Fixed point for local radial contractions*, Fixed point theory and its applications (S. Swaminathan ed.), Acad. Press, New York, 1976, 79-89.
6. I. I. Kolodner, *Fixed points*, Amer. Math. Monthly, 71 (1964), 906.
7. V. I. Opoișev, *The converses of the contraction theorem* (Russian), Usp. Math. Nauk, 21, 1 (1976), 169-198.
8. J. M. Ortega, W. C. Rheinboldt, *Iterative solution of nonlinear equations in several variables*, Acad. Press, New York, 1970.
9. I. Rosenhaldt, *Evidence of a conspiracy among fixed point theorems*, Proceed., A.M.S., 53, (1975), 213-218.
10. I. A. Rus, *Metric fixed point theorems*, Univ. of Cluj-Napoca, 1979.
11. I. A. Rus, *Principii și aplicații ale teoriei punctului fix*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
12. W. Walter, *A note on contraction*, SIAM Review, 18 (1976), 107-111.
13. C. S. Wong, *Maps of contractive type*, Fixed point theory and its applications (S. Swaminathan, ed.), Acad. Press, New York, 1976.

MAPS WITH φ - CONTRACTIVE ITERATES

(Summary)

In this paper we present an analysis of the theorem 1 in connection with
 (a) the method of successive approximations of the fixed point and with error estimations.
 (b) various kinds of continuity of the fixed points.

SUR LA TORSION DES COURBES QUI SONT TRACÉES SUR UNE SURFACE

L. BITAY

En partant des résultats de E. Franckx [1, 2] nous donnons une construction graphique pour le rayon de torsion d'une courbe tracée sur une surface quelconque et construisons l'indicatrice des torsions de cette courbe.

La théorie de courbure des courbes Γ qui sont tracées sur une surface par un point M_0 à une direction donnée a été élaborée depuis longtemps. Les résultats les plus importants en ce sens sont les suivants :

1. Les courbes Γ du point de vue de la courbure sont représentables par des sections planes de la surface en direction donnée.

2. Meusnier a démontré que le centre de courbure C d'une section oblique est la projection du centre de courbure C_n de la section normale en ce point sur le plan de la section oblique.

E. Franckx a démontré dans deux articles successifs [1, 2] des résultats analogues pour la torsion des courbes qui sont tracées sur une surface par un point M_0 :

1. Il a considéré une famille de courbes $\mathcal{F}$, qui passent par le point M_0 et y ont un contact d'ordre deux. (Ces courbes ont donc le même plan osculateur, le même centre de courbure et la même axe polaire.)

2. Soit $\mathcal{S}$ l'ensemble des sections sphériques de la surface donnée qui se font avec des sphères osculatrices des courbes de la famille $\mathcal{F}$. E. Franckx a démontré que du point de vue de la torsion les courbes de la famille $\mathcal{F}$ sont représentables par des courbes $\mathcal{S}$: la torsion d'une courbe arbitraire Γ_0 de la famille $\mathcal{F}$ est égale à la torsion de la section sphérique avec la sphère osculatrice de Γ_0 .

Il a donné même une construction pour la torsion des courbes $\mathcal{S}$. Nous proposons de simplifier cette construction en approchant à la construction de Meusnier mentionnée plus haut, puis nous construisons une indicatrice des torsions de la famille $\mathcal{S}$.

Soit Γ_0 une courbe tracée sur une surface par le point M_0 de celle-ci, tangente à une direction donnée. Soit C le centre de courbure, Δ l'axe polaire, S le centre de la sphère osculatrice, $\bar{m}$ et $\bar{n}$ les vecteurs unitaires de la normale à la surface ou bien de la normale principale de Γ_0 . Nous désignons par θ l'angle de $\bar{n}$ et $\bar{m}$, $\varphi = CM_0S$. Franckx a démontré [1] que l'expression

$$k = \tau \frac{\cos \varphi}{\sin(\theta - \varphi)} \quad (1)$$

est une invariante scalaire pour toutes les courbes de la famille $\mathcal{F}$, qui ont un contact d'ordre deux avec Γ_0 . (τ est le rayon de courbure de la courbe considérée). On observe que Franckx utilise l'invariante $\frac{1}{\tau} \frac{\sin(\theta - \varphi)}{\cos \varphi}$ à la place de

l'invariante (1) et ainsi sa construction met en évidence la torsion au lieu de rayon de torsion. Notre modification simplifie d'une part la construction de Franckx et d'autre part nous permet de construire une indicatrice des rayons de torsion de la famille de courbe $\mathcal{F}$ à l'aide de laquelle on peut poursuivre d'une façon intuitive la variation de rayon de torsion de ces courbes, exactement de la même manière que l'indicatrice de Dupin nous indique intuitivement la variation du rayon de courbure de la famille Γ .

Sur la tangente de la surface qui appartient au plan normal de la famille $\mathcal{F}$ nous prenons le point T défini par le vecteur

$$\overline{M_0 T} = k \bar{g}, \quad (2)$$

$\bar{g}$ étant le vecteur unitaire du trièdre de Darboux. (fig. 1) Du point T abaissons la perpendiculaire sur $M_0 S$ qui coupe la normale principale en un point Q défini par le vecteur

$$\overline{M_0 Q} = \tau \bar{n}. \quad (3)$$

Démonstration. Le vecteur unitaire $\bar{u}$ du vecteur $\overline{M_0 S}$ peut être décomposé comme il suit

$$\bar{u} = \sin(\theta - \varphi) \bar{g} + \cos(\theta - \varphi) \bar{m}$$

et

$$\overline{M_0 Q} = \lambda \bar{n} = \lambda \sin \theta \bar{g} + \lambda \cos \theta \bar{m},$$

où λ désigne la mesure algébrique du vecteur $\overline{M_0 Q}$ par rapport à $\bar{n}$. En exprimant que les vecteurs $\bar{u}$ et $\overline{TQ} = \overline{TM_0} + \overline{M_0 Q}$ sont perpendiculaires nous obtenons l'équation

$$0 = (\lambda \sin \theta - k) \sin(\theta - \varphi) + \lambda \cos \theta \cos(\theta - \varphi),$$

qui donne, tenant compte d'(1) $\lambda = \tau$, ce qu'il faut démontrer.

En prenant sur la sémi-droite $M_0 S$ le vecteur $\overline{M_0 P} = \tau \bar{u}$ et faisant varier φ dans l'intervalle $\left(-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right)$ nous obtenons une indicatrice des torsions comme le lieu géométrique des points P . Choissant dans le plan normal un système des coordonnées polaire avec le pôle M_0 et l'axe polaire $\bar{n}$, nous obtenons l'équation d'indicatrice des torsions selon (1)

$$\rho = k \frac{\sin(\theta - \varphi)}{\cos \varphi}. \quad (4)$$

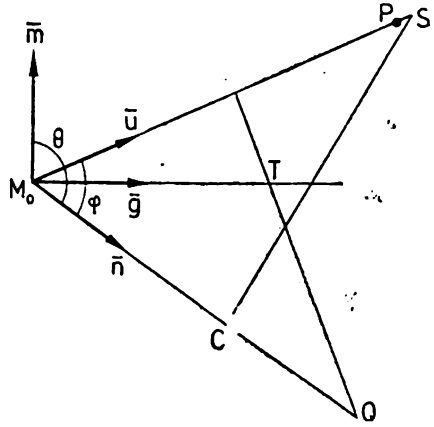

Fig. 1.

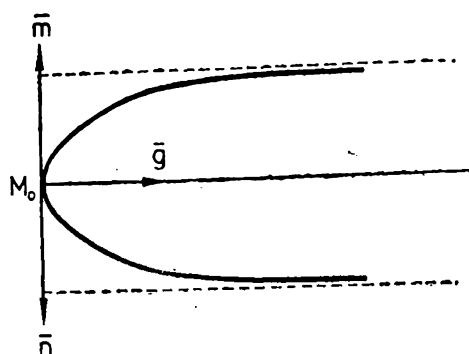

Fig. 2.

Cette courbe a deux asymptotes perpendiculaires sur la normale principale, tous les deux étant symétriques par rapport à M_0 situés à distances égales à $\pm k \cos \theta$ de ceci. La courbe est tangente à la normale de la surface en M_0 et elle traverse l'un des asymptotes.

Dans le cas particulier $\theta = \pi$ (fig. 2) le plan osculateur de la famille contient la normale de la surface et l'équation (4) nous donne $\rho = k \operatorname{tg} \varphi$, qui est une courbe symétrique par rapport à $\bar{g}$. D'ici nous déduisons que les sections sphériques de la surface qui s'obtiennent par des sphères

symétriques par rapport au plan osculateur de la famille ont des torsions égales en valeur absolue et de signes contraires.

(Manuscrit reçu le 20 mars 1960)

BIBLIOGRAPHIE

1. Franckx, E., *Sur la théorie des courbes qui appartiennent à une surface et y ont un contact d'ordre k* , Bull. Acad. Roy. Belgique 5 série, 39 (1953) 629—635.
2. Franckx, E., *Étude globale de la torsion des courbes qui sont tracées sur une surface*, Archiv der Mathematik, 9 (1958) 378—381.

ASUPRA TORSIUNII CURBELOR TRASATE PE O SUPRAFAȚĂ

(Rezumat)

Pornind de la rezultatele obținute de E. Franckx [1, 2] autorul dă o construcție grafică pentru raza de torsiune a unei curbe trasată pe o suprafață și construiește o indicatoare a torsiunilor acestor curbe.

NONLINEAR OPERATORS THAT TRANSFORM A WEDGE

A. B. NÉMETH

0. Introduction. Our paper aims to develop a method of transformation of a wedge into another one, so as to preserve some of its properties and to improve some others. To this end we have introduced special nonlinear operators, which are in fact resolvents of some sublinear operators, called here correct operators. Although the formalism and some of the results (see e.g. Lemmas 1 and 2) are related to the spectral theory, we have ignored throughout this aspect (which will be considered elsewhere). The developed principle is related to the method of Bishop and Phelps [1], largely extended by Ekeland [3], and also to the machinery used by Krasnosel'skii [5] in various problems on ordered B-spaces. As a consequence we have deduced that a wide class of wedges in a normed space have the property that they can be approximated indefinitely by completely regular cones. The complete regularity of a cone is important from both theoretical and computational points of view (see e.g. [4] and respectively [8]). Implicitly we have got a new method of introducing an ordering into a normed space for which the order convergence coincides with the norm convergence, and so we have completed the results in this direction obtained by DeMarr [2] and by Vulih and Danilenko [9].

1. Auxiliary results. We begin with some auxiliary results that are closely related to the spectral theory for nonlinear operators. Our special interest as well as the simplicity of the reasonings motivate their proof given here.

The operator S acting in the normed space Y is said to be *nonexpansive* if $\|S(y_1) - S(y_2)\| \leq \|y_1 - y_2\|$ for any y_1 and y_2 in Y .

LEMMA 1. *If S is a nonexpansive operator acting in the normed space Y and having its range in a complete subspace, then for each t in $(-1, 1)$ the operator*

$$S_t = I - tS$$

has a continuous inverse.

Proof. Since S is nonexpansive, we have for any y_1 and y_2 in Y

$$\|S_t(y_1) - S_t(y_2)\| \geq \|y_1 - y_2\| - |t| \|S(y_1) - S(y_2)\| \geq (1 - |t|) \|y_1 - y_2\|. \quad (1)$$

Hence S_t is injective for any t in $(-1, 1)$.

Suppose now that $S(Y) \subset Y_0$, where Y_0 is a complete subspace of Y . Let z be an arbitrary element of Y and put $Y_1 = \text{sp}\{Y_0, z\}$. then Y_1 is complete. Consider the operator J defined by

$$J(y) = tS(y) + z.$$

Y_1 is an invariant space of J . For y_1 and y_2 elements in Y we have

$$\|J(y_1) - J(y_2)\| = |t| \|S(y_1) - S(y_2)\| \leq |t| \|y_1 - y_2\|.$$

If $|t| < 1$, then J is a contraction and hence it has a fixed point y in Y_1 , that is, $y = tS(y) + z$. This means that $S_t(y) = z$ and the surjectivity of S_t is proved.

Thus S_t^{-1} exists. To prove its continuity, put $z_1 = S_t^{-1}(y_1)$ and $z_2 = S_t^{-1}(y_2)$. According to (1) we have

$$||S_t(z_1) - S_t(z_2)|| \geq (1 - |t|) ||z_1 - z_2||$$

and hence

$$||S_t^{-1}(y_1) - S_t^{-1}(y_2)|| \leq (1 - |t|)^{-1} ||y_1 - y_2||$$

and the continuity of S_t^{-1} follows. Q.E.D.

LEMMA 2. *Consider the set of operators acting in Y endowed with the topology of the uniform convergence on bounded sets. Then the family S_t^{-1} , $t \in (-1, 1)$, depends continuously on t .*

Proof. We fix t_0 in $(-1, 1)$ and shall prove that there exist the numbers C and D depending only on t_0 such that

$$||(S_t^{-1} - S_{t_0}^{-1})(y)|| < |t - t_0| (C||y|| + D) \quad (2)$$

for any t sufficiently close to t_0 .

Put $z_0 = S_{t_0}^{-1}(y)$ and $z = S_t^{-1}(y)$. Then $y = z_0 - t_0 S(z_0)$ and $y = z - tS(z)$ and hence

$$z - z_0 - tS(z) + t_0 S(z_0) = 0,$$

or,

$$(t - t_0)S(z_0) = z - z_0 - t(S(z) - S(z_0)).$$

Using the fact that S is nonexpansive this relation yields

$$|t - t_0| ||S(z_0)|| \geq ||z - z_0|| - |t| ||S(z) - S(z_0)|| \geq (1 - |t|) ||z - z_0||. \quad (3)$$

We have also $||S(z_0)|| \leq ||z_0|| + ||S(0)||$ and using the definition of z_0 we get

$$\begin{aligned} ||y|| &\geq ||z_0|| - |t_0| ||S(z_0)|| \geq ||z_0|| - |t_0| (||z_0|| + ||S(0)||) = \\ &= (1 - |t_0|) ||z_0|| - |t_0| ||S(0)|| \end{aligned}$$

wherefrom

$$||z_0|| \leq \frac{1}{1 - |t_0|} (||y|| + |t_0| ||S(0)||)$$

and hence

$$\begin{aligned} ||S(z_0)|| &\leq \frac{1}{1 - |t_0|} (||y|| + |t_0| ||S(0)||) + ||S(0)|| = \\ &= \frac{1}{1 - |t_0|} (||y|| + |S(0)|). \end{aligned}$$

This together with (3) gives

$$||z - z_0|| \leq \frac{|t - t_0|}{1 - |t|} ||S(z_0)|| \leq \frac{|t - t_0|}{(1 - |t|)(1 - |t_0|)} (||y|| + ||S(0)||). \quad (4)$$

For t in a suitable neighbourhood of t_0 we have $(1 - |t|)(1 - |t_0|) > \frac{1}{2}(1 - |t_0|)^2$. Put $C = 2(1 - |t_0|)^{-2}$, $D = 2(1 - |t_0|)^{-2} ||S(0)||$ and use the definitions of z and z_0 . Then (4) implies (2). Q.E.D.

2. Correct sublinear operators. The subset W of the vector space Y is called a *wedge* if:

- (i) ty is in W whenever $y \in W$ and t is a non-negative real number;
- (ii) $u + v$ is in W whenever u and v are in W .

The wedge K is called a *cone* if

- (iii) $y \in K$ and $-y \in K$ imply $y = 0$.

Let $\leq$ be a reflexive and transitive binary relation defined on Y , related to the linear structure of Y by the axioms:

- (I) if $u \leq v$, then $tu \leq tv$ for any non-negative t ;
- (II) if $u \leq v$, then $u + y \leq v + y$ for any y in Y .

We shall refer in the sequel to a binary relation of this kind as to an *ordering* on the vector space Y .

There exists a correspondence between the family of orderings on Y and the family of wedges in Y in the following sense: Given a wedge W in Y we can define a binary relation $\leq$ on Y by putting $u \leq v$ if $v - u \in W$. The obtained relation is an ordering on Y , called the *ordering induced by W* , or *W -ordering*. Conversely, given the ordering $\leq$ on Y , the set $W = \{y \in Y : y \geq 0\}$ is a wedge in Y , that induces just the original ordering on Y .

If we suppose that the order relation $\leq$ on Y is in addition anti-symmetric, then $(Y, \leq)$ will be called an *ordered vector space*. In the same way as in the above paragraph, a correspondence can be established between the family of reflexive, transitive and anti-symmetric binary relations which satisfy (I) and (II), and the family of cones in Y .

Let V be a wedge (a cone) in Y . The terms *V -order bounded*, *V -monotone*, etc. mean order boundeness, monotonicity etc. with respect to the ordering induced in Y by V .

The operator S acting in the space Y endowed with an ordering $\leq$ is called *sublinear* if it is positively homogeneous and

$$S(y_1 + y_2) \leq S(y_1) + S(y_2)$$

for any y_1 and y_2 in Y . In accordance with the above convention, S will be called *V -sublinear* if it is sublinear with respect to the ordering introduced in the space Y by the wedge (cone) V .

Let W be a wedge in the normed space Y . The W -sublinear operator S acting in Y will be called *W -correct* if it satisfies the following conditions

- (a) S is continuous and its range is contained in W ;

- (b) the operator $S_t = I - tS$ is surjective and one-to-one for any t in $[0, 1)$;
- (c) S_t^{-1} is a continuous operator for any t in $[0, 1)$;
- (d) the family S_t^{-1} , $t \in [0, 1)$ depends continuously on t if we consider the set of operators acting in Y endowed with the topology of the uniform convergence on norm bounded sets.

As an immediate consequence of Lemmas 1 and 2 we have the

COROLLARY 1. *If S is a nonexpansive W -sublinear operator acting in Y with the range in W intersected with a complete subspace of Y , then S is a correct W -sublinear operator.*

We shall need in the sequel the notion of norm definiteness. The operator Q acting in the normed space Y will be called *c-norm definite on the set M* , with c a positive real, if $\|Q(y)\| \geq c\|y\|$ for any y in M .

3. Examples of correct operators.

1° Let W be a wedge in the normed space Y and consider the element k in W of norm 1. Define the operator S by

$$S(y) = \|y\|k.$$

Then $S(Y)$ is contained in W and S is obviously sublinear and nonexpansive. S is also 1-norm definite. Hence S is a W -correct 1-norm definite operator by Corollary 1.

2° Let $k_1, \dots, k_n$ be nonzero elements of W having the property that $\sum_{i=1}^n \|k_i\| = 1$. Suppose that $f_1, \dots, f_n$ are functionals on Y and consider the following conditions on them:

a) f_i , $i = 1, \dots, n$ are sublinear non-negative functionals on Y that are also Lipschitz with the constant 1.

b) Suppose that $k_1, \dots, k_n$ generate a cone and that there exist some positive reals c_i , $i = 1, \dots, n$ such that for any y in W there exists at least an i ($1 \leq i \leq n$) such that $f_i(y) \geq c_i\|y\|$.

If the conditions in a) are satisfied, then the operator S defined by

$$S(y) = f_1(y)k_1 + \dots + f_n(y)k_n$$

is a correct W -sublinear operator.

If there hold also the conditions in b), then S is also norm definite on W .

Let us verify the first assertion. S is obviously W -sublinear and has its range in W . Let y_1 and y_2 be arbitrary elements in Y . Then

$$\begin{aligned} \|S(y_1) - S(y_2)\| &\leq \sum_{i=1}^n |f_i(y_1) - f_i(y_2)| \|k_i\| \leq \|y_1 - y_2\| \sum_{i=1}^n \|k_i\| = \\ &= \|y_1 - y_2\|, \end{aligned}$$

that is, S is nonexpansive. Apply now Corollary 1 to conclude that S is W -correct.

Consider now the second assertion. Because $k_1, \dots, k_n$ generate a finite dimensional cone K , this will be a normal cone in Y . Denote by $\leq$ the ordering in Y induced by K . This ordering will be semi-monotone, i.e., there exists a positive real b such that $0 \leq y_1 \leq y_2$ implies $b\|y_1\| \leq \|y_2\|$. (The definition of the normal cone see in 5.) Let y be an arbitrary element of W . Then there exists an i ($1 \leq i \leq n$) such that $f_i(y) \geq c_i\|y\|$. We have also

$$S(y) \geq f_i(y)k_i$$

and by the semi-monotonicity of the norm,

$$\|S(y)\| \geq bf_i(y)\|k_i\| \geq (bc_i\|k_i\|)\|y\|.$$

Putting $c = \min\{bc_i\|k_i\|\}$, the obtained relation implies that S is a c -norm definite operator on W .

3°. Suppose that Q is a compact Hausdorff space and denote by $C(Q)$ the vector space of the continuous real-valued functions on Q endowed with the uniform norm. Let f be a function from $Q \times \mathbb{R}$ to $\mathbb{R}$, and let consider the following conditions on it:

- a) f is non-negative and continuous on $Q \times \mathbb{R}$;
- b) f is sublinear with respect the second variable and is uniformly Lipschitz on Q with respect to this variable, the Lipschitz constant being 1;
- c) there exists a positive c such that

$$f(q, x) \geq cx$$

for any q in Q and any positive x .

Let be W the cone in $C(Q)$ of the non-negative functions on Q . Then if a) and b) hold, the operator S defined by

$$S(y)(q) = f(q, y(q))$$

is a W -correct operator in $C(Q)$.

If it holds also c), then S is also c -norm definite on the cone W .

4° Let Q be a subset in $\mathbb{R}^n$ of finite Lebesgue measure and let f be a function from $Q \times \mathbb{R}$ to $\mathbb{R}$ having the property that $f(\cdot, x)$ is measurable for any real x . Consider the following conditions on f :

- a) f is non-negative on its domain;
- b) $f(q, \cdot)$ is sublinear and Lipschitz with the constant 1 for almost all q in Q ;
- c) there exists a positive real c , such that

$$cx \leq f(q, x)$$

for any positive x and almost all q in Q .

Consider the space $L^p(Q)$ ($1 \leq p < \infty$), and let W be the cone of elements of this space that are non-negative on Q (i.e., the equivalence classes that contain non-negative functions). Then the operator S defined by the relation

$$S(y)(q) = f(q, y(q))$$

is for f satisfying a) and b) a correct sublinear one.

Indeed, $f(., x)$ is measurable for any x by hypothesis and $f(q, .)$ is continuous for almost all q in Q by b). Thus the Charatheodory condition holds for f and hence using again b) it follows that S acts continuously in $L^p(Q)$ (see e.g. Theorem 10.1.5 and 10.1.6 in [10]). Condition a) ensures that S has its range in W , and the uniformly Lipschitz property of f with the constant 1 in b) implies that it is nonexpansive. S is also sublinear by b) and using Corollary 1 we conclude that it is W -correct.

If condition c) also holds, then it follows that S is in plus c -norm definite on the cone W .

5° Let Q be as in 4°, and let K be a real-valued function defined on $Q \times Q$. Suppose $1 < p < \infty$, and let p' be the conjugate of p , that is, the number having the property $1/p + 1/p' = 1$. Consider the following conditions on K :

- a) K is non-negative on its domain;
- b) $K(r, .)$ is in $L^{p'}(Q)$ for almost all r in Q ;
- c) $z(q) = \left(\int_Q (K(r, q))^{p'} dq \right)^{1/p'}$ is in $L^p(Q)$ and has the norm ≤ 1 ;
- d) there exists a positive c such that

$$K(r, q) \geq c$$

for almost all (r, q) in $Q \times Q$.

(A) Suppose for the sake of simplicity that the linear operator A defined by

$$(Ay)(r) = \int_Q K(r, q)y(q) dq$$

acts in $L^p(Q)$.

If f is a function as in 4° which satisfies the conditions 4°a) and 4°b), if K has the property (A) and satisfies the conditions a), b) and c) above, then the Hammerstein operator S defined by

$$S(y)(r) = \int_Q K(r, q)f(q, y(q)) dq$$

is a W -correct operator acting in $L^p(Q)$, where W is the cone of non-negative elements of this space.

The continuity of S follows from Theorem 10.1.8 in [10]. The sublinearity of its is a consequence of 4° b). S has the range in W by 4° a) and by a). We shall check that S is nonexpansive. Let y_1 and y_2 be elements of $L^p(Q)$. We have, using Hölder's inequality and the Lipschitz property of f

$$\begin{aligned} ||S(y_1) - S(y_2)||^p &= \int_Q \left| \int_Q K(r, q)(f(q, y_1(q)) - f(q, y_2(q))) dq \right|^p dr \leq \\ &\leq \int_Q \left(\int_Q K(r, q) |f(q, y_1(q)) - f(q, y_2(q))| dq \right)^p dr \leq \int_Q \left(\int_Q K(r, q) |y_1(q) - y_2(q)| dq \right)^p dr \leq \\ &\leq \int_Q \left(\left(\int_Q (K(r, q))^{p'} dq \right)^{p/p'} \int_Q |y_1(q) - y_2(q)|^p dq \right) dr = ||y_1 - y_2||^p \int_Q \left(\int_Q K(r, q))^{p'} dq \right)^{p/p'} dr. \end{aligned}$$

By the condition c) we have

$$\left(\int_Q \left(\int_Q (K(r, q))^{p'} dq \right)^{p/p'} dr \right)^{1/p} \leq 1$$

and hence the above relation yields

$$||S(y_1) - S(y_2)|| \leq ||y_1 - y_2||,$$

that is, S is nonexpansive.

It suffices now to apply Corollary 1 to conclude that the operator S is W -correct.

If f satisfies also condition 4°c) and K satisfies also c), then S is in plus c_0 -norm definite with some positive c_0 .

6° Let the set Q be as in 4° and let K be a function from $Q \times Q \times \mathbf{R}$ to $\mathbf{R}$. Suppose that $K(., ., x)$ is for any x in $\mathbf{R}$ measurable on $Q \times Q$. Consider the following conditions on K :

- a) K is non-negative on its domain;
- b) K is sublinear and is uniformly Lipschitz on $Q \times Q$ with respect the last variable, having the Lipschitz constant 1;
- c) there exists a positive c such that

$$cx \leq K(r, q, x)$$

for almost all (r, q) in $Q \times Q$ and any positive x .

Let W be the cone of the non-negative elements on $L^p(Q)$. Consider the Uryshon operator S defined on $L^p(Q)$ by

$$S(y)(r) = \int_Q K(r, q, y(q)) dq.$$

The measurability hypothesis on K and the condition b) imply that S acts from $L^p(Q)$ in itself continuously (Theorem 10.1.13 in [10]). If it holds also a) then S is W -correct since it is nonexpansive by the uniform Lipschitzianity supposed in b).

If K satisfies also the condition in c), then S is also c -norm definite on W .

4. Nonlinear operators that transform a wedge.

PROPOSITION 1. *Let W be a wedge in the normed space Y and suppose that S is a W -correct operator acting in Y . Put $S_t = I - tS$. Then $S_t^{-1}(W)$ is a wedge for any t in $[0, 1]$. If $0 \leq t_1 \leq t_2 < 1$, then $S_{t_1}^{-1}(W) \subset S_{t_2}^{-1}(W) \subset W$.*

Proof. Let $W_t = S_t^{-1}(W)$. We have by definition

$$W_t = \{y \in Y : y - tS(y) \in W\}.$$

For any positive real number s and any y in W we have

$$sy - tS(sy) \in sW = W,$$

because S is positively homogeneous and W is a wedge. This means that sy is in W_t .

Suppose that y_1 and y_2 are in W_t , that is that $y_1 - tS(y_1)$ and $y_2 - tS(y_2)$ are in W . It follows that

$$y_1 + y_2 - t(S(y_1) + S(y_2)) \in W. \quad (5)$$

Since S is W -subadditive, we have

$$t(S(y_1) + S(y_2)) - tS(y_1 + y_2) \in W.$$

Adding this to (5), it follows that

$$y_1 + y_2 - tS(y_1 + y_2) \in W$$

and hence $y_1 + y_2$ is in W_t . This proves that W_t is a wedge for any t in $[0, 1]$.

We have for any $0 \leq t_1 \leq t_2 < 1$ and any y in Y

$$t_2 S(y) - t_1 S(y) \in W. \quad (6)$$

If $y \in W_{t_1}$, i.e., $y - t_1 S(y) \in W$, then by adding this relation to (6) we get

$$y - t_2 S(y) \in W,$$

which implies that y is in W_{t_2} . We have also $S_0^{-1} = I$, relation that completes the proof. Q.E.D.

PROPOSITION 2. *Let W be a wedge in the normed space Y and let S be a W -correct operator acting in this space. Then $S_t^{-1}(W) \cap (-S_t^{-1}(W))$, with $S_t = I - tS$, is for any t in $(0, 1)$ the maximal subspace W_0 of W with the property that $y \in W_0$ implies that $-S(y)$ and $-S(-y)$ are in W .*

Proof. Denote by W_0 the subset in W of the elements y having the property that

$$y, -y, -S(y), -S(-y) \text{ are in } W. \quad (7)$$

Then W_0 is a subspace of W . Indeed, if y is in W_0 , then $sy, -sy, -S(sy), -S(-sy)$ are for any real s in W and hence sy is in W_0 . Suppose that y_1 and y_2 are in W_0 . Then $y_1 + y_2, -y_1 - y_2, -S(y_1) - S(y_2)$ and $-S(-y_1) - S(-y_2)$ are all in W . Because S is W -subadditive, $S(y_1) + S(y_2) - S(y_1 + y_2) \in W$ and $S(-y_1) + S(-y_2) - S(-y_1 - y_2) \in W$. Thus $y_1 + y_2, -(y_1 + y_2), -S(y_1 + y_2)$ and $-S(-y_1 - y_2)$ are all in W and hence $y_1 + y_2$ is in W_0 . This proves that W_0 is a subspace of W and by its construction it follows also that it is the maximal subspace in W with elements y for that $-S(y)$ and $-S(-y)$ are in the wedge W .

Suppose that y is in W_0 . Then y and $-S(y)$ are in W and hence $y - tS(y)$ is in W for any positive t . Thus W_0 is in W_t for any t in $(0, 1)$.

Suppose now that for some t in $(0, 1)$ y and $-y$ are in W_t , i.e., $y - tS(y)$ and $-y - tS(-y)$ are in W . Since the range of S is contained in W , $tS(y)$ and $tS(-y)$ are in W . It follows then that y and $-y$ are in W and hence $-S(y)$ and $-S(-y)$ are in W too. This means that y is in the subspace W_0 and yields the inclusion $W_t \cap (-W) \subset W_0$. Q.E.D.

COROLLARY 2. Let S be as in Proposition 2. If for any y in W at least one of the elements $-y$, $-S(y)$ and $-S(-y)$ is outside W , then $S_t^{-1}(W)$ is for any t in $(0,1)$ a cone.

5. Some permanence properties of the transformed wedge. Let W be a wedge in the normed space Y . We have seen that if S is a W -correct operator acting in Y , then $S_t^{-1}(W)$, where $S_t = I - tS$, is a wedge for any t in $[0,1]$. We shall show that some properties of W are preserved by this transformation. As a direct consequence of the definition of the W -correct operators and of Proposition 1 we have

COROLLARY 3. The interior of each wedge $S_t^{-1}(W)$ with t in $(0,1)$ is non-void if and only if W has this property. The element y is in $\text{int } W$ if and only if $S_t^{-1}(y)$ is in $\text{int } S_t^{-1}(W)$.

The cone K in Y is said to be normal if there exists a positive c such that $y_1, y_2 \in K$, $\|y_1\| = \|y_2\| = 1$ imply that $\|y_1 + y_2\| \geq c$. The cone K is normal if and only if the norm in Y is K -semi monotone. This means that denoting by $\leq$ the K -ordering in Y , there exists some positive b such that whenever $0 \leq y_1 \leq y_2$, then it holds $\|y_1\| \leq b\|y_2\|$. (See e.g. Theorem 1.2 in [5].) Since the subcone of a normal cone is obviously normal, we have as a direct consequence of Proposition 1 the.

COROLLARY 4. Let K be a normal cone in the normed space Y and let S be a K -correct operator. Then $S_t^{-1}(K)$ is for each t in $(0,1)$ a normal cone.

The wedge W in Y is said to be generating, if for each y in Y there exist w_1 and w_2 in W such that $y = w_1 - w_2$.

PROPOSITION 3. Let S be a W -correct operator. If W is a generating wedge in Y , then $S_t^{-1}(W)$ has for each t in $(0,1)$ the same property.

We shall use in the proof the following

LEMMA 3. For any w in W there exists some u in $S_t^{-1}(W)$ such to $u - w$ be in $S_t^{-1}(W)$.

Proof. Let w be in W . Let us denote by $\leq$ the W -ordering in Y . We have to prove the existence of a u having the properties $u - tS(u) \geq 0$ and $u - w - tS(u - w) \geq 0$. Since S has its range in W , w and $tS(-w)$ are in $W = S_t S_t^{-1}(W)$. Hence there exist v_1 and v_2 in $S_t^{-1}(W)$ such that $w = S_t(v_1)$ and $tS(-w) = S_t(v_2)$, that is,

$$w = v_1 - tS(v_1)$$

and

$$tS(-w) = v_2 - tS(v_2).$$

Using the sublinearity of S we get

$$\begin{aligned} v_1 + v_2 - w - tS(-w) - tS(v_1 + v_2) &\geq v_1 - tS(v_1) - w + v_2 - tS(v_2) - \\ &\quad - tS(-w) = 0. \end{aligned}$$

Putting in this relation $u = v_1 + v_2$ then u is in $S_t^{-1}(W)$ and using again the sublinearity of S we conclude

$$u - w - tS(u - w) \geq u - w - tS(u) - tS(-w) \geq 0. \quad \text{Q.E.D.}$$

Proof of Proposition 3. Let y be an element in Y . There exist by hypothesis w_1 and w_2 in W such that

$$y = w_1 - w_2.$$

In accordance with Lemma 3 there exist u_1 and u_2 in $S_t^{-1}(W)$ such that $u_1 - w_1$ and $u_2 - w_2$ are in $S_t^{-1}(W)$. Put $u = u_1 + u_2$. Then $z_1 = u - w_1 = u_2 + u_1 - w_1$ and $z_2 = u - w_2 = u_1 + u_2 - w_2$ are in $S_t^{-1}(W)$. On the other hand

$$z_2 - z_1 = (u - w_2) - (u - w_1) = w_1 - w_2 = y,$$

that is, $S_t^{-1}(W)$ is a generating wedge. Q.E.D.

The element e in W is said to be a W -order unit of Y , if for any y in Y there exists an $s > 0$ such that $se - y \in W$.

PROPOSITION 4. Let e be a W -order unit in Y . Then for each t in $(0, 1)$, $S_t^{-1}(e)$ will be an $S_t^{-1}(W)$ -order unit in Y .

Proof. Put $e_1 = S_t^{-1}(e)$. Let y be an arbitrary element of Y . Since e is a W -order unit, there exists an $s > 0$ such that $se - (y + tS(-y)) \in W$. We have $e = S_t(S_t^{-1}(e)) = S_t(e_1) = e_1 - tS(e_1)$ and hence $tS(e_1) = e_1 - e$. On the other hand $stS(e_1) + tS(-y) - tS(se_1 - y) \in W$ by the W -sublinearity of S . Denoting by $\leq$ the W -ordering in Y and using the obtained relations we get

$$\begin{aligned} (se_1 - y) - tS(se_1 - y) &\geq (se_1 - y) - stS(e_1) - tS(-y) = \\ &= se_1 - y - s(e_1 - e) - tS(-y) = se - y - tS(-y) \geq 0. \end{aligned}$$

This means that $se_1 - y$ is in $S_t^{-1}(W)$. Q.E.D.

6. Nonlinear operators that transform a wedge in a regular, respectively in a completely regular cone. Let W_0 be a wedge contained in W . We shall say that W_0 is W -regular (completely W -regular) (see 1.8.4 in [5]) if any W -increasing and W -bounded (norm bounded) sequence of elements in W_0 is fundamental. If W is itself W -regular (completely W -regular), then it is called simply regular (completely regular). It is easy to see that if W_0 is W -regular (completely W -regular) for some wedge W containing it, then W_0 must be in fact a cone. In particular any regular (completely regular) wedge is in fact a cone. From the above definitions it follows also that if W_0 is a W -regular (completely W -regular) cone, then W_0 is itself regular (completely regular), because any W_0 -increasing (norm bounded) one. We shall need in the sequel the following characterization lemma, which generalizes Lemma in [7]:

LEMMA 4. Let W_0 be a cone contained by the wedge W . Then W_0 is W -regular (completely W -regular) if and only if for any sequence (y_i) in W_0 , the con-

dition $\|y_i\| \geq d$ for any i and some positive d implies that the set $\left\{ \sum_{i=1}^n y_i : n = 1, 2, \dots \right\}$ cannot be W -bounded (norm bounded).

Proof. Suppose that there exists a sequence in W_0 with the property that $\|y_i\| \geq d$ for any i and some positive d , and the set $\left\{ \sum_{i=1}^n y_i : n = 1, 2, \dots \right\}$ is W -bounded (norm bounded). Then $z_n = \sum_{i=1}^n y_i$, $n = 1, 2, \dots$ form a W -increasing, W -bounded (norm bounded) sequence in W_0 that cannot be fundamental. Hence W_0 cannot be W -regular (completely W -regular).

Assume now that W_0 isn't W -regular (completely W -regular), that is, that W_0 contains a W -increasing, W -bounded (norm bounded) sequence (z_j) with the property that $\|z_{j+1} - z_j\| \geq d$ for any j and for some positive d . Put $y_i = z_{i+1} - z_i$. Then $z_{n+1} - z_1 = \sum_{i=1}^n y_i$ and the set $\left\{ \sum_{i=1}^n y_i : n = 1, 2, \dots \right\}$ is W -bounded (norm bounded) because (z_n) has this property. Since $\|y_i\| \geq d$ for any i , we get a contradiction with the condition in the lemma. Q.E.D.

PROPOSITION 5. Let W be a wedge in the normed space Y and let S be a W -correct operator which is c -norm definite on W for some positive c . If $W_S = \text{co } S(W)$ is a W -regular cone, then $S_t^{-1}(W)$ is a regular cone for each t in $(0, 1)$.

Proof. Let be $W_t = S_t^{-1}(W)$ and assume that (y_n) is a W_t -increasing, W_t -bounded sequence in Y which isn't fundamental. Passing if necessary to a subsequence we can suppose that $\|y_{n+1} - y_n\| \geq d$ for any n and for some positive d . Since (y_n) is W_t -increasing, we have

$$y_{n+1} - y_n \geq tS(y_{n+1} - y_n), \quad (8)$$

where we have denoted by $\leq$ the W -ordering in Y . Summing this relation from $n = 1$ to $n = m$, we get

$$y_{m+1} - y_1 \geq t(S(y_2 - y_1) + \dots + S(y_{m+1} - y_m)). \quad (9)$$

On the other hand, the c -norm definiteness of S implies

$$\|S(y_{n+1} - y_n)\| \geq c\|y_{n+1} - y_n\| \geq cd > 0 \quad (10)$$

for any n . Because $S(y_{n+1} - y_n)$ is in W_S (we have $y_{n+1} - y_n \in S_t^{-1}(W) \subset S_0^{-1}(W) = W$ by Proposition 1), and since (y_n) is W -bounded (by the same reasoning), using Lemma 4 and the relation (9) we get a contradiction with the hypothesis that W_S is W -regular. Q.E.D.

PROPOSITION 6. Let W be a normal cone in Y and suppose that S is as in Proposition 5. If $W_S = \text{co } S(W)$ is a completely W -regular cone, then $S_t^{-1}(W)$ is a completely regular cone for each t in $(0, 1)$.

Proof. Put as above $W_t = S_t^{-1}(W)$ and assume that (y_n) is a W_t -increasing norm bounded sequence in Y which isn't fundamental. We proceed as in proof of Proposition 5 to get the relations (8), (9) and (10). Using the semi-monotonicity of the norm in Y (we have supposed that W is a normal cone), from the relation (9) it follows that

$$a||y_{m+1} - y_1|| \geq t||S(y_2 - y_1) + \dots + S(y_{m+1} - y_m)||$$

for some positive a . Because (y_n) is norm bounded, $||y_{n+1} - y_n|| \geq d$ for any n , S is c -norm definite on W , the above relation and (10) furnish via Lemma 4 a contradiction with the hypothesis that W_S is a completely W -regular cone. Q.E.D.

Proposition 6 is rather weak in comparison with Proposition 5. The inconvenience is that we need in its proof the normality of W . To avoid this, we shall give sufficient conditions for complete regularity (as well as for regularity) of $S_t^{-1}(W)$ in other terms, using the methods in [5], 1.6. Let us introduce first some notions.

The functional f (defined either on W or on Y) is called W -positive, if $f(y) \geq 0$ for any y in W ; it is called strictly W -positive if it is W -positive and $f(y) > 0$ for any y in $W \setminus \{0\}$. f is said to be uniformly W -positive, if $f(y) \geq b||y||$ for some positive b and for any y in W . If from $y_n \in W$ and $||y_n|| \geq d$

for any n and for some positive d it follows that $\lim_{m \rightarrow \infty} f\left(\sum_{i=1}^m y_i\right) = \infty$, then f is called strictly W -increasing. The functional f is called W -monotone, if $f(u) \leq f(v)$ whenever $v - u \in W$.

A functional f defined on W is called superlinear if it is positively homogeneous and $f(u + v) \geq f(u) + f(v)$ for any u and v in W .

PROPOSITION 7. Let W be a wedge in Y and let S be a W -correct operator. If there exists a superlinear functional on Y which is bounded on bounded sets in Y , is W -positive and has the property that fS is uniformly W -positive, then $S_t^{-1}(W)$ is a completely regular cone for any t in $(0, 1)$.

Proof. Let be $W_t = S_t^{-1}(W)$ and assume that (y_n) is a W_t -increasing norm bounded sequence which isn't fundamental. Passing if necessary to a subsequence we can suppose that $||y_{n+1} - y_n|| \geq d$ for some positive d and for any n . Since (y_n) is W_t -increasing we have

$$y_{n+1} - y_n - tS(y_{n+1} - y_n) \geq 0, \quad n = 1, 2, \dots, \quad (11)$$

where we have used $\leq$ for the W -ordering in Y . We apply f to the element in (11) and use the W -positivity of it and the superlinearity of it to conclude

$$f(y_{n+1} - y_n) - tfS(y_{n+1} - y_n) \geq f(y_{n+1} - y_n - tS(y_{n+1} - y_n)) \geq 0.$$

From this relation and the fact that fS is uniformly W -positive, we have

$$f(y_{n+1} - y_n) \geq tb \|y_{n+1} - y_n\| \geq tbd > 0$$

with some positive b . Using now the idea in the proof of Theorem 1.10 in [5], we have

$$\begin{aligned} f(y_m) &= f\left(y_1 + \sum_{n=1}^{m-1} (y_{n+1} - y_n)\right) \geq f(y_1) + \sum_{n=1}^{m-1} f(y_{n+1} - y_n) \geq \\ &\geq f(y_1) + (m-1)tbd. \end{aligned}$$

The obtained inequality implies that $f(y_m) \rightarrow \infty$ for $m \rightarrow \infty$. But this contradicts the assumptions that (y_n) is norm bounded and that f is bounded on norm bounded sets. Q.E.D.

PROPOSITION 8. *Let S be as in Proposition 5. If there exists a functional f which is W -positive and superlinear on W , is bounded on W -order bounded sets of W and is strictly increasing on $W_S = \text{co } S(W)$, then $S_t^{-1}(W)$ is a regular cone for each t in $(0,1)$.*

Proof. Let be $W_t = S_t^{-1}(W)$ and assume that (y_n) is a W_t -increasing, W_t -order bounded sequence in Y that isn't fundamental. Passing if necessary to a subsequence, we can suppose that $\|y_{n+1} - y_n\| \geq d$ for any n and for some positive d . Since (y_n) is W_t -increasing, we have

$$y_{n+1} - y_n - tS(y_{n+1} - y_n) \geq 0, \quad n = 1, 2, \dots$$

where $\leq$ stands for the W -ordering in Y . Summing this relation from $n = 1$ to $n = m$, we get

$$y_{m+1} - y_1 - t(S(y_2 - y_1) + \dots + S(y_{m+1} - y_m)) \geq 0.$$

Using the superlinearity and the W -positivity of f it follows

$$f(y_{m+1} - y_1) - tf(S(y_2 - y_1) + \dots + S(y_{m+1} - y_m)) \geq 0.$$

Since $\|S(y_{n+1} - y_n)\| \geq c\|y_{n+1} - y_n\| \geq cd$ and since f is strictly increasing on W_S , it follows that

$$f(y_{m+1} - y_1) \geq tf(S(y_2 - y_1) + \dots + S(y_{m+1} - y_m)) \rightarrow \infty \quad (12)$$

for $m \rightarrow \infty$. Now, $\{y_{m+1} - y_1 : m = 1, 2, \dots\}$ is a W -order bounded set because it is W_t -order bounded by hypothesis. Hence (12) furnish a contradiction with the assumption that f is bounded on W -order bounded sets. Q.E.D.

7. Examples and comments. 1°. Suppose that W is a wedge in the normed space Y with the property that its closure $\overline{W}$ isn't a subspace of Y . Then there exists an element y in $\overline{W}$ such that $-y \notin \overline{W}$. If k is an element of W sufficiently close to y , then $-k \notin \overline{W}$. Let k be an element of W with this property which have norm 1. According the Theorem 1.4 in [6], there exists a continuous linear functional y' such that it is W -positive and $(y', k) > 0$. We

can suppose that $(y', k) = 1$. Define the correct 1-norm definite sublinear operator S as in the example 1° of 3, i.e., let be

$$S(y) = ||y||k \quad (13)$$

for any y in Y . Then $y'S$ is uniformly W -positive since $(y'S)(y) = ||y||$ for any y in W . Because y' is a W -positive linear functional, it follows according Proposition 7 that $S_t^{-1}(W)$, where $S_t = I - tS$, is a completely regular cone for any t in $(0, 1)$. Using also Lemma 1 and 2 and Proposition 1 we can state the

PROPOSITION 9. *Let W be a wedge in the normed space Y such that its closure $\overline{W}$ isn't a subspace. Then there exists a family S_t^{-1} ($t \in [0, 1)$) of continuous one-to-one operators such that: (a) S_t^{-1} depends continuously on t with respect to the topology of the uniform convergence of the operators on norm bounded sets in Y ; (b) if $0 \leq t_1 \leq t_2 < 1$, then $S_{t_1}^{-1}(W) \supset S_{t_2}^{-1}(W)$; (c) $S_0^{-1} = I$; (d) $S_t^{-1}(W)$ is a completely regular cone for each t in $(0, 1)$. S_t^{-1} also preserves some important properties of the wedge (cone) W : if W is (i) generating or (and) (ii) has an order unit or (and) (iii) is normal or (and) (iv) has a nonvoid interior, then so does the one $S_t^{-1}(W)$ for each t in $(0, 1)$.*

For the last four assertions see the Propositions 3 and 4 and the Corollaries 4 and 3.

If W is a semispace, then $S_t^{-1}(W)$, where S_t is defined as above, will be for any t in $(0, 1)$ a completely regular cone with a nonvoid interior. The described method is another way of introducing orderings in a normed space in order that the order convergence and the topological convergence coincide and thus it completes the results of De Marr [2] and of Vulih and Danilenko [9].

The most important consequence of Proposition 9 is that a wide class of orderings (those induced by wedges whose closures aren't subspaces) have the property that after a „slight modification” they become completely regular ones. The regular and the completely regular orderings have both theoretical and computational use. For instance, any regular B-space has the chain completeness property and hence any convex mapping with values in a such space have subgradients (this is an immediate consequence of a result of Feldman in [4]). On the other hand, the regularity of an ordering is very important in the numerical analysis (see e.g. the paper [8] of Vandergraft).

The operator S_t^{-1} cannot be defined for $t > 1$. In some concrete cases the transformed wedge W_t can be defined directly. Let us consider the wedge W and the element k of its, having the above properties. Put

$$W_t = \{y \in Y : y - t||y||k \in W\}.$$

If W is a normal cone and the norm in Y is monotone (i.e., if $0 \leq y_1 \leq y_2$ implies $||y_1|| \leq ||y_2||$), then W_t reduces to $\{0\}$ for any $t > 1$. Indeed, if $y \in W_t$, then $y - t||y||k \geq 0$ and using the monotonicity of the norm we conclude that either $y = 0$ or $t \leq 1$. In this case W_1 is the cone generated by the elements y of norm one in W , with the property that $y - k$ is in W .

2°. Consider the space $C(Q)$ of the real-valued continuous functions defined on the compact Hausdorff space Q , and let W be the cone of the non-negative functions in $C(Q)$. Define the operator S by putting

$$S(y)(q) = |y(q)|.$$

Then S is a particular form of the operator considered in the example 3° of 3. Hence it is W -correct. We shall check that S_t^{-1} , where $S_t = I - tS$, transform the cone W onto itself for any t in $[0, 1]$. Fix t and suppose that z is an arbitrary element of W . Put $y = (1 - t)z$. Then $S_t^{-1}(y) = z$. Indeed, we have $S_t(z) = z - tz = (1 - t)z = y$, and hence our assertion follows.

The cone W is normal but it isn't regular. Thus the considered example shows that the condition of the norm definiteness of the correct operator S is essential in all the considerations in 5.

(Received May 7, 1980)

REFERENCES

1. Bishop, E., Phelps, R. R., *A proof that all Banach spaces are subreflexive*, Bull. Amer. Math. Soc., **67** (1961), 97-98.
2. De Marr, R. E., *Order convergence in linear topological spaces*, Pacific J. Math., **14** (1964), 17-24.
3. Ekeland, I., *Nonconvex minimization problems*, Bull. Amer. Math. Soc. (N.S.), **1** (1979), 443-474.
4. Fel'dman, M. M., *Sufficient conditions for the existence of supporting operators for sublinear operators*, Sibirsk. Mat. Ž., **16** (1975), 132-138.
5. Krasnosel'skii, M. A., *Positive Solutions of Operatorial Equations* (Russian), Fizmatgiz, Moscow, 1962.
6. Krein, M. G., Rutman, M. A., *Linear operators leaving invariant a cone in a Banach space*, Uspehi Mat. Nauk SSSR, **3** (1948), 3-95, also Amer. Math. Soc. Transl. No. 26, 1950.
7. Németh, A. B., *Near to minimality in ordered vector spaces*, to appear in Mathematica (Cluj).
8. Vandergraft, J. S., *Newton's method for convex operators in partially ordered spaces*, SIAM J. Numer. Anal., **4** (1967), 406-432.
9. Vulich, B. Z., Danilenko, I. F., *About a method of ordering a normed space*, Vestnik Leningr. Gos. Univ. 1970, No. 19, 18-22.
10. Zabreiko, P. P., Košelev, A. I., Krasnosel'skii, M. A., Mihlin, S. G., Rakovščik, L. S., Stečenko, V. I. a., *Integral Equations* (Russian), Nauka Moscow, 1968.

OPERATORI NELINIARI CARE TRANSFORMĂ UN CON

(Rezumat)

Se dă o metodă de transformare a unui con într-un subcon al său astfel ca să se conserve unele proprietăți (interiorul nevid, de a fi generator, de a poseda unitate de ordine etc.) ale conului original și de a obține îmbunătățirea altora dintre proprietățile sale. Operatorii cu ajutorul cărora se efectuează această transformare sînt de fapt rezolvenți ai unor operatori subliniari cu proprietăți speciale introduși în lucrare. Se arată printre altele că orice con (în general nepropriu), a cărui închidere nu este un subspațiu, poate fi aproximat oricît de bine cu subconuri complet regulate.

A STUDY OF THE REMAINDER IN AN APPROXIMATION FORMULA
USING A FAVARD-SZÁSZ TYPE OPERATOR*

D. D. STANCU

1. In our previous paper [11] we gave a method for constructing a class of linear positive operators, depending on a real parameter α , defined for any function $f: J \rightarrow R$, J being a certain interval of the real axis, by the following formula

$$(L_m^{(\alpha)} f)(x) := \frac{1}{\varphi_m^{(\alpha)}(0)} \sum_{k=0}^{\infty} (-1)^k \frac{x^{[k, -\alpha]}}{k!} \cdot D_{\alpha}^k \varphi_m^{(\alpha)}(x) \cdot f(x_{m,k}), \quad (1)$$

where $x \in I = [0, a]$ ($a > 0$), $x^{[k, -\alpha]} = x(x + \alpha) \dots (x + (k-1)\alpha)$, $x_{m,k} \in J \supseteq I$, while $(\varphi_m^{(\alpha)})$ is a sequence of functions depending on α , which are analytic in a region D containing the disk $|z - a| \leq \sigma$ and which can be expanded in a Newton convergent series on D . By D_{α}^k we have denoted the Nörlund difference quotient, defined by

$$D_{\alpha}^k g(x) = D_{\alpha}(D_{\alpha}^{k-1} g(x)), \quad D_{\alpha} g(x) = \frac{g(x + \alpha) - g(x)}{\alpha}, \quad D_{\alpha}^0 g(x) = g(x).$$

If we assume that $\alpha \geq 0$ and

$$\varphi_m^{(\alpha)}(0) > 0, \quad (-1)^k D_{\alpha}^k \varphi_m^{(\alpha)}(x) \geq 0,$$

for any $x \in I$, $k = 0, 1, 2, \dots$ and $m = 1, 2, \dots$, one sees that $(L_m^{(\alpha)})$ is a sequence of positive linear operators.

For $I = J = [0, 1]$, $x_{m,k} := \frac{k}{m}$ and $\varphi_m^{(\alpha)}(x) := (1-x)^{[m, -\alpha]}$ the operator $L_m^{(\alpha)}$ reduces to the operator of Bernstein-type $P_m^{(\alpha)}$ introduced for the first time in our paper [8], namely:

$$(P_m^{(\alpha)} f)(x) := \sum_{k=0}^m \binom{m}{k} \frac{x^{[k, -\alpha]} (1-x)^{[m-k, -\alpha]}}{1^{[m, -\alpha]}} f\left(\frac{k}{m}\right).$$

These polynomials of Bernstein-type have been recently further investigated by G. Mastroianni and M. R. Occorsio [3], [4], who called them „the Stancu polynomials”. We also mention that in our previous paper [9] we have studied the operator $P_m^{(\alpha)}$ by probabilistic tools.

* The announcement of the results of this paper has been presented in our note [14].

In 1968, assuming that $\alpha > 0, 0 < x < 1$, we gave [8] an integral representation of this operator by means of the operator of Bernstein B_m , namely

$$(P_m^{(\alpha)} f)(x) = \frac{1}{B\left(\frac{x}{\alpha}, \frac{1-x}{\alpha}\right)} \int_0^1 t^{\frac{x}{\alpha}-1} (1-t)^{\frac{1-x}{\alpha}-1} (B_m f)(t) dt, \quad (2)$$

by using the beta function $B(a, b)$.

It is obvious that in the general case for $\alpha > 0$ we can write the operator (1) under the form

$$(L_m^{(\alpha)} f)(x) = \frac{1}{\varphi_m^{(\alpha)}(0)} \sum_{k=0}^{\infty} \binom{-\frac{x}{\alpha}}{k} (\Delta_{\alpha \varphi_m^{(\alpha)}}^k)(x) \cdot f(x_{m,k}).$$

Assuming that $x_{m,k} = \frac{k}{m}$, according to a result established in [11] we can give the following representation

$$(L_m^{(\alpha)} f)(x) = \frac{1}{\varphi_m^{(\alpha)}(0)} \sum_{j=0}^{\infty} (-1)^j \frac{x^{[j, -\alpha]}}{j!} (D_{\alpha \varphi_m^{(\alpha)}}^j(0)) \cdot (\Delta_{\frac{1}{m}}^j f)(0). \quad (3)$$

When

$$\varphi_m^{(\alpha)}(x) := \frac{1}{(1+x)^{[m, -\alpha]}}, \quad x_{m,k} := \frac{k}{m}, \quad \alpha \geq 0,$$

then one obtains a class of linear positive operators investigated in our earlier paper [10], which for $\alpha = 0$ reduces to the Baskakov operator.

2. Now we shall choose in (1):

$$\varphi_m^{(\alpha)}(x) := (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}}, \quad x_{m,k} = \frac{k}{m}. \quad (4)$$

Because we have

$$D_{\alpha \varphi_m^{(\alpha)}}^k(x) = (-1)^k \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^k (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}},$$

we obtain a class of operators of Favard-Szász type, defined by

$$(L_m^{(\alpha)} f)(x) := \sum_{k=0}^{\infty} w_{m,k}^{(\alpha)}(x) f\left(\frac{k}{m}\right), \quad (5)$$

where

$$w_{m,k}^{(\alpha)}(x) := (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^k \cdot \frac{x^{[k, -\alpha]}}{k!}. \quad (6)$$

If we make in (5), (6) $\alpha \rightarrow 0$, then we get the operator of J. Favard [1] and O. Szász [16]:

$$(L_m f)(x) := e^{-mx} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{(mx)^k}{k!} f\left(\frac{k}{m}\right). \quad (7)$$

By applying the formula (3), we obtain a representation in terms of finite and divided differences:

$$(L_m^{(\alpha)} f)(x) = \sum_{j=0}^{\infty} \frac{m^j x^{[j, -\alpha]}}{j!} \left(\Delta_{\frac{1}{m}}^j f \right)(0) = \sum_{j=0}^{\infty} x^{[j, -\alpha]} \left[0, \frac{1}{m}, \dots, \frac{j}{m}; f \right],$$

since

$$\left(\Delta_{\frac{1}{m}}^j f \right)(0) = \frac{j!}{m^j} \left[0, \frac{1}{m}, \dots, \frac{j}{m}; f \right].$$

In 1968 we gave for the operators $P_m^{(\alpha)}$ the integral representation (2) and for an operator $W_m^{(\alpha)}$, of Meyer-König and Zeller type, introduced in 1970 in [10], we gave an integral representation by using the original Meyer-König and Zeller operator M_m . In the case of the operator $L_m^{(\alpha)}$, from (5)–(6), such a representation, by using the operator (7), has been given in a paper published in 1972 by S. P. Pethe and G. C. Jain [7], namely

$$(L_m^{(\alpha)} f)(x) = \frac{1}{\Gamma\left(\frac{x}{\alpha}\right)} \int_0^{\infty} e^{-t} t^{\frac{x}{\alpha}-1} (L_m f)(\alpha t) dt,$$

using the idea for such a representation from our paper [8] (mentioned in their paper), where we gave formula (2). It should be noticed that this operator has been only mentioned under this form in [7], but not investigated. In fact the authors have only been concerned there with the study of the operator $W_m^{(\alpha)}$ introduced and investigated first in [10]. They were probably not aware of our paper [10].

3. We next turn to the task of evaluating the remainder term of the approximation formula

$$f(x) = (L_m^{(\alpha)} f)(x) + (R_m^{(\alpha)} f)(x). \quad (8)$$

First of all we wish to determine the degree of exactness of this formula. For this purpose we shall calculate the values of the operator $L_m^{(\alpha)}$ for the monomials $e_j(x) = x^j$ ($j = 0, 1, 2$) for any $x \geq 0$. The remainder of this formula in the case $\alpha = 0$ has been evaluated in different forms by A. Lupăș [2] and by F. Stancu [15]. So that we shall assume that $\alpha > 0$.

We can write successively

$$\begin{aligned} (L_m^{(\alpha)} e_0)(x) &= (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=0}^{\infty} \frac{x^{[k, -\alpha]}}{k!} \left(\frac{1 + \alpha m}{m} \right)^k = \\ &= (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=0}^{\infty} \binom{\frac{x}{\alpha} + k - 1}{k} \left(\frac{\alpha m}{1 + \alpha m} \right)^k = (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \left(1 - \frac{\alpha m}{1 + \alpha m} \right)^{-\frac{x}{\alpha}} = 1, \end{aligned}$$

since according to the binomial series we have the following expansion

$$(1 - y)^{-\beta} = \sum_{k=0}^{\infty} \binom{\beta + k - 1}{k} y^k \quad (|y| < 1).$$

Consequently we have $(R_m^{(\alpha)} e_0)(x) = 0$ for any $x \geq 0$.

Next, we can write

$$\begin{aligned} (L_m^{(\alpha)} e_1)(x) &= (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=1}^{\infty} m^k \frac{x(x + \alpha) \dots (x + (k-1)\alpha)}{k! (1 + \alpha m)^k} \cdot \frac{k}{m} = \\ &= (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha} - 1} \cdot x \sum_{j=0}^{\infty} \frac{(\alpha m)^j}{(1 + \alpha m)^j} \binom{\frac{x}{\alpha} + j}{j} = \\ &= (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha} - 1} \cdot x \cdot \left(1 - \frac{\alpha m}{1 + \alpha m} \right)^{-\left(\frac{x}{\alpha} + 1\right)} = x. \end{aligned}$$

Hence: $(R_m^{(\alpha)} e_1)(x) = 0$ for any $x \geq 0$.

Finally, by similar calculations we obtain

$$(L_m^{(\alpha)} e_2)(x) = x^2 + \frac{1 + \alpha m}{m} x,$$

and it follows that

$$(R_m^{(\alpha)} e_2)(x) = -\frac{1 + \alpha m}{m} x. \quad (9)$$

Hence, the approximation formula (8) has the degree of exactness $N = 1$.

In order to evaluate the remainder, we first notice that because $L_m^{(\alpha)} e_0 = e_0$ we can write successively

$$\begin{aligned} (R_m^{(\alpha)} f)(x) &= (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=0}^{\infty} \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^k \frac{x^{[k, -\alpha]}}{k!} \left[f(x) - f\left(\frac{k}{m}\right) \right] = \\ &= \frac{1}{m} (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=0}^{\infty} \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^k \frac{x^{[k, -\alpha]}}{k!} (mx - k) \left[x, \frac{k}{m}; f \right], \end{aligned}$$

in terms of divided differences of the first order.

By using the identity: $mx - k = m(x + k\alpha) - k(1 + \alpha m)$, we obtain

$$\begin{aligned} (R_m^{(\alpha)} f)(x) &= (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=0}^{\infty} \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^k \frac{(x + k\alpha) \cdot x^{[k, -\alpha]}}{k!} \left[x, \frac{k}{m}; f \right] - \\ &- \frac{1}{m} (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=1}^{\infty} \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^k \frac{x^{[k, -\alpha]}}{k!} (1 + \alpha m) \left[x, \frac{k}{m}; f \right]. \end{aligned}$$

If we make in the last sum the change of index of summation: $k - 1 = j$, we find

$$\begin{aligned} &\frac{1}{m} (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} (1 + \alpha m) \sum_{j=0}^{\infty} \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^{j+1} \frac{x^{[j+1, -\alpha]}}{j!} \cdot \left[x, \frac{j+1}{m}; f \right] = \\ &= (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=0}^{\infty} \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^k \frac{(x + k\alpha) x^{[k, -\alpha]}}{k!} \cdot \left[x, \frac{k+1}{m}; f \right]. \end{aligned}$$

It follows that we have

$$(R_m^{(\alpha)} f)(x) = (1 + \alpha m)^{-\frac{x}{\alpha}} \sum_{k=0}^{\infty} \left(\frac{m}{1 + \alpha m} \right)^k \frac{(x + k\alpha) x^{[k, -\alpha]}}{k!} \cdot \left\{ \left[x, \frac{k}{m}; f \right] - \left[x, \frac{k+1}{m}; f \right] \right\}.$$

Taking into account that

$$\left[x, \frac{k}{m}; f \right] - \left[x, \frac{k+1}{m}; f \right] = -\frac{1}{m} \left[x, \frac{k}{m}, \frac{k+1}{m}; f \right]$$

and using the notation (6), we can give finally the following expression for the remainder of the approximation formula (8):

$$\begin{aligned} (R_m^{(\alpha)} f)(x) &= - \sum_{k=0}^{\infty} \frac{x + k\alpha}{m} w_{m,k}^{(\alpha)}(x) \left[x, \frac{k}{m}, \frac{k+1}{m}; f \right] = \\ &= - \frac{1 + \alpha m}{m} x \sum_{k=0}^{\infty} w_{m,k}^{(\alpha)}(x + \alpha) \left[x, \frac{k}{m}, \frac{k+1}{m}; f \right], \end{aligned} \quad (10)$$

which is the analogue of the formulas given by us for the remainders in the case of the operators B_m , $P_m^{(\alpha)}$, and $W_m^{(\alpha)}$ (see our papers [12] and [13]). For $\alpha = 0$ formula (10) has been given in [15].

From the representation (10) of the remainder there follows immediately that:

- (i) Formula (8) has the degree of exactness $N = 1$;
- (ii) If $\alpha \geq 0$, $m = 1, 2, \dots$ and f is convex of first-order on $[0, \infty)$, without being linear, then we have $L_m^{(\alpha)} f > f$ on $(0, \infty)$;

(iii) If $\alpha \geq 0$ and all the divided differences of the second-order of f are bounded on $[0, \infty)$, then we have

$$|(R_m^{(\alpha)} f)(x)| \leq \frac{1 + \alpha m}{m} x M_2(f),$$

where $M_2(f)$ is the least upper bound of the absolute values of the second-order divided differences of f on $[0, \infty)$.

(iv) If $\alpha \geq 0$ and f is bounded and continuous on $[0, \infty)$, then for any fixed point $x \geq 0$ we have:

$$(R_m^{(\alpha)} f)(x) = -\frac{1 + \alpha m}{m} x [\xi_1, \xi_2, \xi_3; f],$$

where $\xi_i (i = 1, 2, 3)$ are distinct points of $(0, \infty)$, which might depend upon the function f . This formula can be obtained from (10) if we make use of a known theorem of T. Popoviciu [5].

Now if we assume that the second-order derivative of f exists on $[0, \infty)$, then we obtain the following representation for this remainder

$$(R_m^{(\alpha)} f)(x) = -\frac{1 + \alpha m}{2m} x f''(\xi). \quad (11)$$

4. Finally, we shall give an integral representation of the remainder. Because formula (8) has the degree of exactness $N = 1$, according to a known theorem of Peano [6] we obtain the following formula

$$(R_m^{(\alpha)} f)(x) = \int_0^\infty G_m^{(\alpha)}(t; x) f''(t) dt, \quad (12)$$

where

$$G_m^{(\alpha)}(t; x) = (R_m^{(\alpha)} \psi_x)(t), \quad \psi_x(t) = (x - t)_+ = \frac{x - t + |x - t|}{2},$$

the subscript x indicating that $R_m^{(\alpha)}$ is to be performed with respect to x , while t is held fixed.

As in our paper [12], one can give immediately an explicit expression for the Peano kernel $G_m^{(\alpha)}$ and it is easy to see that we have $G_m^{(\alpha)}(t; x) \leq 0$ on $[0, \infty) \times [0, \infty)$. Hence we can apply the mean value theorem of the integral calculus and we see that we can obtain in another way formula (11), since it is readily seen that we have

$$\int_0^\infty G_m^{(\alpha)}(t; x) dt = \frac{1}{2} (R_m^{(\alpha)} e_2)(x) = -\frac{1 + \alpha m}{2m} x.$$

It should be noticed that for a fixed $x \geq 0$ the kernel $G_m^{(\alpha)}(t; x)$ represents a spline function of first degree, having the knots $\frac{k}{m}$.

(Received May 8, 1980)

REFERENCES

1. Favard, J., *Sur les multiplicateurs d'interpolation*, J. Math. Pures Appl., 23 (1944), 219–247.
2. Lupaş, A., *On Bernstein power series*, Mathematica, 8 (31) (1966), 287–296.
3. Mastroianni, G., Occorsio, M. R., *Sulle derivate dei polinomi di Stancu*, Rend. Accad. Sci. Fis. Mat. Napoli (4) 45 (1979), 273–281.
4. Mastroianni, G., Occorsio, M. R., *Una generalizzazione dell'operatore di Stancu*, Rend. Accad. Sci. Fis. Mat. Napoli (4) 45 (1979), 495–511.
5. Popoviciu, T., *Sur le reste dans certaines formules linéaires d'approximation*, Mathematica, 1 (24) (1959), 95–142.
6. Peano, G., *Resto nelle formule di quadratura espresso con un integrale definito*, Rend. Accad. Lincei, 22 (1913), 562–569.
7. Pethe, S. P., Jain, G. C., *Approximation of functions by a Bernstein-type operator*, Canad. Math. Bull., 15 (1972), 551–557.
8. Stancu, D. D., *Approximation of functions by a new class of linear polynomial operators*, Rev. Roumaine Math. Pures Appl., 13 (1968), 1173–1194.
9. Stancu, D. D., *Use of probabilistic methods in the theory of uniform approximation of continuous functions*, Rev. Roumaine Math. Pures Appl., 14 (1969), 673–691.
10. Stancu, D. D., *Two classes of positive linear operators*, Analele Univ. Timişoara, 8 (1970), 213–220.
11. Stancu, D. D., *Approximation of functions by means of some new classes of positive linear operators*, in: Numerische Methoden der Approximationstheorie, Bd. 1, ISNM, vol. 16, Birkhäuser Verlag, Basel-Stuttgart, 1972, pp. 187–203. (Proc. of Conference, Oberwolfach, June, 1971).
12. Stancu, D. D., *On the remainder of approximation of functions by means of a parameter-dependent linear polynomial operator*, Studia Univ. Babeş-Bolyai, Ser. Math.-Mech., 162 (1971), 59–66.
13. Stancu, D. D., *Evaluation of the remainders in certain approximation procedures by Meyer-König and Zeller-type operators*, in: Numerische Methoden der Approximationstheorie, Bd. 2, ISNM vol. 26, Birkhäuser Verlag, Basel-Stuttgart, 1975, pp. 139–150.
14. Stancu, D. D., *Reprezentări ale restului într-o formulă de aproximare de tip Favard*, în vol. Seminarul itinerant de ecuații funcționale, aproximare și convexitate, Cluj-Napoca 17–19 mai 1979, pp. 185–190.
15. Stancu, F., *Asupra restului în formulele de aproximare prin operatorii lui Mirakyan de una și două variabile*, analele Șt. Univ. Al. I. Cuza Iași, Matem., 14 (1968), 415–422.
16. Szász, O., *Generalization of S. Bernstein's polynomials to the infinite interval*, J. Res. Nat. Bur. Standards, 45 (1950), 239–245.

UN STUDIU AL RESTULUI ÎNTR-O FORMULĂ DE APROXIMARE CARE FOLOSEȘTE UN OPERATOR DE TIP FAVARD-SZÁSZ

(Rezumat)

În anul 1971 autorul a dat în lucrarea [11] o metodă de construire a unui operator liniar pozitiv general, de forma (1), care depinde de un parametru mic α . În cazul special de la (4) sîntem conduși la operatorul de tip Favard-Szász definit la (5)–(6), care generalizează operatorul de la (7). În lucrarea de față se urmărește evaluarea restului din formula de aproximare (8). Printr-o metodă bazată pe teoria diferențelor divizate, folosită de autor și în alte lucrări [12], [13], s-a obținut mai întâi pentru acest rest reprezentarea de la (10) cu ajutorul diferențelor divizate de ordinul al doilea, precum și reprezentările de tip Cauchy (11) și de tip Peano (12).

SOME PROPERTIES OF THE FIXED POINTS SET FOR MULTIFUNCTIONS

MIRA-CRISTIANA ALICU and OTILIA MARK

Many fixed point theorems can be extended for multifunctions, elementary examples showing that in this case the unicity part is lost. We study the transfer of some properties of the sets that are values of a multifunction to the set of fixed points.

Let (X, d) be a metric space and $S(X) = \{A \in \mathfrak{A}(X) \mid A \neq \emptyset, A = \bar{A}\}$. We denote by H the Hausdorff metric on $S(X)$, and for $x \in X$, $D(x, A) = \inf_{y \in A} d(x, y)$.

DEFINITION 1. The multifunction $f: X \rightarrow S(X)$ is *contractive* if

$$H(f(x), f(y)) < d(x, y), \forall x, y \in X, x \neq y.$$

DEFINITION 2. Let $\varphi: R_+^5 \rightarrow R_+$ be a function satisfying the following properties:

- a) $\varphi(r) \leq \varphi(s)$, for $r \leq s$, $r, s \in R_+^5$
- b) φ is continuous
- c) $\varphi(r, r, r, r, r) < r$, for $r > 0$
- d) $r - \varphi(r, r, r, r, r) \rightarrow +\infty$, for $r \rightarrow +\infty$

The multifunction $f: X \rightarrow S(X)$ is a φ -contraction if

$$H(f(x), f(y)) \leq \varphi(d(x, y), D(x, f(x)), D(y, f(y)), D(x, f(y)), D(y, f(x))), \quad \forall x, y \in X.$$

We consider the case of the multifunctions defined on the real axis R or on some subsets of R .

THEOREM 1. Let $f: [a, b] \rightarrow \mathfrak{A}([a, b])$ be a contractive multifunction with $f(x)$ non-void, compact and convex, $\forall x \in [a, b]$. Then the fixed points set is non-void, compact and convex.

Proof. The only non-void, compact and convex sets in R being the closed intervals, we have $f(x) = [m(x), M(x)]$, where m and M are functions which are defined on $[a, b]$ with values in the same interval. We obtain $H(f(x), f(y)) = \max\{|M(x) - M(y)|, |m(x) - m(y)|\}$. The multifunction f being contractive, we have for $x \neq y$

$$\begin{aligned} |M(x) - M(y)| &< |x - y| \\ |m(x) - m(y)| &< |x - y|. \end{aligned}$$

We can apply the theorem of Edelstein [1], following which the functions m and M have a unique fixed point. Let x_m and x_M be the fixed points,

which are also fixed points for f . It is easy to show that $x_m \leq x_M$ and that on the left of x_m and on the right of x_M there are not other fixed points. Any point x in $]x_m, x_M[$ is also in $[m(x), M(x)]$, so it is a fixed point.

We have proved that the fixed points set is $[x_m, x_M]$, so it is non-void, compact and convex.

Remark. The statement of Theorem 1 is not true for $f: R \rightarrow S(R)$, as the following example shows.

$$\text{Let } g: R \rightarrow R \text{ be a function defined by } g(x) = \begin{cases} \frac{5}{2}, & \text{for } x \in]-\infty, 2[\\ x + \frac{1}{n}, & \text{for } x \in [2, +\infty[\end{cases}$$

and $f: R \rightarrow S(R)$, $f(x) = [0, g(x)]$.

f satisfies the condition

$$H(f(x), f(y)) < |x - y|, \text{ for } x \neq y,$$

so it is contractive. It also has as values non-void, compact and convex sets, but the fixed points set is $[0, +\infty[$ and it is not compact.

THEOREM 2. Let $\varphi: R_+^5 \rightarrow R_+$ be a function as in Definition 2, and $f: R \rightarrow \mathfrak{A}(R)$ a φ -contraction with $f(x)$ non-void, compact and convex, $\forall x \in R$. In this case the fixed points set is non-void, compact and convex.

Proof. We have $f(x) = [m(x), M(x)]$ and $H(f(x), f(y)) = \max\{|m(x) - m(y)|, |M(x) - M(y)|\}$. Because f is a φ -contraction, and φ satisfies the condition a), it follows that

$$|m(x) - m(y)| \leq \varphi(d(x, y), D(x, f(x)), D(y, f(y)), D(x, f(y)),$$

$$D(y, f(x)) \leq \varphi(d(x, y), d(x, m(x)), d(y, m(y)), d(x, m(y)), d(y, m(x))).$$

We obtain similarly

$$|M(x) - M(y)| \leq \varphi(d(x, y), d(x, M(x)), d(y, M(y)), d(x, M(y)), d(y, M(x))).$$

By theorem 1 in [2] it follows that $m: R \rightarrow R$ has a unique fixed point x_m and $M: R \rightarrow R$ a unique fixed point x_M . There are not other fixed points on the left of x_m on the right of x_M ; any x in $[x_m, x_M]$ is a fixed point, so the fixed points set is compact and convex.

If we consider some other metric spaces, the properties mentioned above may not be true. In [3] there are given examples of multifunctions in R^2 having as values convex and compact sets, whose fixed points set is however not convex; those multifunctions satisfy conditions of the type

$H(f(x), f(y)) \leq kd(x, y)$, with $0 < k < 1$, so they are a special case of the multifunctions considered here.

REFERENCES

1. Edelstein, M., *On fixed and periodic points under contractive mappings*, J. London Math. Soc., 37 (1962), 74–79.
2. Rus, I. A., *Some metrical fixed point theorems*, Studia, Univ Babeş-Bolyai, 24, 1 (1979), 73–77.
3. Schirmer, H., *Properties of the fixed point set of contractive multifunction*, Canad. Math. Bull., 13, 2 (1970), 169–173.

UNELE PROPRIETĂȚI ALE MULȚIMII PUNCTELOR FIXE
PENTRU APLICAȚII MULTIVOCE

(R e z u m a t)

În lucrare se studiază cazul în care proprietăți ale imaginilor unei aplicații multivoce (convexitatea și compactitatea) se transmit la mulțimea punctelor fixe. Rezultatele le generalizează pe cele obținute de H. Schirmer pentru contracții, aplicațiile considerate aici fiind ϕ -contracții sau contractive, definite pe R , respectiv pe intervale compacte.

RECENZII

H. Freund, *Elemente der Zahlentheorie*
B. G. Teubner, Stuttgart, 1979.

Cartea cuprinde noțiunile de bază din teoria numerelor, tratând în cele trei capitole ale sale despre teoria divizibilității (divizori, multipli, numere prime), sisteme de numerație și fracții precum și despre congruențe (clase de resturi). De asemenea se evidențiază unele paragrafe speciale despre ecuații diofantice, teorema lui Euler și Fermat, congruențe neliniare etc.

Profesor de matematică și didactica matematicii, autorul a reușit să selecteze cele mai semnificative subiecte ale temei și mai ales să le dea o formă sugestivă de prezentare.

Conținutul cărții poate să intereseze atît pe studenții facultăților de matematici cît și (îndeosebi) pe profesorii de matematici, care pot găsi aici multe soluții și procedee ingenioase în predarea noțiunilor aferente.

Cele 18 figuri, 17 exemple și 56 exerciții (împreună cu soluțiile lor) întregesc în mod fericit expunerea. Un pronunțat caracter de originalitate emană în special din interpretările geometrice sugestive și din exercițiile-jocuri incluse.

Alături de scheme sinoptice și demonstrații riguroase, cititorul va găsi de asemenea prețioase indicații metodologice.

N. BOTH

B. Rauhut, N. Schmitz, E. W. Zachow, *Spieltheorie*. B. G. Teubner, Stuttgart, 1979, 400

Lucrarea este consacrată prezentării teoriei jocurilor. În prima parte sînt date diferite modele matematice ale situațiilor conflictuale care conduc la jocuri strategice în general cu „parteneri”. Se definesc strategiile jucătorilor și se stabilesc diferite proprietăți ale acestora, folosindu-se forma normală a jocurilor și noțiunea de mulțime informațională.

În continuare sînt tratate jocurile cu doi parteneri cu sumă nulă, demonstrîndu-se teorema fundamentală de minimax și legătura acesteia cu existența unui punct sa pentru funcția valoarea medie de cîștig. Pentru jocurile matriciale se stabilește teorema corespunzătoare ce există între rezolvarea unui astfel de joc și soluțiile a două probleme de programare liniară. Într-un capitol sînt studiate jocurile cu doi parteneri fără sumă nulă. În ultima parte a lucrării se prezintă teoria lui Neumann și Morgenstern referitoare la jocurile cu cooperare cu „parteneri”. Se definește funcția caracteristică a unui astfel de joc și se demonstrează proprietățile acestor funcții caracteristice. Soluția jocului se prezintă ca o mulțime de imputații. De asemenea se definește funcția Shapley și se dau diferite proprietăți ale acesteia.

M. RĂDULESCU

Întreprinderea Poligrafică Cluj, Municipiul Cluj-Napoca cda. 3076/1981

În cel de al XXV-lea an 1980 *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* apare în specialitățile:

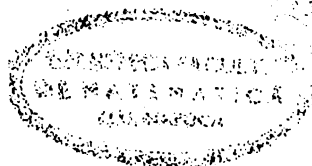
matematică (4 fascicule)
fizică (2 fascicule)
chimie (2 fascicule)
geologie-geografie (2 fascicule)
biologie (2 fascicule)
filozofie (2 fascicule)
științe economice (2 fascicule)
științe juridice (2 fascicule)
istorie (2 fascicule)
filologie (2 fascicule)

На XXV году издания (1980) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, выходит по следующим специальностям:

математика (4 выпуска)
физика (2 выпуска)
химия (2 выпуска)
геология-география (2 выпуска)
биология (2 выпуска)
философия (2 выпуска)
экономические науки (2 выпуска)
юридические науки (2 выпуска)
история (2 выпуска)
филология (2 выпуска)

Dans sa XXV-e année (1980) *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* parait dans les spécialités:

mathématiques (4 fascicules)
physique (2 fascicules)
chimie (2 fascicules)
géologie-géographie (2 fascicules)
biologie (2 fascicules)
philosophie (2 fascicules)
sciences économiques (2 fascicules)
sciences juridiques (2 fascicules)
histoire (2 fascicules)
philologie (2 fascicules)

43 875

Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și prin difuzorii de presă, iar pentru străinătate prin ILEXIM Departamentul export—import presă, P. O. Box 136—137, telex 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.